

ПРОСВЕТНИ ГЛАСНИК

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ
МИНИСТАРСТВА ПРОСВЕТЕ

БРОЈ 11

НОВЕМБАР 1924

ГОД. ХLI

СЛУЖБЕНИ ДЕО

ОПШТЕ ОДЕЉЕЊЕ

УКАЗИ Њ. В. КРАЉА АЛЕКСАНДРА I

ПОСТАВЉЕЊА

Указом Њ. В. Краља од 9 новембра 1924 године постављени су:

у Министарству Просвете:

за помоћника Министра Просвете са правима чиновника 2 групе I категорије
Тодор Радивојевић, наставни инспектор, чиновник 3 групе I категорије;

за начелника Одељења за Основну Наставу и Народно Просвећивање са правима чиновника 3 групе I категорије Стеван Марковић, директор женске учитељске школе у Сарајеву, чиновник исте групе и категорије, по службеној потреби;

за инспекторе са правима чиновника 4 групе I категорије: Владимир Маринковић, професор III мушке гимназије у Београду, чиновник 6 групе I категорије; и Илија Маричић, професор II мушке гимназије у Београду, чиновник 6 групе I категорије;

код Великог Жупана Сјалишке Области у Сјалишу:

за просветног инспектора и референта Великог Жупана са правима чиновника 4 групе I категорије Нико Стипчевић, професор реалке у Сплиту, чиновник 6 групе I категорије;

у Државној Архиви у Београду:

за државног архивара са правима чиновника 2 групе I категорије Риста Одавић, начелник Министарства Просвете у пензији.

Указом Њ. В. Краља од 15 новембра 1924 године постављени су:

у Министарству Просвете:

за начелника Одељења за Средњу Наставу са правима чиновника 4 групе I категорије Илија Маричић, инспектор истог Министарства, чиновник исте групе и категорије;

за начелника Општег Одељења са правима чиновника 4 групе I категорије Иван Димитријевић, професор Трговачке Академије у Београду, чиновник 6 групе I категорије;

за шефа економско-финансијског одсека са правима чиновника 4 групе I категорије Властимир Будимовић, управник Државне Штампарије у Београду, чиновник исте групе и категорије, по службеној потреби;

у Државној Штампарији у Београду:

за управника са правима чиновника 3 групе I категорије Станислав Бинички, први диригент Београдске Опере, чиновник 4 групе I категорије, по службеној потреби;

код Великог Жупана Загребачке Обласћи у Загребу:

за обласног просветног инспектора Министарства Просвете и референта са правима чиновника 3 групе I категорије Д-р Иван Касумовић, до сада земаљски надзорник за средње школе код одељења Министарства Просвете у Загребу, чиновник исте групе и категорије;

за инспектора средњих и стручних школа и шефа одсека за средњу и стручну наставу са правима чиновника 3 групе I категорије Д-р Стјепан Шкроб, до сада земаљски школски надзорник за средње школе код одељења Министарства Просвете у Загребу, чиновник исте групе и категорије;

за рад у одсеку за средњу и стручну наставу: са правима чиновника 4 групе I категорије Д-р Михаило Комбол, средњошколски директор, до сада на раду у Одељењу Министарства Просвете у Загребу, чиновник исте групе и категорије; и са правима чиновника 1 групе II категорије Владимир Туцаковић, професор Учитељске школе, чиновник исте групе и категорије, до сада на раду у Одељењу Министарства Просвете у Загребу;

код Великог Жупана Осечке Обласћи у Осеку:

за обласног просветног инспектора Министарства Просвете и референта са правима чиновника 4 групе I категорије Димитрије Магарашевић, средњошколски директор на раду код Одељења Министарства Просвете у Загребу, чиновник исте групе и категорије;

за инспектора средњих и стручних школа и шефа одсека за средњу и стручну наставу са правима чиновника 4 групе I категорије Гид Јени, професор реалне гимназије у Осеку, чиновник исте групе и категорије;

за рад у одсеку за средњу и стручну наставу са правима чиновника 6 групе I категорије Макс Мелкус, професор реалне гимназије у Осеку, чиновник исте групе и категорије;

код Великог Жупана Приморско-Крајишке Обласћи у Карловцу:

за обласног просветног инспектора Министарства Просвете и референта са правима чиновника 4 групе I категорије Антун Метковић, професор трговачке академије на Сушаку, чиновник 5 групе I категорије;

за инспектора средњих и стручних школа и шефа одсека за средњу и стручну наставу са правима чиновника 5 групе I категорије Душан Јакшић, професор реалне гимназије у Карловцу, чиновник 6 групе I категорије;

за рад у одсеку за средњу и стручну наставу са правима чиновника 5 групе I категорије Драгутин Галијан, професор реалне гимназије у Карловцу, чиновник исте групе и категорије;

код Великог Жупана Сремске Обласћи у Вуковару:

за обласног просветног инспектора Министарства Просвете и референта са правима чиновника 4 групе I категорије Милан Ст. Радовић, професор реалне гимназије у Вуковару, чиновник исте групе и категорије;

за рад у одсеку за средњу и стручну наставу са правима чиновника 7 групе I категорије Фрања Ортнер, професор реалне гимназије у Вуковару, чиновник исте групе и категорије.

Указом Њ. В. Краља од 21 новембра 1924 године постављен је :

у Министарству Просвете :

за наставног инспектора са правима чиновника 3 групе I категорије Илија Левић, директор IV мушке гимназије у Београду, чиновник исте групе и категорије, по службеној потреби.

Указом Њ. В. Краља од 30 новембра 1924 године постављени су :

у Министарству Просвете :

за инспектора са правима чиновника 4 групе I категорије Матеј Поточњак, директор и професор гимназије у Крапини, чиновник исте групе и категорије, по службеној потреби ;

у Просветној Области у Љубљани :

за обласног просветног референта са правима чиновника 3 групе I категорије Д-р Станко Бевко, инспектор у Министарству Просвете, чиновник исте групе и категорије.

у Државном Музеју у Љубљани :

за архивара са правима чиновника 4 групе I категорије Д-р Јосип Мал, равнатељ Државног Музеја у Љубљани, чиновник исте групе и категорије.

ПЕНЗИОНИСАЊА

Указом Њ. В. Краља од 9 новембра 1924 године а на основи чл. 137 и 239 закона о чиновницима и осталим државним службеницима грађанског реда стављен је у стање покоја Живојин Видановић, помоћник Министра Просвете с пензијом, која му припада према годинама службе.

Указом Њ. В. Краља од 15 новембра 1924 године на основи чл. 234 закона о чиновницима и осталим државним службеницима грађанског реда стављени су у стање покоја : Никола Јањић, шеф економско финансијског одсека Министарства Просвете и Милан Предић, секретар и вршилац дужности управника Народног Позоришта у Београду, са пензијом која им припада према годинама службе.

Указом Њ. В. Краља од 21 новембра 1924 године а на основи чл. 137, 139 и 141 закона о чиновницима и осталим државним службеницима грађанског реда стављен је у стање покоја Д-р Милан Новак, бански саветник при одељењу за просвету и вере у Загребу, са пензијом која му припада према годинама службе.

ПРЕТПИСИ ГОСПОДИНА МИНИСТРА ПРОСВЕТЕ

ПОСТАВЉЕЊА

Претписом Господина Министра Просвете постављени су :

у Министарству Просвете :

за приправнике са правима чиновника 9 групе I категорије : Д-р Марија Вучић-Бенигар и Ружа Мићић, приправник истог Министарства, чиновник 5 групе II категорије ;

за приправнике са правима чиновника 5 групе II категорије : Милош Ивановић, инвалид, бивши студент медицине ; Александра Р. Костићева, званичник Министарства Унутрашњих Дела ; Оскар М. Радулић, полицијски писар у оставци и Ружица Петровићева ;

за приправнике са правима чиновника 3 групе III категорије : Вукашин Торбица, свршени ученик IV разреда гимназије, Михаило Шток, чиновнички приправник Министарства Саобраћаја ;

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

за дневничаре: Никола Кнежевић, апсолвирани студент права, са месечном наградом од 1500 динара и Јован Велковић, шофер, са месечном наградом од 1800 динара.

у Народној Библиотеци у Београду:

за званичника 3 групе категорије званичника Јованка Јанковић-Херенда, апсолвирани студент философије.

ОСТАВКЕ

Одлуком Господина Министра Просвете уважене су оставке које су поднели на државну службу: Тихомиру Н. Трифуновићу и Радомиру Николићу, приправницима Министарства Просвете, Пандори Добривојевић, званичнику Министарства Просвете, на раду у Академији Наука; и Владимиру Илићу, дневничару Министарства Просвете.

ОТПУШТАЊА

Одлуком Господина Министра Просвете отпуштени су из државне службе: Александар Пекезовић, приправник 9 групе I категорије; Ружица Минић, приправник 5 групе II категорије; Живан Митровић, приправник 5 групе II категорије; Илија Чоловић, приправник 4 групе III категорије; и Даница Николић, приправник 4 групе III категорије.

УПРАЖЊЕНО МЕСТО

Одлуком Господина Министра Просвете упражњено је место Милану Чичи, званичнику Народне Библиотеке у Београду, пошто се није јавио на дужност.

ГЛАВНИ ПРОСВЕТНИ САВЕТ

ПОСТАВЉЕЊА

Указом Њ. В. Краља од 15 новембра 1924 године постављен је за Председника Главног Просветног Савета Сава Урошевић, члан Академије Наука, редовни професор Универзитета у Београду.

Указом Њ. В. Краља од 18 новембра 1924 године постављени су: за редовне чланове Главног Просветног Савета: Сава Урошевић, члан Академије Наука, редовни професор Универзитета; Д-р Чета Митровић, редовни професор Универзитета; Д-р Владимир Ђоровић, редовни професор Универзитета. Јеремија Живановић, професор Више Педагошке Школе у Београду; Љубомир Протић, управитељ Женске Учитељске Школе; Михаило Стојанчевић, директор II мушке гимназије у Београду; Лазар Трипковић, директор II женске гимназије у Београду; Лазар Кнежевић, директор I мушке гимназије у Београду; Стева Марковић, начелник Министарства Просвете; Иван Димитријевић, начелник Министарства Просвете; Павле Стефановић, професор II мушке гимназије;

ОСТАВКА

Указом Њ. В. Краља од 15 новембра 1924 године уважена је оставка коју је поднео на звање председника Главног Просветног Савета Павле Поповић, ректор Универзитета у Београду.

ВИША НАСТАВА

УКАЗИ Њ. В. КРАЉА АЛЕКСАНДРА I

УНАПРЕЂЕЊА

Указом Њ. В. Краља од 15 новембра 1924 године унапређен је :

на Универзитету у Београду :

за редовног професора са правима чиновника 2 групе I категорије Владан Максимовић, редовни професор Универзитета на расположењу, чиновник 3 групе I категорије.

Указом Њ. В. Краља од 21 новембра 1924 године унапређен је :

на Универзитету у Београду :

за ванредног професора са правима чиновника 3 групе I категорије Д-р Милан Георгијевић, ванредни професор Универзитета на расположењу, чиновник 4 групе I категорије.

Указом Њ. В. Краља од 30 новембра 1924 године унапређен је :

на Универзитету у Загребу :

за редовног професора са правима чиновника 2 групе I категорије Д-р Бранко Водник, чиновник 3 групе I категорије.

ПЕНЗИОНИСАЊА

Указом Њ. В. Краља од 26 новембра 1924 године стављен је у стање покоја Д-р Алберт Базала, редовни професор Свеучилишта у Загребу са пензијом, која му припада према годинама службе.

Указом Њ. В. Краља од 28 новембра 1924 године стављени су у стање покоја: Д-р Фран Барац, редовни професор Богословског Факултета и Д-р Владислав Полић, редовни професор Правног Факултета Свеучилишта у Загребу с правом на пензију, која им припада према годинама службе.

Указом Њ. В. Краља од 30 новембра 1924 године стављен је у стање покоја — по молби — Андра Стевановић, редовни професор Техничког Факултета Универзитета у Београду са правом на пензију, која му припада према годинама службе.

ОСТАВКЕ

Указом Њ. В. Краља од 21 новембра 1924 године уважена је оставка на државну службу Д-р Јанку Шираку, ванредном професору Теолошког факултета Универзитета у Загребу.

Указом Њ. В. Краља од 28 новембра 1924 године уважена је оставка на државну службу Д-р Фрању Шумецком, ванредном професору Теолошког Факултета Универзитета у Загребу.

ДЕКРЕТИ ГОСПОДИНА МИНИСТРА ПРОСВЕТЕ
ПОСТАВЉЕЊА

Декретом Господина Министра Просвете постављени су :

на Медицинском Факултету Универзитета у Београду :

за асистента при клиници за Дечје Болести са правима чиновника 9 групе I категорије Д-р Владислав Богдановић, лекар Опште Државне Болнице, чиновник исте групе и категорије;

за приправника при Интерној Клиници са правима чиновника 9 групе I категорије Војислав Марковић, дипломирани студент права, досадашњи званичник — дневничар исте Клинике;

за приправника при Клиници за Дечије Болести и Фармаколошком Институту са правима чиновника 5 групе II категорије Чедомир К. Милошевић, досадашњи званичник — дневничар при Деканату Медицинског Факултета;

на Филозофском Факултету Универзитета у Београду :

за доцента упоредне историје књижевности и теорије књижевности са правима чиновника 8 групе I категорије Д-р Винко Витезица, асистент Универзитета, чиновник 9 групе I категорије;

за асистента Географског Института са правима чиновника 9 групе I категорије Михајло С. Радовановић, суплент II мушке гимназије у Београду, чиновник исте групе и категорије;

на Богословском Факултету Универзитета у Београду :

за доцента за катедру Св. Писма Старог Завета са правима чиновника 8 групе I категорије Д-р Тихомир Радовановић, суплент I мушке гимназије у Београду, чиновник 9 групе I категорије;

на Техничком Факултету Универзитета у Љубљани :

за асистента у Архитектонском Одсеку са правима чиновника 9 групе I категорије Франц Томанић.

ОСТАВКА

Одлуком Господина Министра Просвете уважеи је оставка на државну службу Д-р Милану Прембру, асистенту гинеколошке клинике Медицинског Факултета у Београду.

СРЕДЊА НАСТАВА

УКАЗИ Њ. В. КРАЉА АЛЕКСАНДРА I

ПОСТАВЉЕЊА

Указом Њ. В. Краља од 9 новембра 1924 године постављен је :

у I женској гимназији у Београду :

за директора са правима чиновника 3 групе I категорије Милан Карић, начелник Министарства Просвете, чиновник исте групе и категорије по службеној потреби.

Указом Њ. В. Краља од 15 новембра 1924 године постављени су :

у II мушкој гимназији у Београду :

за професора са правима чиновника 4 групе I категорије Миливоје Башић,
професор у пензији ;

у III мушкој гимназији у Београду :

за професора са правима чиновника 4 групе I категорије Милош Милошевић,
управитељ учитељске школе у пензији ;

у нижој гимназији у Бијељини :

за директора и професора са правима чиновника 5 групе I категорије Вељко
Вујасиновић, директор и професор ниже гимназије у Фочи, чиновник исте групе и
категорије ;

у гимназији у Бихаћу :

за директора са правима чиновника 4 групе I категорије Владимир Периновић,
директор и професор ниже гимназије у Дервенти, чиновник 5 групе I категорије ;

у гимназији у Врању :

за професора са правима чиновника 4 групе I категорије Карло Шток, про-
фесор гимназије у Новом Врбасу, чиновник исте групе и категорије по службеној
потреби ;

у нижој гимназији у Дервенти :

за директора и професора са правима чиновника 5 групе I категорије Фран
Кедуец, директор и професор ниже гимназије у Фочи, чиновник исте групе и ка-
тегорије ;

у гимназији у Ђевђелији :

за професора са правима чиновника 6 групе I категорије Јеремија Марковић,
професор гимназије у Параћину, чиновник исте групе и категорије, по службеној
потреби ;

у гимназији у Новом Врбасу :

за директора и професора са правима чиновника 5 групе I категорије Јован
Васић, професор гимназије у Сремским Карловцима, чиновник исте групе и катего-
рије, по службеној потреби ;

у гимназији у Петровцу — Бачка :

за директора и професора са правима чиновника 6 групе I категорије Никола
Половина, професор гимназије у Белој Цркви, чиновник исте групе и категорије, по
службеној потреби ;

у гимназији у Пећи :

за директора и професора са правима чиновника 6 групе I категорије Драгомир
Шишковић, директор и професор пређашње гимназије у Цомбољу, чиновник исте
групе и категорије, по службеној потреби ;

у гимназији у Пожаревцу :

за професора са правима чиновника 6 групе I категорије Јакоб Лоц, професор
гимназије у Новом Врбасу, чиновник исте групе и категорије, по службеној потреби ;

у гимназији у Пожези (Славонија) :

за директора са правима чиновника 3 групе I категорије Фрања Бауер, професор
исте школе чиновник 4 групе I категорије ;

у гимназији у Суботици:

за директора са правима чиновника 4 групе I категорије Јанко Гарић, директор и професор гимназије у Новом Врбасу, чиновник 5 групе I категорије, по службеној потреби;

у гимназији у Ужицу:

за директора са правима чиновника 3 групе I категорије Павле Вујић, инспектор Министарства Просвете, чиновник исте групе и категорије, по службеној потреби;

у нижој гимназији у Фочи:

за директора и професора са правима чиновника 6 групе I категорије Димитрије Петровић, професор гимназије у Тузли, чиновник исте групе и категорије;

у гимназији у Шибичу:

за професора са правима чиновника 5 групе I категорије Урош Грбић, директор и професор гимназије у Свилајнцу, чиновник исте групе и категорије, по службеној потреби.

Указом Њ. В. Краља од 21 новембра 1924 године постављени су:

у IV мушкој гимназији у Београду:

за директора са правима чиновника 3 групе I категорије Љубомир Јовановић, професор исте гимназије, чиновник 4 групе I категорије, по службеној потреби;

у I женској гимназији у Београду:

за директора са правима чиновника 3 групе I категорије Сима Цветковић, директор III женске гимназије у Београду, чиновник исте групе и категорије по службеној потреби;

у шрећој женској гимназији у Београду:

за директора са правима чиновника 3 групе I категорије Милан Карић, директор I женске гимназије у Београду, чиновник исте групе и категорије, по службеној потреби;

у гимназији у Ваљеву:

за професора са правима чиновника 6 групе I категорије Милева Куртовић, професор III женске гимназије у Београду, са правима чиновника исте групе и категорије;

у гимназији у Велесу:

за директора са правима чиновника 3 групе I категорије Војин Хаџи-Поповић, директор гимназије у Приштини, чиновник исте групе и категорије, по службеној потреби;

у I мушкој гимназији у Крагујевцу:

за професора са правима чиновника 6 групе I категорије Тихомир Погачаревић, директор и професор гимназије у Параћину, чиновник исте групе и категорије, по службеној потреби;

у гимназији у Приштини:

за директора са правима чиновника 3 групе I категорије Живко Јоксимовић, директор гимназије у Велесу, чиновник исте групе и категорије, по службеној потреби;

у гимназији у Силишту:

за професора са правима чиновника 5 групе I категорије Марин Рабадан, обласни надзорник у пензији, чиновник исте групе и категорије.

Указом Њ. В. Краља од 28 новембра 1924 године постављени су :

у гимназији у Лозници :

за професора са правима чиновника 5 групе I категорије Антун Белас, професор гимназије у Котору, чиновник исте групе и категорије, по службеној потреби;

у гимназији у Приштини :

за професора са правима чиновника 2 групе II категорије Катарина Јоксимовић, професор гимназије у Велесу, чиновник исте групе и категорије, по службеној потреби.

УНАПРЕЂЕЊА

Указом Њ. В. Краља од 15 новембра 1924 године унапређени су :

у гимназији у Бања Луци :

за професора са правима чиновника 4 групе I категорије Фридрих Безенхофер, професор исте школе до сада са правима чиновника 5 групе I категорије;

за професора са правима чиновника 6 групе I категорије Фрања Виолић, професор исте школе до сада са правима чиновника 7 групе I категорије;

у нижој гимназији у Босанској Градишци :

за директора и професора са правима чиновника 4 групе I категорије Матија Дивић, директор и професор исте школе до сада са правима чиновника 5 групе I категорије;

у нижој гимназији у Брчком :

за директора и професора са правима чиновника 4 групе I категорије Д-р Васа Зрнић, директор и професор исте школе, до сада са правима чиновника 5 групе I категорије;

у гимназији у Мосћару :

за директора са правима чиновника 3 групе I категорије Лазар Кондић, директор исте школе до сада са правима чиновника 4 групе I категорије;

за професора са правима чиновника 5 групе I категорије Мухамед Бахлиловић, професор исте школе до сада са правима чиновника шесте групе I категорије;

у I гимназији у Сарајеву :

за професора са правима чиновника 5 групе I категорије Иван Ранђел, професор исте школе, до сада са правима чиновника 6 групе I категорије;

у II гимназији у Сарајеву :

за професора са правима чиновника 1 групе II категорије Али Риза Дубровић, професор исте школе до сада са правима чиновника 2 групе II категорије.

Указом Њ. В. Краља од 18 новембра 1924 године унапређени су :

у Министарству Просвете :

за референта гимнастике са правима чиновника 1 групе II категорије Мирослав Војновић, референт истог Министарства, до сада са правима чиновника 2 групе II категорије;

у I женској гимназији у Београду :

за професора са правима чиновника 5 групе I категорије Надежда Стојиљковић, професор исте школе до сада са правима чиновника шесте групе I категорије;

за професора са правима чиновника 5 групе I категорије Олга Косановић, професор исте школе до сада са правима чиновника 6 групе I категорије;

у III женској гимназији у Београду:

за професора са правима чиновника 6 групе I категорије Загорка Рајић, професор исте школе до сада са правима чиновника 7 групе I категорије;

за професора са правима чиновника 5 групе I категорије Јелица Јакшић, професор исте школе, до сада са правима чиновника 6 групе I категорије;

за професора са правима чиновника 4 групе I категорије Доброслава Бранковић, професор исте школе до сада са правима чиновника 5 групе I категорије;

у II мушкој гимназији у Београду:

за професора са правима чиновника 6 групе I категорије Властимир Стајић, професор исте школе до сада са правима чиновника 7 групе I категорије;

у III мушкој гимназији у Београду:

за професора са правима чиновника 5 групе I категорије Коста Петровић, професор исте школе до сада са правима чиновника 6 групе I категорије;

за учитеља вештина са правима чиновника 2 групе II категорије Боровоје Стевановић, учитељ вештина исте школе до сада са правима чиновника 3 групе II категорије;

у гимназији у Велесу:

за професора са правима чиновника 6 групе I категорије Владислава Ђорђевић, професор исте школе до сада са правима чиновника 7 групе I категорије;

у Трговачкој Академији у Великом Бечкереку:

за професора са правима чиновника 6 групе I категорије Јулије Волак, професор исте школе до сада са правима чиновника 9 групе I категорије;

у гимназији у Јагодини:

за професора са правима чиновника 5 групе I категорије Стеван Дзубаји, професор исте школе до сада са правима чиновника 6 групе I категорије;

за учитеља вештине са правима чиновника 2 групе II категорије Милан Чолић, учитељ вештина исте школе до сада са правима чиновника 3 групе II категорије;

у реалци у Лесковцу:

за професора са правима чиновника 6 групе I категорије Ружица Ђорђевић, професор исте школе до сада са правима чиновника 8 групе I категорије;

у мушкој гимназији у Нишу:

за професора са правима чиновника 6 групе I категорије Тодор Видојковић, професор исте школе до сада са правима чиновника 7 групе I категорије;

у мушкој гимназији у Новом Саду:

за професора са правима чиновника 5 групе I категорије Станко Замуровић, професор исте школе до сада са правима чиновника 6 групе I категорије;

у гимназији у Негошину:

за професора са правима чиновника 6 групе I категорије Душан Богосављевић, професор исте школе до сада са правима чиновника 8 групе I категорије;

у гимназији у Сенци:

за професора са правима чиновника 5 групе I категорије Андрија Чинчак, професор исте школе до сада са правима чиновника 6 групе I категорије;

у гимназији у Скопљу:

за професора са правима чиновника 6 групе I категорије Зорка Караџић, професор исте школе до сада са правима чиновника 7 групе I категорије;

у гимназији у Сомбору:

за професора са правима чиновника 6 групе I категорије Карло Шимон, професор исте школе до сада са правима чиновника 7 групе I категорије;

у гимназији у Пожаревцу:

за професора са правима чиновника 6 групе I категорије Александар Радојковић професор исте школе до сада са правима чиновника 7 групе I категорије;

у гимназији у Сурдулици:

за директора и професора са правима чиновника 6 групе I категорије Љубомир Алексић, директор и професор исте школе до сада са правима чиновника 7 групе I категорије;

у гимназији у Ужицу:

за професора са правима чиновника 5 групе I категорије Димитрије С. Лазовић, професор исте школе до сада са правима чиновника 6 групе I категорије;

у учитељској школи у Сомбору:

за професора са правима чиновника 4 групе I категорије Стеван Стратимировић, професор исте школе до сада са правима чиновника 5 групе I категорије.

ПЕНЗИОНИСАЊА

Указом Њ. В. Краља од 9 новембра 1924 године а на основи члана 141. и 239. Закона о чиновницима и осталим државним службеницима грађанског реда стављени су у стање покаја с правом на пензију која им припада према годинама службе:

Михајло Живковић, директор гимназије у Ужицу;

Мата Станојловић, директор I женске гимназије у Београду;

Иван Белоти, директор учитељске школе у Шибенику; и

Марин Рабадан, обласни надзорник за основну наставу код Великог Жупана у Сплиту.

Указом Њ. В. Краља од 15 новембра 1924 године на основи члана 141 Закона о чиновницима и осталим државним службеницима грађанског реда и члана 72 закона о средњим школама стављени су у стање покаја с правом на пензију, која им припада према годинама службе:

Живојин Ђурђевић, директор гимназије у Крушевцу; и

Светозар Павић, професор I мушке гимназије у Београду.

Указом Њ. В. Краља од 21 новембра 1924 године на основи члана 137, 141., 234. и 239. Закона о чиновницима и осталим државним службеницима грађанског реда стављени су у стање покоја с правом на пензију, која им припада према годинама службе:

Милан Тодоровић, директор гимназије у Јагодини;

Јосип Пасарић, директор гимназије, на раду у Одељењу Министарства Просвете у Загребу;

Мата Сегер, професор учитељске школе у Петрињи;

Др Зденка Сзрекар, професор женске учитељске школе у Загребу; и

Никола Бићанин, професор учитељске школе у Чаковцу.

ДЕКРЕТИ ГОСПОДИНА МИНИСТРА ПРОСВЕТЕ.
ПОСТАВЉЕЊА

Декретом Господина Министра Просвете постављени су:

у гимназији у Белој Цркви:

за привремену предметну учитељицу са правима чиновника 5 групе II категорије Зорка Стојановић, апсолвирани студент философије;

у I мушкој гимназији у Београду:

за професора са правима чиновника 7 групе I категорије Данило Вуловић, професор гимназије у Ваљеву, чиновник исте групе и категорије, по службеној потреби; за суплента са правима чиновника 9 групе I категорије Александер Ђокић, дипломирани студент философије;

за школског лекара Др. Ђорђе Сибер, школски лекар III мушке гимназије у Београду;

у III мушкој гимназији у Београду:

за суплента са правима чиновника 9 групе I категорије Душан Ј. Јовановић, дипломирани студент философије;

у II женској гимназији у Београду:

за суплента са правима чиновника 9 групе I категорије Оливера Питовићева, суплент трговачке академије у Панчеву, чиновник исте групе и категорије — по молби;

у III женској гимназији у Београду:

за професора са правима чиновника 8 групе I категорије Јелена Јовић, професор у оставци;

у гимназији у Ваљеву:

за суплента са правима чиновника 9 групе I категорије Косара М. Михајловић, суплент гимназије у Горњем Милановцу, чиновник исте групе и категорије, по службеној потреби;

у гимназији у Великој Градишћу:

за привремену предметну учитељицу са правима чиновника 5 групе II категорије Љубица Комарчић, апсолвирани студент философије;

у гимназији у Великој Кикинди:

за суплента са правима чиновника 9 групе I категорије Војислав Војновић, суплент гимназије у Ваљеву, чиновник исте групе и категорије — по службеној потреби;

у гимназији у Врању:

за суплента са правима чиновника 9 групе I категорије Миљисав Ђурђевић, дипломирани студент философије;

за привременог предметног учитеља са правима чиновника 5 групе II категорије Никола Богићевић, привремени предметни учитељ гимназије у Чачку, чиновник исте групе и категорије — по службеној потреби;

у гимназији у Горњем Милановцу:

за суплента са правима чиновника 9 групе I категорије Арпад Лебл, дипломирани студент философије и наставник женске грађанске школе у Белој Цркви;

у гимназији у Дубровнику:

за суплента са правима чиновника 9 групе I категорије Миодраг Рајичић, суплент гимназије у Горњем Милановцу, чиновник исте групе и категорије — по службеној потреби;

у гимназији у Зајечару :

за професора са правима чиновника 7 групе I категорије Фрања Баришић, професор велике гимназије у Винковцима, чиновник исте групе и категорије, по службеној потреби;

у гимназији у Земуну :

за супленте са правима чиновника 9 групе I категорије Ружица Илићева и Рашко Димитријевић, дипломирани студенти филозофије;

у гимназији у Јагодини :

за суплента са правима чиновника 9 групе I категорије Ђорђе Лазаревић, суплент учитељске школе у Јагодини, чиновник исте групе и категорије — по службеној потреби;

за привременог учитеља вештина Владимир Соколов, привремени учитељ вештина гимназије у Велесу — по молби;

у гимназији у Књажевцу :

за привременог предметног учитеља са правима чиновника 5 групе II категорије Ђорђе С. Тасић, привремени предметни учитељ реалке у Лесковцу са правима чиновника исте групе и категорије — по службеној потреби;

у I мушкој гимназији у Крагујевцу :

за суплента са правима чиновника 9 групе I категорије Радоје Максимовић, суплент гимназије у Књажевцу, чиновник исте групе и категорије — по службеној потреби;

у II мушкој гимназији у Крагујевцу :

за суплента са правима чиновника 9 групе I категорије Добрица Попадић, суплент гимназије у Куманову, чиновник исте групе и категорије — по службеној потреби;

у гимназији у Краљеву :

за привремену предметну учитељицу са правима чиновника 5 групе II категорије Босилка Бели-Марковић, апсолвирани студент филозофије;

у гимназији у Крушевцу :

за суплента са правима чиновника 9 групе I категорије Милева Цветковић, суплент реалке у Вршцу, чиновник исте групе и категорије — по службеној потреби;

у гимназији у Куманову :

за супленте са правима чиновника 9 групе I категорије: Добрица Попадић, суплент II мушке гимназије у Крагујевцу; Сретен Гајић, суплент гимназије у Свилајнцу; и Александар Лазаревић, суплент гимназије у Пироту, чиновници исте групе и категорије — по службеној потреби;

у реалци у Лесковцу :

за привремене предметне учитеље са правима чиновника 5 групе II категорије: Јелисавета Крстићева, привремена предметна учитељица женске учитељске школе у Дубровнику, чиновник исте групе и категорије — по молби; и Реља Тасић, апсолвирани студент филозофије и привремени предметни учитељ у оставци;

у гимназији у Лозници :

за суплента са правима чиновника 9 групе I категорије Зорка Јоковићева, дипломирани студент филозофије;

у Гимназији у Негошину :

за професора са правима чиновника 8 групе I категорије Ернест Соколовић, професор гимназије у Бјеловару, чиновник исте групе и категорије — по службеној потреби;

за привремену предметну учитељицу са правима чиновника 5 групе II категорије Јелица Стокић, апсолвирани студент философије;

у женској гимназији у Нишу :

за суплента са правима чиновника 9 групе I категорије Видосава Милошевић, дипломирани студент философије,

у мушкој гимназији у Нишу :

за професора са правима чиновника 7 групе I категорије Већеслав Стјепанек, професор гимназије у Суботици, чиновник исте групе и категорије — по службеној потреби;

за суплента са правима чиновника 9 групе I категорије Иван Есих, суплент I реалне гимназије у Загребу, чиновник исте групе и категорије — по службеној потреби;

у гимназији у Новом Врбасу :

за професора са правима чиновника 8 групе I категорије Владислав Вајферт, професор реалке у Вршцу, чиновник исте групе и категорије — по службеној потреби;

за привремену предметну учитељицу са правима чиновника 5 групе II категорије Софија Росић, апсолвирани студент философије;

у женској гимназији у Новом Саду :

за суплента са правима чиновника 9 групе I категорије Ружица Милуновићева, дипломирани студент философије;

у мушкој гимназији у Новом Саду :

за привремену предметну учитељицу са правима чиновника 5 групе II категорије Видосава Јовановић, апсолвирани студент философије;

у гимназији у Ошочцу :

за привременог предметног учитеља са правима чиновника 5 групе II категорије Светозар Милетић, привремени предметни учитељ гимназије у Сомбору, чиновник исте групе и категорије — по службеној потреби;

у гимназији у Охриду :

за суплента са правима чиновника 9 групе I категорије Марко Ракочевић, суплент гимназије у Пироту, чиновник исте групе и категорије — по службеној потреби;

у гимназији у Панчеву :

за суплента са правима чиновника 9 групе I категорије Божидарка Савићева, дипломирани студент философије;

за привремену предметну учитељицу са правима чиновника 5 групе II категорије Катарина Ђорићева, привремена предметна учитељица гимназије у Петровцу-пожаревачком, чиновник исте групе и категорије — по службеној потреби;

у гимназији у Параћину :

за учитеље вештина са правима чиновника 3 групе II категорије: Косара Пијук и Иван Пијук, учитељи вештина гимназије у Куманову, чиновници исте групе и категорије — по службеној потреби;

за привременог предметног учитеља са правима чиновника 5 групе II категорије Михаило Петровић, апсолвирани студент философије;

у гимназији у Пећи:

за професора са правима чиновника 7 групе I категорије Велимир Јојић, директор и професор гимназије у Новој Вароши, чиновник исте групе и категорије — по службеној потреби;

у гимназији у Пироћу:

за суплента са правима чиновника 9 групе I категорије Милева Марковић, суплент гимназије у Куманову, чиновник исте групе и категорије — по службеној потреби;

у гимназији у Пожези:

за професора са правима чиновника 8 групе I категорије Доминик Сарачевић, професор реалне гимназије у Броду, чиновник исте групе и категорије — по службеној потреби;

у гимназији у Прокуљу:

за привременог предметног учитеља са правима чиновника 5 групе II категорије Даворин Ивановић, привремени предметни учитељ реалне гимназије у Вараждину, чиновник исте групе и категорије — по службеној потреби;

у гимназији у Ресну:

за привремену предметну учитељицу са правима чиновника 5 групе II категорије Наталија Миливојевић, привремене предметна учитељица гимназије у Суботици, чиновник исте групе и категорије — по молби;

у гимназији у Свилајнцу:

за професора са правима чиновника 8 групе I категорије Иван Курија, професор реалне гимназије у Осеку, чиновник исте групе и категорије — по службеној потреби;

за суплента са правима чиновника 9 групе I категорије Сретен Гајић, суплент гимназије у Куманову, чиновник исте групе и категорије — по службеној потреби;

у гимназији у Скопљу:

за суплента са правима чиновника 9 групе I категорије Даница М. Грашић, дипломирани студент философије;

у гимназији у Смедереву:

за предметног учитеља са правима чиновника 4 групе II категорије Катарина Николић, предметни учитељ у гимназији у Врању, чиновник исте групе и категорије — по службеној потреби;

за привремену предметну учитељицу са правима чиновника 5 групе II категорије Анђелија Перчевићева, привремена предметна учитељица гимназије у Призрену, чиновник исте групе и категорије — по молби;

у гимназији у Србобрану:

за суплента са правима чиновника 9 групе I категорије Д-р Петар Јакаша, суплент гимназије у Зајечару, чиновник исте групе и категорије — по службеној потреби;

у гимназији у Сирумици:

за суплента са правима чиновника 9 групе I категорије Стојан Церовић, суплент гимназије у Никшићу, чиновник исте групе и категорије — по службеној потреби;

у гимназији у Тешову:

за суплента са правима чиновника 9 групе I категорије Адам Јовановић, дипломирани студент философије.

у гимназији у Ужицу:

за суплента са правима чиновника 9 групе I категорије Миодраг Поповић, суплент реалке у Вршцу, чиновник исте групе и категорије — по молби;

у мушкој гимназији на Цешињу:

за суплента са правима чиновника 9 групе I категорије Милан Вукићевић, дипломирани студент философије;

у гимназији у Чачку:

за привремене предметне учитеље: са правима чиновника 5 групе II категорије Никола Богићевић, привремени предметни учитељ, чиновник исте групе и категорије; и Андрија Тјагнирјадно привремени предметни учитељ гимназије у Врању по службеној потреби;

у гимназији у Шајцу:

за суплента са правима чиновника 9 групе I категорије Војислав Ивановић, суплент мушке гимназије у Нишу, чиновник исте групе и категорије — по службеној потреби;

у гимназији у Шибичу:

за привремену предметну учитељицу са правима чиновника 5 групе II категорије Љубица Жижовићева, привремена предметна учитељица гимназије у Приштини, чиновник исте групе и категорије — по молби.

УНАПРЕЂЕЊЕ

Одлуком Господина Министра Просвете унапређена је:

у гимназији у Пожаревцу:

за суплента са правима чиновника 9 групе I категорије Зорка К. Марићева, привремена предметна учитељица исте гимназије и дипломирани студент философије, до сада са правима чиновника 5 групе II категорије.

ОСТАВКЕ

Одлуком Господина Министра Просвете уважена је оставка на државну службу:

Д-р Ефраиму Браварском, школском лекару II мушке гимназије у Београду, — СНБр. 26930 од 6-XI-1924 године;

Надежди Андрићевој, привременој предметној учитељици женске гимназије у Крагујевцу, — СНБр. 27084 од 7-XI-1924 године;

Борису Тјуљпанову, супленту под уговором гимназије у Пироту, — СНБр. 27585 од 13-XI-1924 године;

Павлу Сињелшчикову, супленту под уговором гимназије у Плевљу, — СНБр. 27602 од 13-XI-1924 године;

Јелици Павићевићки, привременој предметној учитељици гимназије у Подгорици, — СНБр. 28359 од 25-XI-1924 године;

Живки Петковић, привременој предметној учитељици гимназије у Ресну, — СНБр. 25656 од 1-XI-1924 године;

Ивану Подгорнију, супленту под уговором гимназије у Србобрану, — СНБр. 28631 од 30-XI-1924 године;

Загорки Милутиновићи, привременој предметној учитељици гимназије у Ћуприји, — СНБр. 26824 од 6-XI-1924 године ;

Даници Зделар, професору Трговачке Академије у Великом Бечкерекy, — СНБр. 27957 од 20-XI-1924 године.

УПРАЖЊЕНО МЕСТО

Одлуком Господина Министра Просвете СНБр. 27620 од 14-XI-1924 године упражњено је место Татјани Кусовац, привременој предметној учитељици гимназије у Призрену.

ОСНОВНА НАСТАВА

УКАЗИ Њ. В. КРАЉА АЛЕКСАНДРА I

ПОСТАВЉЕЊА

Указом Њ. В. Краља од 21 новембра 1924 године постављени су :

у учитељској школи у Шибенику :

за директора са правима чиновника 3 групе I категорије Д-р Мирко Перковић, професор гимназије у Шибенику, чиновник 4 групе I категорије ;

у Силишкој Области :

за обласног школског надзорника са правима чиновника I групе II категорије Данило Петрановић, обласни школски надзорник у пензији.

ПЕНЗИОНИСАЊА

Указом Њ. В. Краља од 15 новембра 1924 године стављени су у стање покоја по својој молби, а на основи чл. 141 Закона о чиновницима и осталим државним службеницима грађанског реда са пензијом, која им припада према годинама службе :

Вид Михотић, учитељ у Подгори ;

Обрад Кнежевић, учитељ у Струмици ;

Никола Чоко, учитељ у Врбнику ;

Анте Владиславић, учитељ у Сутивану ;

Мате Бокотић, стручни учитељ у Дубровнику.

Указом Њ. В. Краља од 21 новембра 1924 године стављени су у стање покоја на основу чл. 141. Закона о чиновницима и осталим државним службеницима грађанског реда са правом на пензију која им припада према годинама службе :

Петар Радић, надучитељ и школски надзорник у Супетру ;

Јурај Трипало, школски надзорник у Сињу ;

Јосип Уршиц, школски надзорник у Београду ;

Викица Бета-Дражић, учитељица у Ерцег Новом ;

Петар Марушић, учитељ у Сплиту ;

Лука Моровић, надучитељ у Сплиту ;

Анка Новак, учитељица у Сплиту ;

Вицко Мантић, надучитељ у Врбању ;

Андро Андриес, надучитељ у Јелси.

И

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Указом Њ. В. Краља од 28. новембра 1924 године стављени су у стање покоја на основу чл. 33. Закона о народним школама и чл. 31., 135., 139., 141. и 239. Закона о чиновницима и осталим државним службеницима грађанског реда с правом на пензију, која им припада према годинама службе :

Петар Мирковић, управитељ народне основне школе у Сарајеву ;
Александар Станчић, управитељ народне основне школе у Чапљини ;
Даринка Ђ. Илићка, учитељица у Београду ;
Софија Вујанац, учитељица у Београду ;
Љубица Пантелићка, учитељица у Београду ;
Зорка П. Ничићка, учитељица у Београду ;
Петар Петровић, учитељ у Шапцу ;
Андреја Радовановић, учитељ у Грашници, окр. крагујевачки ;
Александар Торњански, учитељ у Великом Бечкереку, — Банат ; и
Миливоје Бугарски учитељ у Великом Бечкереку, — Банат.

ДЕКРЕТИ ГОСПОДИНА МИНИСТРА ПРОСВЕТЕ ПОСТАВЉЕЊА

Одлуком Господина Министра Просвете постављени су :

у учишћелској школи у Јагодини :

за професора са правима чиновника 8 групе I категорије Петар Магерл, професор реалне гимназије у Вараждину, чиновник исте групе и категорије — по службеној потреби ;

за суплента са правима чиновника 9 групе I категорије Ђорђе Лазаревић, суплент гимназије у Јагодини, чиновник исте групе и категорије — по службеној потреби ;

у учишћелској школи у Прилепу :

за вршиоца дужности управитеља Светозар Стојановић, професор исте школе ;

у учишћелској школи у Скопљу :

за суплента са правима чиновника 9 групе I категорије Боривоје Недић, суплент учитељске школе у Неготину, чиновник исте групе и категорије — по молби.

УНАПРЕЂЕЊА

Одлуком Господина Министра Просвете унапређени су :

у учишћелској школи у Новом Саду :

за суплента са правима чиновника 9 групе I категорије Вајан Гомирац, привремени предметни учитељ исте школе и дипломирани студент филозофије. до сада са правима чиновника 5 групе II категорије ;

у учишћелској школи у Прилепу :

за суплента са правима чиновника 9 групе I категорије Милева Михајловић, привремена предметна учитељица исте школе и дипломирани студент филозофије, до сада са правима чиновника 5 групе II категорије ;

у женској учишћелској школи у Суботици :

за суплента са правима чиновника 9 групе I категорије Јелена Милићевић, привремена предметна учитељица исте школе и дипломирани студент филозофије, до сада са правима чиновника 5 групе II категорије.

ОСТАВКА

Одлуком Господина Министра Просвете ОНБр. 62713 од 17-XI-1924. године уважена је оставка на државну службу Анђелији В. Сондермајер, учитељици на раду у женској грађанској школи у Новом Саду, Бачка.

ОТПУШТАЊА

Одлуком Господина Министра Просвете ОНБр. 60418 од 15-XI-1924 године отпуштен је из државне службе Никола Бодрожић, привремени учитељ вештина учитељске школе у Скопљу.

ПРЕТПИСИ ГОСПОДИНА МИНИСТРА ПРОСВЕТЕ

Претписом Господина Министра Просвете постављени су:

Иванка Араницки, свршена ученица учитељске школе, за учитељицу у 5 групи II категорије у Мал. Таван — Куту, Бачка, — ОНБр. 77179 од 17-X-1924 године;

Филип Марковић, свршени ученик учитељске школе, за учитеља у 5 групи II категорије у Ропотову, окр. косовски, — ОНБр. 53741 од 11-X-1924 године;

Јелена Герићева, свршена ученица учитељске школе, за учитељицу у 5 групи II категорије у Грделици, окр. врањски, — ОНБр. 47225 од 15-X-1924 године;

Светозар Стаменковић, свршени ученик учитељске школе, за учитеља у 5 групи II категорије у Мирову, окр. тимочки, — ОНБр. 53315 од 10-X-1924 године;

Викторија Паулина Шнајдер, свршена ученица учитељске школе, за учитељицу у 4 групи III категорије у Вепровцу, Бачка, — ОНБр. 45810 од 16-X-1924 године;

Христина Јонићева, свршена ученица IV разреда педагошког одељења, за учитељицу у 4 групи III категорије у Брлогу, округ пиротски, — ОНБр. 49464 од 15-X-1924 године;

Вера Глигоријевићева, свршена ученица учитељске школе, за учитељицу у 5 групи II категорије у Јабланици, Банат, — ОНБр. 46344 од 17-X-1924 године;

Бранислава Ковачевићева, свршена ученица учитељске школе, за учитељицу у 5 групи II категорије у Здрављу, окр. крушевачки, — ОНБр. 47675 од 15-X-1924 год.;

Зорка Динићева, свршена ученица учитељске школе, за учитељицу у 5 групи II категорије у Кучајни, окр. пожаревачки, — ОНБр. 20113 од 14-X-1924 године;

Добрила Шуљагићева, свршена ученица учитељске школе, за учитељицу у 5 групи II категорије у В. Поповцу, окр. пожаревачки, — ОНБр. 48894 од 11-X-1924 год.;

Милица Вучковићева, свршена ученица учитељске школе, за учитељицу у 5 групи II категорије у Бољетину, окр. крајински, — ОНБр. 53537 од 13-X-1924 године;

Загорка Солдатовићева, свршена ученица педагошког одељења, за учитељицу у 5 групи II категорије у Бежанима, округ пожаревачки, — ОНБр. 37032 од 11-X-1924 године;

Амди Асановић, пређашњи вероучитељ, за дневничара у Качанику, округ скопски, — ОНБр. 31012 од 11-X-1924 године;

Олга Васићева, свршена ученица учитељске школе, за учитељицу у 5 групи II категорије у Брајковцу, окр. београдски, — ОНБр. 54792 од 13-X-1924 године;

Пуниша Ивановић, свршени ученик учитељске школе, за дневничара у Укча Ракошу, окр. метохијски, — ОЧБр. 50163 од 13-X-1924 године;

Даринка Рајићева, свршена ученица педагошког одељења, за учитељицу у 5 групи II категорије у Вел. Извору, окр. крајински, — ОНБр. 37541 од 13-X-1924 год.;

Јелена Михаиловићева, свршена ученица учитељске школе, за учитељицу у 5 групи II категорије у Тропољу, окр. моравски, — ОНБр. 44300 од 11-X-1924 године;

Босиљка Вучетићева, свршена ученица педагошког одељења, за учитељицу у 5 групи II категорије у Миланци, окр. чачански, — ОНБр. 37723 од 15-X-1924 године;

н*

Даница Живићева, свршена ученица IV разреда учитељске школе, за учитељицу у IV групи III категорије у Бировцу, окр. пожаревачки. — ОНБр. 39484 од 15-X-1924 године;

Милица Дамњановићева, свршена ученица учитељске школе, за учитељицу у 5 групи II категорије у Мелници, окр. пожаревачки, — ОНБр. 52465 од 14-X-1924 год.;

Јелена Петкова, свршена ученица учитељске школе, за учитељицу у 5 групи II категорије у Бањ. Аранђелову, Банат, — ОНБр. 50024 од 17-X-1924 године;

Тихомир Николић, свршени ученик учитељске школе, за учитеља у 5 групи II категорије у Крушеву, окр. битољски, — ОНБр. 49088 од 13-X-1924 године;

Естер Мил, свршена ученица учитељске школе, за учитељицу у 5 групи II категорије у Риђици, Бачка, — ОНБр. 56528 од 17-X-1924 године;

Надежда Костићева, свршена ученица учитељске школе, за учитељицу у 5 групи II категорије, у Нересници, окр. пожаревачки, — ОНБр. 49168 од 13-X-1924 године;

Христина Шокловачка, свршена ученица учитељске школе, за учитељицу у 5 групи II категорије у Дебелачи, Банат, — ОНБр. 40856 од 17-X-1923 године;

Емилија Вајдићева, свршена ученица учитељске школе, за учитељицу у 5 групи II категорије у Паланци, Банат. — ОНБр. 42393 од 17-X-1924 године;

Јелисавета Јоцићева, свршена ученица државне трговачке академије, за учитељицу у 4 групи III категорије, у Штрпцу, окр. косовски, — ОНБр. 54955 од 17-X-1924 године;

Катарина Милошевићева, свршена ученица учитељске школе, за учитељицу у 5 групи II категорије у Трућенцу, окр. моравски, — ОНБр. 39234 од 15-X-1924 год.;

Живка Васићева, свршена ученица IV разреда учитељске школе, за учитељицу у 4 групи III категорије у Вељкову, окр. крајински, — ОНБр. 46520 од 15-X-1924 год.;

Драгојла Радовановићева, свршена ученица учитељске школе, за учитељицу у 5 групи II категорије у Сибници, окр. пожаревачки, — ОНБр. 55304 од 14-X-1924 год.

Зорка Солдатовићева, свршена ученица педагошког одељења, за учитељицу у 5 групи II категорије у Негбили, окр. ужички, — ОНБр. 38310 од 15-X-1924 год.;

Милош Зекић, свршени ученик педагошког одељења, за учитеља у 5 групи II категорије у Губавчу, окр. белопољски, — ОНБр. 53925 од 13-X-1924 године;

Зорка Васиљевићева, свршена ученица учитељске школе, за учитељицу у 5 групи II категорије у Јарушици, окр. крагујевачки, — ОНБр. 39161 од 11-X-1924 год.;

Симеона Ђурчићева, свршена ученица учитељске школе, за учитељицу у 4 групи III категорије у Прилепцу, окр. тиквешки, — ОНБр. 55972 од 17-X-1924 године;

Милорад Јовановић, свршени ученик VIII разреда гимназије, за учитеља у 5 групи II категорије у Рождену, окр. тиквешки, — ОНБр. 54402 од 13-X-1924 године;

Хасан Расим, свршени ученик V разреда гимназије и II разреда учитељске школе, за дневничара у Врбичану, окр. призренски, — ОНБр. 17693 од 11-X-1924 год.;

Милорад Јовановић, свршени ученик учитељске школе, за учитеља у 5 групи II категорије у Витолишту, окр. битољски, — ОНБр. 54799 од 16-X-1924 године;

Сава Калуђерски, свршени ученик педагошког одељења, за учитеља у 5 групи II категорије у Степанцу, окр. битољски, — ОНБр. 53782 од 15-X-1924 године;

Вукајло Бабовић, свршени ученик учитељске школе, за дневничара у Церници, окр. косовски, — ОНБр. 53403 од 11-X-1924 године;

Луиза Манчева, свршена ученица VII разреда гимназије, за учитељицу у 4 групи III категорије у Струзи, окр. охридски, — ОНБр. 54447 од 13-X-1924 године;

Куртеша Максумовић, пређашњи вршиоц учитељске дужности за дневничара у Огошту, окр. косовски, — ОНБр. 17808 од 10-X-1924 године;

Вера Радовановићева, свршена ученица III године учитељске школе, за учитељицу у 4 групи III категорије у Међуани, округ топлички, — ОНБр. 44184 од 11-X-1924 године;

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

- Гаврило Николић, свршени ученик учитељске школе, за учитеља у 5 групи II категорије у Штитару, окр. рашки, — ОНБр. 55379 од 18-X-1924 године;
- Босиљка Поповићева, свршена ученица педагошког одељења, за учитељицу у 5 групи II категорије у Кисељеву, окр. пожаревачки, — ОНБр. 40077 од 15-X-1924 год.;
- Хафиз Фериз Гусинац, пређашњи вршиоц учитељске дужности, за дневничара у Тутину, окр. рашки, — ОНБр. 48489 од 11-X-1924 године;
- Надежда Миљковић, свршена ученица педагошког одељења за учитељицу у 5 групи II категорије у Кривељу, окр. тимочки, — ОНБр. 48876 од 15-X-1924 године;
- Емреф Хоџић, пређашњи вршиоц учитељске дужности, за дневничара у Дугој Пољани, окр. рашки, — ОНБр. 38687 од 11-X-1924 године;
- Станка Ђорђевић, свршена ученица учитељске школе, за учитељицу у 5 групи II категорије у Шетоњи, окр. пожаревачки, — ОНБр. 41466 од 16-X-1924 године;
- Наталија Аранђеловић, свршена ученица учитељске, за учитељицу у 5 групи II категорије у Дубоку, окр. моравски, — ОНБр. 54614 од 13-X-1924 године;
- Јова Поповић, свршени ученик педагошког одељења, за учитеља у 5 групи II категорије у Пожњи, окр. колашински, — ОНБр. 56090 од 16-X-1924 године;
- Љубомир М. Илић, свршени ученик педагошког одељења за учитеља у 5 групи II категорије у Радовишту, окр. брегалнички, — ОНБр. 56091 од 16-X-1924 године;
- Вукосава Шкорићева, свршена ученица педагошког одељења, за учитељицу у 5 групи II категорије у Накучанима, окр. подрински, — ОНБр. 40161 од 15-X-1924 год.;
- Видо Калезић, свршени ученик учитељске школе, за учитеља у 5 групи II категорије у Доњој Црквици, окр. нишки, — ОНБр. 55381 од 16-X-1924 године;
- Босиљка Милетићева, свршена ученица IV разреда учитељске школе, за учитељицу у 4 групи III категорије у Ћовдину, окр. пожаревачки, — ОНБр. 35569 од 16-X-1924 године;
- Милан Пинтарић, свршени ученик педагошког одељења, за учитеља у 5 групи II категорије у Драгодолу, окр. подрински, — ОНБр. 52158 од 18-X-1924 године;
- Велимир Божовић, свршени ученик III разреда педагошког одељења, за учитеља у 4 групи III категорије у Равној Ријеци, округ белопољски, — ОНБр. 56243 од 17-X-1924 године;
- Азем Муслијовић, свршени ученик турске учитељске школе, за дневничара у Косини, окр. косовски, — ОНБр. 41375 од 10-X-1924 године;
- Милева Николићева, свршена ученица учитељске школе, за учитељицу у 5 групи II категорије у Сенском Руднику, окр. моравски, — ОНБр. 43055 од 20-X-1934 год.;
- Стеван Флока, свршени ученик учитељске школе, за учитеља — дневничара у Шајкаш. Св. Ивану — Бачка, — ОНБр. 51575 од 18-X-1924 године;
- Нуман Вујовић, бивши вероучитељ, за дневничара у Сувом Долу, окр. рашки, — ОНБр. 57504 од 18-X-1924 године;
- Христина Јовановићева, свршена ученица учитељске школе, за учитељицу у 5 групи II категорије у Јарсенову, окр. врањски, — ОНБр. 44993 од 15-X-1924 год.;
- Фејзије Али-Неџат, пређашњи вероучитељ за дневничара у Штипу, окр. брегалнички, — ОНБр. 16625 од 1924 године;
- Мула Садрија Мировић, пређашњи вероучитељ, за дневничара у Укчи-Ракошу окр. метохиски, — ОНБр. 17221 од 11-X-1924 године;
- Шабан Идриза, свршени ученик турске Руждије, за дневничара у Смрековици окр. звечански, — ОНБр. 52185 од 10-X-1924 године;
- Милева Генчићева, свршена ученица учитељске школе, за учитељицу у 5 групи II категорије у Ошљанима окр. тимочки, — ОНБр. 49609 од 13-X-1924 године;
- Ксенија Ђурићева, свршена ученица учитељске школе, за учитељицу у 5 групи II категорије у Петријеву, окр. смедеревски, — ОНБр. 57018 од 20-X-1924 године;

- Смиља Пујила, свршена ученица учитељске школе, за учитељицу у 5 групи II категорије у Риђици — Банат, — ОНБр. 56612 од 21-X-1914 године ;
- Дивна Илићка, за учитељицу у 2 групи II категорије у Београду окр. београдски, — ОНБр. 38503 од 15-IX-1924 године ;
- Јован Таут, свршени ученик VIII разреда гимназије, за учитеља у 5 групи II категорије у Драчеву, окр. скопски, — ОНБр. ОНБр. 56622 од 21-X-1924 године)
- Сулејман Рустем, свршени ученик турске учитељске школе, за дневничара у Новацима, окр. охридски, — ОНБр. 56340 од 20-X-1924 године ;
- Михаеланђел Чаба, свршена ученица учитељске школе за забавиље, за дневничара у Призрену, окр. призренски, — ОНБр. 50829 од 20-X-1924 године ;
- Мара Поповићева, свршена ученица учитељске школе, — за учитељицу у 5 групи II категорије у Бан. Новом Селу, — Банат, — ОНБр. 48014 од 20-X-1924 године ;
- Емилија Чукурова, свршена ученица учитељске школе, за учитељицу у 5 групи II категорије у Новој Кањижи — Банат, — ОНБр. 54728 од 16-X-1924 године ;
- Илија Вукићевић, свршени ученик учитељске школе, за учитеља у 5 групи II категорије у Касидолу, окр. пожаревачки, — ОНБр. 54093 од 22-X-1924 године ;
- Милутин Пешић, свршени ученик VIII разреда гимназије, за учитеља у 5 групи II категорије у Баротићу, окр. берански, — ОНБр. 56664 од 22-X-1924 године ;
- Нека А. Муховић, пређашњи вероучитељ, за дневничара у Калачама, окр. берански, — ОНБр. 15960 од 24-IX-1924 године ;
- Михаило Најорди, свршени ученик учитељске школе, за учитеља у 5 групи II категорије у Руском Крстуру — Бачка, ОНБр. 43489 од 23-X-1924 године ;
- Марија Рајков, свршена ученица учитељске школе, за учитељицу у 5 групи II категорије у Опову, — Банат, ОНБр. 48744 од 24-X-1924 године ;
- Милорад Алексић, учитељ у пензији, за учитеља у 5 групи II категорије у Бајиној Башти, окр. ужички, — ОНБр. 45518 од 4-IX-1924 године ;
- Тодор Поповић, досадањи привремени учитељ, за учитеља у 5 групи II категорије у Црномасници, окр. крајински, — ОНБр. 56584 од 23-X-1924 године ;
- Марија Е. Виџен, свршена ученица учитељске школе, за учитељицу у 5 групи II категорије у Обровцу, окр. Бачки, — ОНБр. 57741 од 24-X-1924 године ;
- Рајко Ристић, свршени ученик IV године учитељске школе, без испита за учитеља у 4 групи III катег. у Ватошу, окр. тиквешки, — ОНБр. 56362 од 23-X-1924 год. ;
- Косара Капетановић, свршена ученица учитељске школе, за учитељицу у 5 групи II категорије у Халову, окр. тимочки, — ОНБр. 56365 од 23-X-1924 године ;
- Јелена Јањићева, свршена ученица IV године педагошког одељења, за учитељицу у IV групи III категорије у Вајузи, окр. крајински, — ОНБр. 57393 од 23-V-1924 године ;
- Малић Дрешерић, пређашњи вероучитељ, за дневничара у Беранима, окр. берански, — ОНБр. 45816 од 24-IX-1924 године ;
- Дервиш Муховић, пређашњи вероучитељ, за дневничара у Трпезима, окр. берански ОНБр. 32714 од 24-IX-1924 године ;
- Обрен Радојевић, свршени ученик учитељске школе, за учитеља у 5 групи II категорије у Дужима, окр. никшићски, — ОНБр. 56711 од 23-X-1924 године ;
- Ариф Исмаиловић, пређашњи вероучитељ, за дневничара у Њиљау, окр. козовски, — ОНБр. 38465 од 18-X-1924 године ;
- Радован З. Радовановић, пређашњи учитељ, за учитеља у 5 групи II категорије у Пивници, — Бачка ОНБр. 57581 од 24-X-1924 године ;
- Хајруша Пејовић, пређашњи вероучитељ, за дневничара у Рожајима, окр. берански, — ОНБр. 18279 од 24-IX-1924 године ;
- Зорка Љотић, свршена ученица више женске школе, за учитељицу у 5 групи II категорије у Новом Саду, — Бачка ОНБр. 34411 од 26-VIII-1924 године ;

Стеван Шкулетић, свршени ученик, учитељске школе за учитеља у 5 групи II категорије у Косанчићској Стубли, окр. врањски, — ОНБр. 55918 од 23-X-1924 године;

Михаило Бурић, свршени ученик учитељске школе, за учитеља у 5 групи II категорије у Дебрешу, окр. тетовски, — ОНБр. 56582 од 23-X-1924 године;

Душанка Марковић, свршена ученица учитељске школе, за учитељицу у 5 групи II категорије у Макрешанима, окр. крушевачки, — ОНБр. 57068 од 27-X-1924 године;

Милева Радовановић, свршена ученица III разреда учитељске школе, за учитељицу у 4 групи III категорије у Међуани, окр. топлички, — ОНБр. 44184 од 17-X-1924 године;

Димитрије Попов Рубински, свршени ученик VIII разреда гимназије за дневни чара у Лопатњу, окр. ваљевски, — ОНБр. 32162 од 30-X-1924 године;

Мустафа Јакуп Цанхас, свршени ученик турске богословије, за дневничара у Баковици, окр. метохиски, — ОНБр. 59722 од 30-X-1924 године;

Миодраг Илић, свршени ученик педагошког одељења, за учитеља у 5 групи II категорије у Латвици, окр. ужички, — ОНБр. 53244 од 30-X-1924 године;

Иван Томишић, свршени ученик учитељске школе без испита, за учитеља у 4 групи III категорије у Броду округ врањски, — ОНБр. 58997 од 28-X-1924 године;

Зорка Шокловачка, свршена ученица учитељске школе, за учитељицу у 5 групи II категорије у Бођану, — Бачка, — ОНБр. 58319 од 28-X-1924 године;

Прокопије Милосављевић, свршени ученик педагошког одељења, за учитеља у 5 групи II категорије у Добри, окр. пожаревачки, — ОНБр. 58998 од 25-X-1924 год.;

Милутин Милошевић, свршени ученик учитељске школе, за учитеља у 5 групи II категорије у Тузи, окр. андријевачки, — ОНБр. 58685 од 28-X-1924 године;

Александар Суханов, свршени ученик учитељске школе, за учитеља у 5 групи II категорије у Вичи, окр. чачански, — ОНБр. 58644 од 28-X-1924 године;

Владимир Марјановић, свршени ученик педагошког одељења, за учитеља у 5 групи II категорије у Вогову, окр. метохиски, — ОНБр. 58996 од 28-X-1924 године;

Наталија Терзић, свршена ученица, педагошког одељења, за учитељицу у 5 групи II категорије у Падану, окр. косовски, — ОНБр. 49197 од 25-IX-1924 године;

Миладин Рогић, свршени ученик педагошког одељења, за учитеља у 5 групи II категорије у Сушици, окр. скопски, — ОНБр. 49230 од 25-IX-1924 године;

Радомир Томашевић, свршени ученик учитељске школе, за дневничара у Баковици, окр. тетовски, — ОНБр. 58609 од 29-X-1921 године;

Терезија Сударевић, свршена ученица учитељске школе, за учитељицу у 5 групи II категорије у Брањини — Барања, — ОНБр. 59439 од 29-X-1924 године;

Драгиња Поповићева, свршена ученица учитељске школе, за учитељицу у 5 групи II категорије у Модошу — Банат, — ОНБр. 58740 од 29-X-1924 године;

Надежда Нићетинова, свршена ученица педагошког одељења за учитељицу у 5 групи II категорије у Жеднику — Бачка, — ОНБр. 58981 од 29-X-1924 године;

Гроздана М. Вујовић, свршена ученица учитељске школе, за учитељицу у 5 групи II категорије у Павловцу, — Бачка — ОНБр. 58592 од 29-X-1924 године;

Јаков Демченко, свршени ученик учитељске школе, за учитеља у 5 групи II категорије у Оптичарима, окр. битолски, — ОНБр. 47631 од 28-X-1924 године;

Драга Вукићевићка, свршена ученица учитељске школе, за учитељицу у 5 групи II категорије у Касидолу, окр. пожаревачки, — ОНБр. 54094 од 29-X-1924 године;

Тихомир Лакатош, свршени ученик мађарске учитељске школе, за учитеља у 4 групи III категорије у Купусину — Бачка, — ОНБр. од 30-X-1924 године;

Веселинка Шолаковић, свршена ученица V разреда бугарске женске школе, за учитељицу у 4 групи III категорије у Ротајима, окр. врањски, — ОНБр. 59721 од 30-X-1924 године;

Олга Глумац, свршена ученица учитељске школе, за учитељицу у 5 групи II категорије у Ботошу — Банат, ОНБр. 58542 од 25-X-1924 године;

Бранко Шошкић, свршени ученик педагошког одељења, за учитеља у 5 групи II категорије у Главичици, окр. метохијски, — ОНБр. 58020 од 24-X-1924 године;

Светомир М. Милутиновић, свршени ученик учитељске школе, за учитеља у 5 групи II категорије у Габровници, окр. тимочки, — ОНБр. 57102 од 24-X-1924 год.;

Љубомир Филиповић, свршени ученик педагошког одељења, за учитеља у 5 групи II категорије у Клисурси, окр. тиквешки, — ОНБр. 58149 од 34-X-1924 год.)

Драгица Крстићева, свршена ученица учитељске школе, за учитељицу у 5 групи II категорије у Наталинцима, окр. крагујевачки, — ОНБр. 58150 од 24-X-1924 године;

Магдалена Војводићева, свршена ученица IV године педагошког одељења, за учитељицу у 4 групи III категорије у Баћу, окр. берански, — ОНБр. 57757 од 24-X-1924 године;

Даница Глумац, свршена ученица учитељске школе за учитељицу у 5 групи II категорије у Шајкаш Св. Ивану — Бачка, — ОНБр. 58541 од 25-X-1924 године;

Михаило Радуловић свршени ученик VIII разреда гимназије за учитеља у 5 групи II категорије у Чемерену, окр. тиквешки, — ОНБр. 58151 од 24-X-1924 године;

Драгољуб Кујунџић, свршени ученик IV разреда богословске учитељске школе без испита за учитеља у 4 групи III категорије у Драгајчићу, окр. призренски, — ОНБр. 57964 од 24-X-1924 године;

Јанко Ђурић, свршени ученик педагошког одељења, за учитеља у 5 групи II категорије у Србашиму, окр. битољски, — ОНБр. 57904 од 24-X-1924 године;

Даница Ј. Стефановићева, свршена ученица учитељске школе, за учитељицу у 5 групи II категорије у Честваку — Банат, — ОНБр. 58091 од 27-X-1924 године;

Олга Антоновићева, свршена ученица IV разреда учитељске школе без испита, за учитељицу у 4 групи III категорије у Гор. Степашу, окр. крушевачки, — ОНБр. 58127 од 27-X-1924 године;

Јела Љумовићка, свршена ученица IV разреда учитељске школе без испита, за учитељицу у 4 групи III категорије у Ризнићу — Прилеп, окр. метохијски, — ОНБр. 58153 од 23-X-1924 године;

Никола Енглец, свршени ђак учитељске школе, за учитеља у 5 групи II категорије у Модошу — Банат, — ОНБр. 55839 од 15-X-1924 године;

Даница Стефановићка, свршена ученица учитељске школе, за учитељицу у 5 групи II категорије у Загорици окр. крагујевачки, — ОНБр. 60742 од 4-XI-1924 године;

Јосиф Волднер, свршени ученик учитељске школе, за учитеља у 5 групи II категорије у Модошу — Банат, — ОНБр. 55838 од 15-X-1924 године;

Милан Марјановић, свршени ученик учитељске школе, за учитеља у 5 групи II категорије у Белом Пољу, окр. подгорички, — ОНБр. 60554 од 3-XI-1924 године;

Петар Мартиновић, свршени ученик педагошког одељења без испита, за учитеља у 4 групи III категорије у Трнову, окр. кумановски, — ОНБр. 59608 од 3-XI-1924 године;

Милош Церовић, свршени ученик учитељске школе, за дневничара у Лукову, окр. никшићски, — ОНБр. 60123 од 1-XI-1924 године.

ОДЛИКОВАЊЕ

Указом Њ. В. Краља од 6. новембра 1924. године одликован је:

Орденом Карађорђевог Звезде IV степена:

Бранислав Нушић, књижевник, ослобођавајући га плаћања орденске таксе.

ОПШТИ ПЕДАГОШКИ СЕМИНАР

Идеја о потреби Општег Педагошког Семинара, у коме би сви студенти филозофског факултета добили претходну методолошку спремину за свој будући наставнички позив, није нова. На против, она је стара. Та је идеја потекла из искуства да педагошка пракса и педагошка теорија нису једно и исто, да је, другим речима, педагогија и вештина и наука. Није чудо што нас и искуство учи да педагог-теоретичар није и педагог-практичар, све док ово друго он не докаже. Чак шта више, свет је склон да верује да је педагог-теоретичар рђав педагог-практичар, и о томе круже масе анегдота у редовима просветних радника. Најзад, и то с правом, својим здравим инстинктом свет више цени педагога практичара, јер на крају крајева васпитање је један свесно и намерно изведени рад, а сваки рад је практичне природе, и тежиште му лежи пре у примени знања но у самом знању. Зато народ, не дирајући теоретичара, прећутно га прелази и тражи практичара. И за школу и за остали народ постаје педагогија на тај начин вештином, али таквом која тражи и потребну спремину и праксу. Пракса се опет стиче радом и вежбањем на делу.

Сем тога, овај се семинар јавља и као потреба да се досадашњи начин стицања те педагошке вештине, а то је на раду у самој школи, сузбије, и то зато што је он и погрешан и штетан. До сада је, по школској традицији, млади наставник а дојучерашњи студент, ступио у школу само као спреман *стручњак* у своме предмету, доносећи собом све *научне* методе и сав *научни* речник. Са њима он је одмах, с пуно воље и наде у успех, почињао свој рад и снивао о сјајним резултатима. Али време је пролазило, ђаци су учили и пазили, па успех није стизао. Тада је наставник почео мислити како ће он *деци* да објасни то што је он на универзитету учио; почео је да проба час једно час друго, а час треће, док није лутајући, пробајући, грешећи, губећи своје и деце време и снаге, најзад доспео до једне методе која му је по његову мишљењу дала жељени успех. Ако је наставник био културан човек и добар посматрач, то је и његова метода давала повољних резултата. У противном, посао је био јалов и празан. И једни и други

су се наравно хвалили својим успехом и говорили да, и ако педагогију нису учили, они су ипак добри методичари и наставници, те зато они радо веле да педагогију не треба ни радити ни студирати.

И јесу и нису у праву. Јер, и ако они нису студирали педагогију, — и толико су у праву, — они су је ипак на своје раду у школи учили, и у толико нису у праву. Својим огледима и својим грешкама они су се постепено учили правилну раду, и тако постепено накнадили оно што нису добили претходно на Университету. Дакле, и ако другим путем, они су ипак стекли ту спрему и учили ту педагогију. Наравно да су код таквих наставника прве генерације ђака страдале, и биле жртве њихових лутања.

Такав начин рада, и ако је често доносио успеха, има и својих погрешака, које се могу избећи и треба да се избегну. Неоправдано је ученике излагати огледима и покушајима новопосталих професора, нити је потребно да се тиме са сваким таквим наставником расипају и снага и време. На против, он већ треба да познаје *основе свога рада* и методе његове, а то се само може постићи претходном спремом.

Из те потребе за претходном спремом и њене оправданости потекла је и идеја о потреби да се оснује при Университету један педагошки семинар који би био општи за све студенте, и који би имао у првоме реду за циљ њихову практичну спрему за наставнички рад. Иницијативом Г. Павла Поповића, садашњег ректора, и неколицине угледних универзитетских професора, та је идеја сада и у дело приведена. Ових дана тај семинар је ушао у живот. За сваку групу предмета на филозофском факултету узет је од признатих гимназијских наставника по један стручњак и методичар у исти мах, и њихов избор је потписао факултетски Савет. Њихов је задатак да из својих предмета одаберу теме које се педагошки дају угледно обрадити с обзиром на сва методолошка правила, и тако обрађена угледна предавања ти ће наставници, сада чланови Општег Педагошког Семинара, држати, за сада, у II Мушкој Гимназији у Београду, у присуству и ученика и студената, те тако на делу показати студентима примену педагошких теорија и методолошких принципа. Сем тога, из потребе за теоријским објашњењем обрађених предавања, она ће са студентима бити накнадно у виду слободне дискусије претресана и образложавана, поред чисто теоријске обраде методике гимназијских предмета од стране наставника тога предмета на Университету. Ова ће предавања обавезно посећивати студенти IV године, да би се избегла претрпаност у овом семинару, и то сваки према групи коју је на факултету изабрао. Што се тиче предмета, узети су у обзир само научни предмети, и то Српски језик, Немачки језик, Француски језик, Латински језик, Историја, Земљопис, Јестаственица, Геологија, Хемија, Физика, Минералологија, Математика и Филозофска пропедевтика. На жалост, вештине

нису узете у обзир. Истина, на Универзитету нема студената тих група, али би ученици уметничких школа требали исто тако ући у тај семинар, што би се могло постићи врло лако сарадњом са музичком и уметничком школом у Београду.

Оправданост примања гимназијских наставника очигледна је, јер је немогуће спремати студенте у методици појединих предмета без учешћа оних људи који ту методику сваки дан у разреду на делу примењују. А сарадња гимназијских наставника са универзитетским велика је и иначе, чему служе као доказ разна стручна друштва као: Педагошко Друштво, Историјско Друштво, Друштво за живе језике, Друштво за српски језик, Математичко Друштво.

Најзад, најтеже питање било је да се реши о посећивању и држању тих часова. Обавезног посећивања у правом смислу те речи нема, јер на жалост садашња Уредба о филозофском факултету не предвиђа ову установу Општег Педагошког Семинара. Ми држимо да је садашње решење о посећивању тих предавања у основи својој ипак недовољно. Њиме се само препоручује студентима да их посећују. Ми не сумњамо у зрелост и свест наших студената, али исто тако мора сваки признати да се у тумачењу својих обавеза људи лако умирују споредним и случајним, али по њих у датом тренутку „важним“ разлозима, и да су склони да исто тако растељиво тумаче и своје обавезе. Стога ми мислимо да је једина *ефективна* и доиста оправдана мера да студенти уписују предавања тога семинара у свој индекс, и да се на дипломски испит не могу пустити пре но што докажу да су тај семинар уредно походили.

Што се тиче држања часова у школи, било је две могућности: или држати их у потпуном разреду, или у непотпуном. Усвојено је гледиште да их треба држати у непотпуном разреду. И ако је јасно да је то вештачка мера, јер наставник увек предаје у пуном разреду, ипак је за почетак боље узети непотпун разред, јер се почетници осећају слободним, а сем тога трошење енергије и времена на дисциплински посао отпада. Он би у осталом са студентима који немају власт наставникову био и немогућ.

Што се тиче времена када те часове треба држати, садашња пракса тога Семинара јесте да се они држе у ваншколско време, и то после подне, и на тај би час одређени број ђака, 10 на броју, имао доћи по унапред заказаном распореду. Оваквим уређењем добија Општи Педагошки Семинар потребну слободу и остаје увек у оквиру Университета, поред све своје тесне везе са средњом школом коју већ самом својом наменом мора са њом имати. Најзад, на тај начин се избегава сукобљавање ових часова практичног рада са стручним часовима.

После једне серије угледних предавања, долази серија огледних предавања. Њих ће држати студенти и вежбати се у пракси настав

ничкој. После тих предавања она би се дискутовала са наставником и осталим студентима, наравно увек на начелној бази.

Семинар би имао још и задатак да обрађује историју наших гимназија и преглед свих досадашњих уџбеника.

Сваки просветни радник коме напредак и успех средње школе леже на срцу, поздравиће почетак овога семинара са искреним и радосним срцем. Једна прешна потреба задовољена, један болан недостатак уклоњен, једна корисна новина ускрсла у живот, — то је овај садашњи Општи Педагошки Семинар.

МИЛОРАД ВАНЛИЋ

ВИСОКА ШКОЛА ЗА ТЕЛОВЕЖБУ

Већ се одавно осећа потреба, а и Просветни Савет је узимао на претрес то питање, за оснивање Високе школе за теловежбу.

У нашој држави, која има 191 (по Маринковићевој земљописној карти културе краљевине С. Х. С.) средњих, трговачких, учитељских и наутичких школа, потребито је барем 90—100 квалификованих сила за теловежбу, јер једна сила може да ради на два завода, ако су у истом месту са по четири разреда, а таквих случајева има.

Расправљати о питању да ли је теловежба потребна у тим школама или не, посве је излишно, јер сви знамо да срећна будућност нашег нараштаја лежи великим делом у његовом здрављу.

Поставимо питање: ко све данас подучава теловежбу у нашим школама? — Више од 50% неквалификованих људи. Тачну данашњу статистику немам, али могу изнети предатну за Далмацију, Босну-Херцеговину, Хрватску и Славонију, које имају скоро толико школа колико Србија, Црна Гора, Војводина и Словеначка. По последњој предатној статистици од 1914 год., имала је Хрватска са Славонијом, Далмација, те Босна са Херцеговином, 43 наставничке силе; од тих су биле 23 квалификоване, а 20 неквалификоване. Ако су Србија, Црна Гора, Војводина и Словенија имале такође 1914 год. 43 наставника, а од тих половину неквалификованих, то значи да је у свим тим школама било само 50% квалификованих.

Како стојимо данас? — За време рата, сигурно је, многи наставници су погинули, неки су дали оставку, а добар део их је сада и редуциран. Код испитних комисија у Београду и Загребу положило је средњошколски испит за теловежбу око 30 кандидата мушких и женских. Можемо с доста сигурности казати да на свим школама у краљевини има највише 50 оспособљених наставника теловежбе, а 50 неквалификованих, који су више пута на штету, не на корист наставе и здравља омладине.

Квалификовани наставници су врло потребни, јер, ако подучавају децу неквалификована лица, која немају појма о методици рада и физиологији појединих органа, такви ће извађати с децом више пута и штетне кретње, и постићи ће се негативни резултати. Таквих случајева има безброј. Нестручно лице вежба с децом више пута и оно што сме да вежба само с одраслима. При таквим вежбама нарочито трпи срце, и дете постаје неспособно, те бива ослобођено од теловежбе. Таквом злу стаће се на пут са потпуно стручним лицима, која би апсолвирала Високу школу за теловежбу.

* * *

Идеја о оснивању Високе школе за теловежбу врло је умесна, код Министарства Просвете лежи и наставни план за ту школу.

Према том плану изгледали би предмети овако:

ПРЕДМЕТИ	Број недељних сати у семестру						УКУПНО
	I	II	III	IV	V	VI	
1. Практична теловежба	4	4	4	4	4	4	24
2. Игре, лака атлетика, спорт . . .	2	2	2	2	2	2	12
3. Мачевање	—	—	2	2	2	2	8
4. Систематика и теорија теловежбе	2	2	2	2	—	—	8
5. Методика теловежбе	—	—	—	2	2	—	4
6. Историја и литература теловежбе	1	1	1	1	—	—	4
7. Естетика теловежбе	—	1	1	—	1	—	3
8. Педагогија	2	2	2	—	—	—	6
9. Физика	2	—	—	—	—	—	2
10. Биологија	2	—	—	—	—	—	2
11. Анатомија и хистологија с практичним вежбама	2	2	2	—	—	—	6
12. Анатомија, унутрашњи облици човечјега тела	—	—	—	—	—	1	1
13. Општа физиологија с практичним вежбама	—	—	—	2	—	—	2
14. Општа физиологија теловежбе и специална	—	—	—	—	2	2	4
15. Општа хигиена	—	—	2	2	—	—	4
16. Хигиена школска и хигиена теловежбе	—	—	—	—	2	2	4
17. Телесни развој и хигиена у предшколско доба	—	—	—	—	2	—	2
18. Антропometriја	—	—	—	2	—	—	2
19. Ортопедија	—	—	—	—	—	2	2
20. Масажа и лекарска теловежба	—	—	—	—	—	2	2
21. Прва помоћ с практичним вежбама	—	—	—	—	2	2	4
Скупа	17	14	18	19	19	19	106

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

У програму школе означен је 21 предмет. Између тих предмета могла би се укинути општа хигиена, јер она се донекле учи у школској хигиени и у хигиени у предшколско доба, а долази у обзир и један нови предмет који би требало увести: о уређењу вежбаоница (гимнастичне дворане и летња игралишта). Предмет о уређењу вежбаоница мора се безусловно увести, јер је врло потребно да се кандидати упознају с уређивањем и грађом затворених и отворених просторија за телесно васпитање. Овај би се предмет имао предавати по 1 сат у III и IV семестру. — Још треба да се безусловно уведе практично вежбање с децом основних и средњих школа. Може се казати да је ово један од најважнијих предмета, јер ту ће кандидат научити практично све оно што буде слушао у теорији. Није доста слушати теоретску методику вежбања и извађати је са самим садруговима у школи, пошто се ту не може опазити право деловање вежбе на ученике и неће се тим начином никада научити кандидат одржавати дисциплину; али буде ли се увео практичан методички рад у основним и средњим школама по 4 сата недељно у V и VI семестру, тада ће кандидати изићи као прави оспособљени наставници.

* * *

Висока школа за теловежбу требала би да буде у положају факултета, и да се у њу примају младићи са средњошколском или учитељском матуrom, који су добри соколски вежбачи. То захтева и већ изнесени програм ове школе, а могао би се с гимнастиком спојити и по који научни предмет, како је то удешено на универзитету у Прагу и Загребу. Обично се уз гимнастику споји који предмет из природњачке групе. На тај се начин кандидати оспособљују из два предмета за средњошколске наставнике. На овај начин сама би теловежба дошла до већег угледа, јер и сам напред назначени програм има значење више образованости. Школа се може прикључити или филозофском или медицинском факултету.

Буде ли гимнастична школа у положају средње или стручне школе, неће ни гимнастика ни наставници уживати онај углед који би требало да имају. Врло је важно ко ће предавати теловежбу у средњим и сличним школама, јер од тога зависи успех. Буде ли предавао наставник са слабијим квалификацијама и без нарочитог метода, тада смо опет онде где смо у већини данас; а буду ли наставници факултетске квалификације, тада ћемо истом моћи ићи упоредо са свима осталим културним народима. Важно је пазити да су сви наставници и ваљани соколски радници, јер та школа мора бити и ваљан васпитни завод за соколску идеју, пошто ће се сав гимнастични програм темељити на Гиршовом соколском систему.

* * *

Не треба се много бринути за издржавање Високе гимнастичне школе која би се код нас отворила. У првом реду, не треба никаква нарочита школска зграда, ни намештај, ни справе. Предавања би се одржавала после подне у некој средњој школи или којој универзитетској дворани која је најближа каквој добро уређеној гимнастичкој дворани, јер часови из практичног рада (вежбе на справама) одржавали би се на вечер. На тај начин наставници би били пре подне слободни и могли би евентуално испомагати предавањима на средњим или стручним школама. Управитељ школе био би један свеучилишни професор медицинског факултета, који би имао свог секретара, а разуме се да би и један и други морали бити соколски радници. Своје сам примедбе удесио према Високој гимнастичној школи у Прагу, коју сам и сам похађао. (О оснивању школе било је писано у *Соколском Гласнику* бр. 9—10 од 1923 г. и бр. 8 од 1924 г., и *Соколском Веснику*, бр. 1 од 1924 г.).

* * *

Како је високо цењена теловежба код осталих словенских народа, доказују нам Чехословачка Република и Пољска.

У Чехословачкој вотирало је Министарство народног здравља и телесног васпитања 2,140.000 чк. као редовите издатке, а 1,200.000 чк. као нередовите, за унапређивање телесног васпитања. Те се све деле на васпитање стручних сила, за литературу, пропаганду и потпору гимнастичним и спортским друштвима. Још пре рата постојала је у Прагу Висока школа за теловежбу додељена универзитету, а и данас се васпитавају наставници теловежбе на програму факултетске спреме. У Чехословачкој сама влада, а и друштво професора, издаје лист за пропаганду телесног васпитања. Република Пољска има пет универзитета, и на свакоме има катедру за телесно васпитање и хигиену. — И у Бечу постоји двогодишња Висока школа за теловежбу, која је придељена универзитету. — Шведска је још пре стотину година основала такву школу у Штокхолму, и на њој се постизава докторат из теловежбе; слично је и у Гану у Белгији. — Пре кратког времена отворила је Високу трогодишњу школу за теловежбу и немачка влада у Берлину. — Француска, Енглеска, а нарочито Америка, посвећују велику пажњу телесном васпитању, као и све културне државе света. У споменутиим државама деле се на крају школске године награде ђацима који покажу најбољи успех из телесног васпитања, а и на све друге могуће начине настоји се пропагирати теловежба.

АНТЕ ТАДИЋ

НАСТАВНИЦИ ОСНОВНИХ ШКОЛА У СРБИЈИ,

ШКОЛСКИ СРЕЗ	Б Р О Ј																	
	У опште			од укупног броја било је						сталних			привремених			вршилаца учитељске дужности		
				који су радили у разреду			који су били без разреда											
	м.	ж.	свега	м.	ж.	свега	м.	ж.	свега	м.	ж.	свега	м.	ж.	свега			
1 андријевички	43	6	49	43	6	49	—	—	—	41	5	46	—	1	1	—	—	—
2 барски	40	5	45	39	4	43	1	1	2	34	4	38	—	1	1	—	—	—
3 берански	59	7	66	57	7	64	2	—	2	44	6	50	2	—	2	—	—	—
4 бјелопољски	57	3	60	55	3	58	2	—	2	41	3	44	—	—	—	—	—	—
5 даниловградски	50	3	53	48	3	51	2	—	2	49	3	52	1	—	1	—	—	—
6 колашински	43	3	46	43	3	46	—	—	—	39	3	42	1	—	1	3	—	3
7 метохијски	78	13	91	76	12	88	2	1	3	62	11	73	—	—	—	—	—	—
8 никшићски	91	8	99	90	7	97	1	1	2	80	7	87	4	—	4	4	—	4
9 пљевњански	37	8	45	36	8	44	1	—	1	26	8	34	1	—	1	—	—	—
10 подгорички	59	9	68	56	9	65	3	—	3	55	7	62	1	1	2	—	1	1
11 цетињски	60	8	68	59	8	67	1	—	1	58	6	64	1	—	1	—	—	—
Свега у Црној Гори	617	73	690	602	70	672	15	3	18	529	63	592	11	3	14	7	1	8
у %	89'42	10'58	110'	97'57	95'09	97'31	2'43	4'11	2'69	85'71	86'80	85'83	1'79	4'41	2'03	1'15	1'37	1'16

ШКОЛСКИ СРЕЗ	Б Р О Ј																	
	оцењених оценом						који су			оцењених (удатих)								
	одличан			повољан			неповољан			остали неоцењени			са децом			без деце		
	м.	ж.	свега	м.	ж.	свега	м.	ж.	свега	м.	ж.	свега	м.	ж.	свега	м.	ж.	свега
1 андријевички	15	1	16	26	4	30	—	—	—	2	1	3	32	3	35	2	—	2
2 барски	16	3	19	20	1	21	—	—	—	4	1	5	26	3	29	4	—	4
3 берански	17	—	17	29	6	35	—	—	—	13	1	14	38	3	41	4	—	4
4 бјелопољски	20	3	23	35	—	35	—	—	—	2	—	2	27	1	28	8	1	9
5 даниловградски	28	1	29	20	2	22	—	—	—	2	—	2	32	—	27	9	3	12
6 колашински	40	3	43	2	—	2	—	—	—	1	—	1	18	—	18	1	—	1
7 метохијски	25	4	29	48	7	55	—	—	—	5	2	7	42	4	46	11	4	15
8 никшићски	21	2	23	58	2	60	1	—	1	11	4	15	23	2	25	7	1	8
9 пљевњански	21	8	29	3	—	3	—	—	—	13	—	13	18	4	22	1	—	1
10 подгорички	33	5	38	22	4	26	—	—	—	4	—	4	31	4	35	9	2	11
11 цетињски	53	8	61	4	—	4	—	—	—	3	—	3	27	2	29	3	—	3
Свега у Црној Гори	289	38	327	267	26	293	1	—	1	60	9	69	314	26	340	59	11	70
у %	46'84	52'05	47'36	43'27	35'62	42'45	0'16	—	0'14	9'73	12'33	10'05	50'79	35'62	49'28	9'59	15'07	10'14

ЦРНОЈ ГОРИ И ВОЈВОДИНИ ШК. ГОД. 1922/23

(II)

Н А С Т А В Н И К А																							
учитељских заступника			веро-учитеља			забавиља			који су радили са														
									једним разредом			два		три		четири		пет		шест			
												р а з р е д а											
м.	ж.	свега	м.	ж.	свега	м.	ж.	свега	м.	ж.	свега	м.	ж.	свега	м.	ж.	свега	м.	ж.	свега			
—	—	—	2	—	—	19	3	22	19	3	22	—	—	—	5	—	5	—	—	—	—	—	—
1	—	1	6	1	—	19	3	11	10	1	11	—	—	—	3	7	10	—	—	—	—	—	—
—	—	—	12	—	—	19	3	11	10	1	11	—	—	—	3	8	11	—	—	—	—	—	—
—	—	—	16	—	—	17	3	19	19	—	19	—	—	—	5	—	5	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	18	3	30	30	—	30	—	—	—	5	—	5	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	13	3	25	25	—	25	—	—	—	5	—	5	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	52	11	11	10	1	11	4	—	4	10	—	10	—	—	—	—	—	—
3	—	2	16	—	—	23	6	33	32	1	32	11	—	11	24	—	24	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	7	7	6	5	1	6	14	—	14	10	—	10	—	—	—	—	—	—
—	—	—	10	—	—	16	8	27	26	1	27	4	—	4	10	—	10	—	—	—	—	—	—
—	—	—	3	—	—	16	8	27	26	1	27	4	—	4	10	—	10	—	—	—	—	—	—
—	—	—	1	—	—	18	8	32	32	—	32	—	—	—	9	—	9	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	2	6	66	1	—	221	58	279	235	10	245	49	—	49	97	2	99	—	—	—	—	—	—
0'85	2'74	0'87	10'89	1'37	—	4'11	36'71	82'86	41'52	39'04	14'28	36'46	8'14	—	7'29	16'11	2'86	14'73	—	—	—	—	—

Н А С Т А В Н И К А																			
удоваца (удовица)						неожењених (неудатих)			одликованих орденом			кажњених				који су одсу- ствовали због болести		умрлих у току године	
са децом			без деце									укором		платом					
м.	ж.	свега	м.	ж.	свега	м.	ж.	свега	м.	ж.	свега	м.	ж.	м.	ж.	м.	ж.	м.	ж.
—	—	—	—	—	—	9	1	10	—	—	—	1	—	1	1	—	—	—	—
1	—	1	—	—	—	0	1	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	2	2	—	—	—	17	2	19	6	—	6	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	22	1	23	—	—	—	3	1	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	9	—	9	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	23	3	27	2	—	2	—	—	—	—	10	1	11	—
1	1	2	1	1	2	23	3	26	3	—	3	—	—	—	—	1	1	2	—
2	—	2	1	1	2	59	4	63	—	—	—	—	—	—	—	1	1	2	—
1	1	2	—	1	1	17	2	19	2	1	3	—	—	—	—	—	—	—	—
—	2	2	1	—	1	18	1	19	1	—	1	—	—	—	—	13	1	14	—
2	2	4	—	1	1	28	3	31	2	—	2	1	—	1	—	10	2	12	—
7	11	18	2	4	6	235	21	256	17	1	18	9	1	10	2	—	—	1	41
1'34	15'07	2'61	0'32	5'48	0'87	38'01	28'77	37'10	2'76	1'37	1'45	1'27	0'65	1'37	0'32	—	—	1'37	6'64

ШКОЛСКИ СРЕЗ	НАСТАВНИЦИ ПО											
	Срби			Хрвати			Словенци			Муслимани		
	м.	ж.	свега	м.	ж.	свега	м.	ж.	свега	м.	ж.	свега
1 андријевички . . .	41	6	47	—	—	—	—	—	—	2	—	2
2 барски	38	4	42	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3 берански	47	6	53	—	—	—	—	—	—	12	1	13
4 бјелопољски . . .	41	3	44	—	—	—	—	—	—	16	—	16
5 даниловградски .	50	3	53	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6 колашински . . .	43	3	46	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7 метохијски	62	13	75	—	—	—	—	—	—	16	—	16
8 никшићски	91	8	99	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9 пљевљански	26	8	34	—	—	—	—	—	—	11	—	11
10 подгорички . . .	56	7	63	—	1	1	—	—	—	3	—	3
11 цетињски	59	8	67	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Свега у Црној Гори	554	69	623	—	1	1	—	—	—	61	1	62
у %	89:32	94:32	90:30	—	1:37	0:14	—	—	—	9:90	1:37	9:25

НАРОДНОСТИ						НАСТАВНИЦИ ПО ВЕРИ								
Руси			Талијани			источно-православни			римокатолици			мухамеданци		
м.	ж.	свега	м.	ж.	свега	м.	ж.	свега	м.	ж.	свега	м.	ж.	свега
—	—	—	—	—	—	41	6	47	—	—	—	2	—	2
—	1	1	2	—	2	34	4	38	2	1	3	4	—	4
—	—	—	—	—	—	47	6	53	—	—	—	12	1	13
—	—	—	—	—	—	41	3	44	—	—	—	16	—	16
—	—	—	—	—	—	50	3	53	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	43	3	46	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	62	13	75	—	—	—	16	—	16
—	—	—	—	—	—	91	8	99	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	26	8	34	—	—	—	11	—	11
—	1	1	—	—	—	56	8	64	—	1	1	3	—	3
—	—	—	—	—	—	59	8	67	—	—	—	1	—	1
—	2	2	2	—	2	550	70	620	2	2	4	65	1	66
—	2·79	0·29	0·32	—	0·29	89·14	95·89	89·86	0·32	2·74	0·58	10·54	1·37	8·56

О к р у г	ШКОЛСКИ СРЕЗ	Б Р О Ј														
		У опште			Од укупног броја било је						сталних			привремених		
					који су радили у разреду			који су били без разреда								
		м.	ж.	свега	м.	ж.	свега	м.	ж.	свега	м.	ж.	свега	м.	ж.	свега
Бачка и Барања	1 апатински	50	39	89	50	39	89	—	—	—	47	25	72	3	3	6
	2 барањски	58	26	84	57	26	83	1	—	1	55	23	78	2	2	4
	3 новосадски	98	78	176	94	75	169	4	3	7	94	59	153	2	10	12
	4 оџачки	62	38	100	62	38	100	—	—	—	56	29	85	6	3	9
	5 сентански I	35	53	88	32	50	82	3	3	6	33	44	77	2	3	5
	6 сентански II	60	64	124	57	59	116	3	5	8	56	44	100	3	8	11
	7 сомборски I	69	35	104	69	33	102	—	2	2	64	30	94	2	1	3
	8 сомборски II	61	42	103	59	39	98	2	3	5	55	38	93	6	4	10
	9 старобечејски	100	101	201	99	98	197	1	3	4	82	69	151	7	22	29
	10 старопаланачки	59	36	95	57	35	92	2	1	3	54	30	84	4	6	10
	11 суботички	70	97	167	57	93	150	13	4	1	65	80	145	4	4	8
	12 тителски	31	33	64	30	32	62	1	1	2	29	28	57	1	1	2
	13 тополски	118	65	183	117	63	180	1	2	3	99	44	143	9	6	15
цео округ		871	707	1578	840	680	1520	31	27	58	789	543	1332	51	73	124
Банат	1 алибунарски	21	15	36	21	15	36	—	—	—	13	8	21	6	5	11
	2 белоцрквански	39	36	75	38	36	74	1	—	1	35	50	65	1	1	2
	3 в. бечкеречки I	54	88	142	54	87	141	—	1	1	51	68	119	2	—	2
	4 в. бечкеречки II	86	65	151	85	65	150	1	—	1	64	43	107	5	4	9
	5 вел. кикиндски	53	60	113	52	56	108	1	4	5	48	48	96	5	1	6
	6 вршачки	94	67	161	92	65	157	2	2	4	65	54	119	12	3	15
	7 жомбољски	52	42	104	61	42	103	1	—	1	58	34	84	2	2	4
	8 ковачички	40	43	83	38	40	78	2	3	5	30	31	61	9	6	15
	9 панчевачки	118	95	213	117	93	210	1	2	3	94	72	166	7	2	9
	10 турскокањишки	42	40	82	41	39	80	1	1	2	38	31	69	4	3	7
цео округ		609	551	1160	599	538	1137	10	13	23	488	419	907	53	27	80
у целој Војводини		1480	1158	2738	1439	1218	2657	41	40	80	1277	962	2239	104	100	204
у %		54'05	45'95	—	97'20	96'82	97'08	2'80	3'18	2'92	86'28	76'48	81'77	7'02	7'95	7'44

Н А С Т А В Н И К А

вршилаца учитељске дужности		учитељских заступника		вероучитеља		забавиља		који су радили са																																															
								једним разредом			два		три		четири		пет		шест																																				
											р а з р е д а																																												
м.	ж.	свега	м.	ж.	свега	м.	ж.	свега	м.	ж.	свега	м.	ж.	свега	м.	ж.	свега	м.	ж.	свега	м.	ж.	свега																																
1	1	2						11	32	33	65	10	6	16	5	—	5	—	—	—	3	—	3	—	—																														
2	—	2	1	1	—	—	—	8	50	57	107	30	10	4	6	1	7	6	5	11	1	1	1	1	2																														
—	—	—	—	—	—	—	—	6	29	24	53	20	10	30	4	1	5	8	3	11	1	—	—	—	—																														
—	—	—	—	—	—	—	—	6	27	41	51	3	8	11	2	1	3	—	—	—	—	—	—	—	—																														
1	2	3	—	—	—	—	—	10	34	44	78	10	4	14	3	—	3	10	11	21	—	—	—	—	—																														
—	—	—	—	—	—	3	—	4	43	25	68	8	3	11	3	1	4	14	4	18	—	—	—	1	1																														
—	—	—	—	—	—	—	—	10	18	11	39	23	11	34	11	12	23	1	4	5	1	—	1	5	1	6																													
4	—	4	—	—	—	7	—	10	73	84	157	16	11	27	4	2	6	5	1	6	1	—	5	—	—																														
1	—	1	—	—	—	—	—	10	25	24	49	20	6	26	8	3	11	3	1	4	—	—	1	1	2																														
—	—	—	2	2	—	1	1	10	23	61	84	9	11	20	8	7	15	17	14	31	—	—	1	—	—																														
—	1	1	—	—	—	1	—	3	9	17	26	6	11	17	13	2	15	1	2	3	—	—	2	2	1	3																													
—	1	1	—	—	—	10	—	14	79	50	129	—	6	22	3	1	4	9	—	7	1	2	10	10	4	14																													
9	5	14	—	3	3	21	1	1	82	445	474	919	190	108	298	77	34	111	93	50	143	9	6	15	26	8	34																												
2	—	2	—	—	—	—	—	2	9	11	20	5	3	8	2	1	3	—	—	—	2	—	2	3	—	3																													
2	—	2	—	—	—	1	—	5	16	26	42	11	6	17	6	—	6	1	—	1	3	1	4	1	3	4																													
1	1	2	—	—	—	—	—	19	30	80	119	12	6	18	1	1	2	2	—	2	—	—	—	—	—	—																													
1	—	1	—	—	—	16	—	18	29	42	71	29	18	47	3	1	4	7	2	9	—	1	1	17	1	18																													
—	—	—	—	—	—	—	—	11	41	48	89	7	7	14	1	—	1	3	1	4	—	—	—	—	—	—																													
6	1	7	—	—	—	11	—	9	44	30	74	17	23	40	8	4	12	9	2	11	5	1	6	9	1	14																													
—	—	—	—	—	—	10	—	6	24	20	44	13	14	27	7	7	24	6	1	7	—	—	—	1	—	1																													
1	—	1	—	—	—	—	—	6	22	28	50	10	2	12	2	4	6	4	5	9	—	1	1	—	—	—																													
2	—	2	—	—	—	—	—	21	64	81	145	31	10	41	3	2	5	18	—	18	—	—	1	—	—	1																													
—	—	—	—	—	—	—	—	6	14	26	40	11	11	22	2	—	2	14	2	18	—	—	—	—	—	—																													
15	2	17	—	—	—	53	—	103	302	392	694	146	100	246	45	20	65	64	13	77	10	4	14	32	9	41																													
24	7	31	—	3	3	74	1	1	185	747	866	1613	336	208	544	122	54	176	157	63	220	19	10	29	58	17	75																												
1	62	0	56	1	15	—	—	0	24	0	11	5	08	0	08	0	07	14	77	51	92	71	10	60	71	23	71	17	08	20	48	8	47	4	43	6	62	10	91	5	18	8	28	1	32	0	82	1	09	4	03	1	39	2	82

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

О к р у г	ШКОЛСКИ СРЕЗ	Б Р О Ј Н А																	
		оцењених оценом						који су			оцењених (удатих)								
		одличан			повољан			неповољан			остали неоцењени			са децом			без деце		
		м.	ж.	свега	м.	ж.	свега	м.	ж.	свега	м.	ж.	свега	м.	ж.	свега	м.	ж.	свега
Бацка и Барања	1 апатински . .	20	15	35	27	21	48	2	3	5	1	—	1	34	8	42	2	1	3
	2 барањски . .	6	3	9	42	19	61	3	2	5	7	2	9	34	2	36	13	1	14
	3 новосадски . .	32	36	68	62	38	100	—	—	—	4	4	8	64	15	79	15	15	30
	4 оџачки . . .	10	10	20	39	24	63	11	4	15	2	—	2	37	5	42	11	1	12
	5 сентански I .	13	31	44	18	20	38	1	—	1	3	2	5	28	15	43	2	4	6
	6 сентански II .	10	6	16	41	53	94	4	—	4	5	5	10	32	5	37	12	6	18
	7 сомборски I .	10	11	21	37	20	57	16	2	18	6	2	8	42	8	50	5	3	8
	8 сомборски II .	3	5	8	53	35	88	—	—	—	5	2	7	33	15	48	14	2	16
	9 старобечејски	36	33	69	58	64	122	5	—	5	1	4	5	54	17	71	16	12	28
	10 старопаланач.	8	6	14	47	28	75	2	1	3	2	1	3	31	9	40	12	6	18
	11 суботички . .	29	36	65	24	53	77	6	2	9	11	5	16	52	29	81	10	12	22
	12 тителски . .	8	5	13	17	27	44	—	—	—	6	1	7	20	10	30	3	2	5
	13 тополски . .	18	7	25	81	55	136	7	1	8	12	2	14	64	9	73	22	8	30
цео округ . . .	203	204	407	546	457	1003	57	16	73	65	30	95	525	147	672	137	73	210	
Б а н а т	1 алибунарски	15	14	29	5	1	6	1	—	1	—	—	—	14	2	16	3	—	3
	2 белоцркван. .	7	5	12	30	31	61	1	—	1	1	—	1	25	7	32	5	1	6
	3 в.-бечкереч. I	25	47	72	27	37	64	—	—	—	2	4	6	36	30	66	8	13	21
	4 в.-бечкереч. II	32	39	71	35	25	60	1	—	1	18	1	19	64	14	78	9	8	17
	5 вел.-кикинд.	11	—	11	40	53	93	—	—	—	2	7	9	34	21	55	12	8	20
	6 вршачки . . .	51	47	98	26	14	40	—	—	—	17	6	23	51	16	67	10	6	16
	7 жомбољски . .	12	17	29	39	24	63	—	—	—	11	1	12	31	6	37	9	2	11
	8 ковачички . .	12	15	27	25	28	53	1	—	1	2	—	2	21	11	32	7	5	12
	9 панчевачки . .	59	43	102	41	42	83	—	—	—	18	10	28	62	20	82	13	16	29
	10 тур.-кањишки	15	19	34	25	20	45	1	—	1	1	1	2	17	8	25	11	9	20
цео округ . . .	239	246	485	293	275	568	5	—	5	72	30	102	355	135	490	87	68	155	
У целој Војводини	442	450	892	839	732	1571	62	16	78	137	60	197	880	282	1162	224	141	365	
у %	29'87	35'77	32'58	56'69	58'19	57'38	4'19	1'27	2'85	9'25	4'77	7'19	59'46	22'41	42'43	15'15	11'22	15'46	

СТАВНИКА

удоваца (удовица)						неожењених (неудатих)			одликованих орденом		кажњених								који су од- суствовали због болести		умрлих у току године				
са децом			без деце								уко- ром		пла- том		преме- штајем		отпус. из служ.								
м.	ж.	свега	м.	ж.	свега	м.	ж.	свега	м.	ж.	м.	ж.	м.	ж.	м.	ж.	м.	ж.	м.	ж.	м.	ж.	м.	ж.	
2	1	4	—	1	1	12	27	39	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
1	10	22	—	—	—	10	22	32	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	1	1	1	—	1	18	47	65	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2	2	4	—	1	1	12	29	41	—	—	4	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	3	3	—	2	2	5	29	34	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	6	6	—	3	3	16	44	60	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	2	3	—	—	—	21	22	43	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	3	3	—	4	4	14	18	32	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2	1	3	1	4	5	27	67	94	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	1	2	—	—	—	15	20	35	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	9	10	—	1	1	7	46	53	3	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	1	4	5	—	—	7	17	24	—	—	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	3	2	5	29	46	75	—	—	4	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	35	46	5	18	23	193	434	627	9	1	14	5	8	3	6	2	3	2	44	40	5	1	—	—	—
—	—	—	1	—	1	3	13	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2	2	4	—	5	6	6	21	27	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	7	8	—	3	3	9	35	44	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	3	4	2	3	5	10	37	47	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	3	3	1	1	2	6	27	33	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	6	10	—	—	—	29	39	68	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	1	2	—	—	—	21	33	54	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	1	1	—	—	—	12	26	38	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	1	5	1	—	1	38	58	96	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	—	1	—	—	—	13	23	36	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14	24	38	6	12	18	147	312	459	1	1	5	3	7	—	2	1	1	—	8	27	5	5	—	—	—
25	59	84	11	30	41	340	746	1086	10	2	19	8	15	3	8	3	4	2	52	67	10	6	—	—	—
1'68	4'69	3'06	0'79	2'38	1'49	22'97	59'30	39'66	0'74	0'16	1'28	0'64	1'01	0'24	0'54	0'24	0'27	0'16	3'51	5'33	0'74	0'48	—	—	—

Округ	ШКОЛСКИ СРЕЗ	БРОЈ НАСТАВ															
		Срба			Хрвата			Словенаца			Чеха			Словака			
		м.	ж.	свега	м.	ж.	свега	м.	ж.	свега	м.	ж.	свега	м.	ж.	свега	
Бачка и Барања	1 апатински	10	10	20	2	1	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	2 барањски	3	9	12	2	4	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	3 новосадски	39	45	84	1	2	3	—	—	—	—	—	—	—	15	8	23
	4 оџачки	10	9	19	5	4	9	—	—	—	—	—	—	—	10	—	10
	5 сентански I	9	12	21	1	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	6 сентански II	13	18	31	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	7 сомборски I	25	23	48	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	1	1
	8 сомборски II	7	11	18	7	5	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	9 старобечејски	48	61	109	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	10 староаланачки	18	17	35	2	—	2	4	—	4	—	—	—	—	—	—	—
	11 суботички	22	26	48	6	1	7	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—
	12 тителски	18	26	44	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
	13 тополски	12	11	23	—	—	—	3	1	4	—	—	—	—	—	—	—
цео округ		244	278	522	27	18	45	8	1	9	1	—	1	26	9	35	
Банат	1 алибунарски	13	13	26	—	1	1	—	—	—	—	—	—	1	—	1	
	2 белоцрквански	27	26	53	1	2	3	—	—	—	1	2	3	—	—	—	
	3 великобечкеречки I	34	60	94	—	2	2	—	—	—	—	1	1	2	—	2	
	4 великобечкеречки II	20	32	52	—	—	—	5	1	6	—	—	—	—	—	—	
	5 великокикиндски	29	39	68	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	3	
	6 вршачки	31	31	62	—	—	—	—	—	—	3	2	5	2	—	2	
	7 жомбољски	14	10	24	2	1	3	—	1	1	—	—	—	—	—	—	
	8 ковачички	24	32	56	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	3	11	
	9 панчевачки	52	63	115	—	—	—	—	—	—	1	—	1	3	—	3	
	10 турскокањишки	14	25	39	1	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—	1	
цео округ		258	331	589	4	6	10	5	2	7	5	5	10	18	5	23	
У целој Војводини		502	609	1111	31	24	55	13	3	16	6	5	11	44	14	58	

НИКА ПО НАРОДНОСТИ

Руса			Русина			Немаца			Мађара			Румуна			Бугара			Јевреја			Буљеваца		
м.	ж.	свега	м.	ж.	свега	м.	ж.	свега	м.	ж.	свега	м.	ж.	свега	м.	ж.	свега	м.	ж.	свега	м.	ж.	свега
—	—	—	—	—	—	23	14	37	7	4	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	10	18
1	—	1	—	1	1	14	5	19	21	7	28	—	—	—	—	—	—	1	1	2	6	—	6
—	—	—	—	—	—	28	9	32	16	13	29	—	—	—	—	—	—	2	—	2	1	—	1
—	—	—	—	—	—	32	24	56	1	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	4
—	—	—	—	—	—	2	—	2	20	37	57	—	—	—	—	—	—	3	2	5	—	1	1
3	1	4	—	—	—	—	3	3	39	40	79	—	—	—	—	—	—	4	1	5	1	1	2
—	—	—	—	—	—	31	4	35	8	6	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	1	5
—	—	—	—	—	—	35	12	47	10	14	24	—	—	—	—	—	—	2	—	2	—	—	—
1	—	1	1	1	2	7	1	8	41	38	79	—	—	—	—	—	—	2	—	2	—	—	—
—	—	—	—	—	—	35	16	51	—	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	1	—	1	24	35	59	—	—	—	—	—	—	2	2	4	14	33	47
1	1	2	—	—	—	8	3	11	3	3	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	9	6	15	40	8	48	47	36	83	—	—	—	—	—	—	4	—	4	3	3	6
6	2	8	10	8	18	251	99	350	237	237	474	—	—	—	—	—	—	20	6	26	41	49	90
1	—	1	—	—	—	1	—	1	—	—	—	5	1	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	4	4	8	1	—	1	5	2	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	1	—	3	1	4	12	24	36	—	—	—	—	—	—	2	—	2	—	—	—
—	3	3	—	—	—	45	17	62	12	10	22	4	1	5	—	1	1	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	15	9	24	8	10	18	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	—	1	—	—	—	40	25	65	4	7	11	11	1	12	1	1	2	1	—	1	—	—	—
—	1	1	—	—	—	40	19	59	6	10	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	2	—	2	4	7	11	2	1	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2	—	2	—	—	—	40	19	59	12	12	24	8	—	8	—	—	—	—	—	1	1	—	—
—	2	2	—	—	—	11	1	12	14	11	25	1	—	1	—	—	—	—	—	1	1	—	—
4	6	10	1	—	1	201	95	296	73	91	164	36	6	42	1	2	3	3	2	5	—	—	—
10	8	18	11	8	19	452	194	646	310	328	638	36	6	42	1	2	3	23	8	31	41	49	90

Округ	ШКОЛСКИ СРЕЗ	БРОЈ НАСТАВНИКА ПО ВЕРИ																	
		источно-православних			римокатоличких			гркокатоличких			еванг-аугсбург			реформата			мојсијеваца		
		м.	ж.	свега	м.	ж.	свега	м.	ж.	свега	м.	ж.	свега	м.	ж.	свега	м.	ж.	свега
Бачка и Барања	1 апатински . . .	10	10	20	40	29	69	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	2 барањски . . .	12	9	21	37	15	52	—	—	—	—	—	—	8	1	9	1	1	2
	3 новосадски . . .	38	44	82	25	21	46	1	—	1	26	12	38	5	1	6	3	—	3
	4 оџачки	10	9	19	40	29	69	—	—	—	12	—	12	—	—	—	—	—	—
	5 сенђански I . . .	9	12	21	23	39	62	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	2	5
	6 сенђански II . . .	13	18	31	42	44	86	1	—	1	—	—	—	—	1	1	4	1	5
	7 сомборски I . . .	25	23	48	29	10	39	1	—	1	10	1	11	2	3	3	2	—	2
	8 сомборски II . . .	7	11	77	47	27	74	—	—	—	2	—	2	3	7	7	2	—	2
	9 старобечејски	48	61	109	45	35	80	1	4	5	4	1	5	—	—	—	2	—	2
	10 старопаланачки	18	17	35	34	16	70	—	—	—	7	3	10	—	—	—	—	—	—
	11 суботички . . .	22	26	48	46	68	114	—	—	—	—	1	1	—	—	—	2	2	4
	12 тителски	18	27	45	7	4	11	—	—	—	6	2	8	—	—	—	—	—	—
	13 тополски	12	11	23	45	37	82	10	5	15	28	6	34	19	6	25	4	—	4
цео округ	242	278	520	460	374	834	14	9	23	95	26	121	37	14	51	23	6	29	
Банат	1 алибунарски . .	20	14	34	1	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	2 белоцрквански	32	28	60	7	8	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	3 вел.-бечкереч. I	35	62	97	15	26	41	1	—	1	1	—	1	—	—	2	—	2	
	4 вел.-бечкереч. II	24	33	57	51	29	80	—	—	—	5	1	6	5	2	7	1	—	1
	5 вел.-кикиндски	29	39	68	23	18	41	—	—	—	—	—	—	2	—	2	1	—	2
	6 вршачки	42	32	74	48	34	82	—	—	—	2	1	3	1	—	1	1	—	1
	7 жомбољски . . .	14	11	25	47	30	77	—	—	—	1	—	1	—	—	—	1	—	1
	8 ковачички . . .	26	33	59	4	4	8	—	—	—	6	3	9	4	3	7	—	—	—
	9 панчевачки . . .	60	63	123	45	23	68	—	—	—	10	6	16	3	2	5	—	1	1
	10 тур.-кањишки .	15	27	42	27	12	39	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	1
цео округ	297	342	639	268	185	453	1	—	1	25	11	36	13	9	22	5	4	9	
У целој Војводини .	539	620	1159	728	559	1287	15	9	24	120	37	157	50	23	73	28	10	38	

(Свршиће се)

СВЕТОЗАР СТОЈАКОВИЋ

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ЕТИЧКИ ПРИНЦИПИ ФИЛОЗОФА ЕПИКТЕТА

(Крај)

с. 23. Ако ти се кадгод догоди да се према споља обратиш у жељи да се коме допаднеш, знај да си изгубио отпор. Задовољи се дакле да си у свему филозоф; ако пак желиш и да изгледаш да си, изгледај самоме себи, и доста нека ти је.

с. 24. Нека те не муче ове мисли: „Ја морам да проводим живот непоштован и без значаја.“ Јер кад би непоштовање било какво зло, не може се у том злу бити због другог исто тако као и у срамоти. Је ли твоја ствар постављање на почасна места или позивање на гозбу? Никако. И како да је ово непоштовање? Како да си ти незнатан, када ти баш у стварима које су у твојој власти можеш себи највећу част стећи? Али (велиш ти) моји пријатељи остају без помоћи. Шта ти називаш без помоћи? Неће добити од тебе новаца, нити ћеш их начинити римским грађанима. Али ко ти рече да су то ствари у нашој власти, и не туђе? И ко може другом дати чега и сам нема? „Ститцати треба, дакле, (велиш), да би и наши имали.“ Ако могу стећи сачувавши себе чедна и поштена и поносита, покажи ми пут, и стећи ћу. Ако пак захтевате од мене да ја своја добра изгубим, да бисте ви себи могли недобра стећи, ви морате увидети како сте неправични и неразумни. Шта већма волите: новац или пријатеља верног и савесног? Стога ми боље помозите ка овом (последњем) и не захтевајте да чиним нешто тако чиме бих сва она својства изгубио. „Али ће отаџбина — велиш ти — остати без помоћи коју од мене очекује“. Опет (велим ја), коју и какву помоћ? Тремове на стубове неће издржавати кроз мене, нити купатила; и шта је то? Нити она (т. ј. домовина) ципеле добива од ковача, нити оруђа од ципелара. Довољно је ако сваки врши свој посао. Ако јој другог кога васпиташ за верног и савесног грађанина, ништа јој зар не користиш? Свакако. Дакле, ниси јој некористан. „Али“, рећи ћеш, „какво место ћу заузети у држави!“ Оно које можеш очувати верно и савесно. Ако би пак, у жељи да користиш, изгубио ова добра, онда шта си јој користио кад си постао несавестан и непоштен?

с. 25. Претпостављен је неко теби при једној гозби или при поздрављању или при позиву на неко саветовање. Ако су оно добра, ваља ти си радовати онима којима су случајно припала; ако су зла, немој се жалостити што их ниси постигао. Јер увиди да не можеш постићи исте награде, а да не чиниш исто (што и они) за достигнуће онога што није у нашој власти. Или, како може имати једнака права онај који се не појављује пред вратима нечијим, са оним који се појављује? онај који не узима учешћа у пратњи са оним који узима учешћа у пратњи? онај који јавно не хвали (кога) са оним који хвали?

Био би дакле неправедан и несит, ако би, не жртвујући цену пошто се ова (добра) продају, хтео та (добра) бадава да примиш. — Пошто се продаје салата? Обол у овом случају. Ако, дакле, неко, пруживши обол, узме салату, ти пак не пруживши не узмеш, немаш ти ништа мање од онога који је узео. Јер онај има салату, а ти твој обол који ниси издао. Исти је однос и код других ствари. Ти ниси позват на гозбу нечију? јер ниси издао сазивачу ништа пошто се гозба продаје. Онај продаје за хвалу, продаје за услуге. Плати њезину цену, ако ти је корисно, пошто се продаје. Ако пак хоћеш оно да не платиш, а ово да узмеш, онда си ти несита луда. — Немаш ничега у место гозбе? Ипак, имаш то, да ниси хвалио онога који ти није у вољи, и да се ниси држао онога који ти је на путу.

с. 26. Воља природе (разума) може се докучити из несумњивих ствари. Кад (на пр.) туђе дете разбије чашу, одмах је при руци изрека: „То се догађа“. Запамти, дакле, да, и кад твоју разбије, ваља ти бити исти онај као кад је туђу разбило. То примењуј и на веће ствари. Туђе дете или жена умре. Нема никог који тада не каже: то је судба људи. Али када ко од његових умре, одмах (јадикује): „Јао, несрећник ја“. Ваља нам се дакле сетити шта смо искусили чувши то код других.

с. 27. Као што се циљ поставља не да се промаши, исто тако је и несрећа у свету (не да се избегне).¹⁾

с. 28. Ако би твоје тело ко поверио непријатељском сусретнику, згражао би се тада. Како пак ти твој темпераменат повераваш случајном сусретнику, да га овај узнемири и потресе чим се с тобом свађа. Није ли те срамота због тога?

с. 29. Код свакога посла пази шта му све претходи и шта га све прати, и тада га тек почињи. Иначе ћеш у почетку вољно почети, будући да ниси оно што следи размислио; доцније пак, кад се јасно укажу какве незгоде, срамно ћеш одступити. Ти хоћеш (на пр.) на Олимпијадама да победиш, и ја: та то је, забога, славно. Него размисли о условима и последицама, и тако приони послу. Ваља ти уредно живети, строго по правилу хранити се, уздржавати се од слаткиша, вежбати се по заповести у одређеном времену, на врућини, на хлад-

¹⁾ Огромна већина људи живи у сталном неком страху од несреће и неуспеха, и ако „Зла под небом што су сваколика, човјеку су прђија на земљу.“ Болови и патње истина поражавају човека, али га они уједно и дижу у моралне висине. Шта је човек који није patio? Паметан може бити, али није мудар, он може бити коме наклоњен, али није добар, он може бити поштен, али није истинит. Таштину људске душе, формализам, коме она тако често нагиње, само несрећа и патња може искоренити. Истину вели песник, а само потврђује ону горњу Епикетову мисао, када вели:

Wer nie sein Brot mit Tränen ass,
 Wer nie die kummervollen Nächte
 Auf seinem Bette weinend sass,
 Der kennt euch nicht, ihr himmlischen Mächte.

ноћи, ничег хладног не пити, нити вина по вољи; једноставно мораш се предати учитељу као лекару. Даље, мораш на рвалиште одлазити, могуће да руку ишчашиш, глежањ уганеш, многу прашину прогуташ, будеш ваљда бичеван, и после свега тога побеђен. Све то промисли, и ако и тада још желиш, буди борац. Ако не, поступаћеш као деца која се час играју бораца, час гладиатора, трубача или позоришта. Тако и ти. Сад си атлета, појединачни борац, после говорник, после филозоф; целом душом пак ништа. Него као мајмун, све призоре које год видиш, имитујеш, и једно за другим ти се допадају. Ти ниси почео са уверењем да не обилазиш, него непромишљено и хладном вољом. Тако неки, видевши филозофа или чувши где веле „како Еуфрат уме да говори. (Нико не уме тако говорити као он)“, желе и они да уче филозофију. Човече, промисли прво какво је дело, и тада испитај природу самога себе, да ли можеш дело поднети. Хоћеш ли да си борац у пентатлону?¹⁾ Погледај сам своје руке, бедра и појас. Сваки је за друго створен. Или ти изгледа да ово чинећи можеш исто тако јести, исто тако пити, исто тако желети и исто тако бити незадовољан? Ваља ти много више бдити, радити, од пријатеља удаљавати се, од млађих презиран бити, од сусретача исмејан, у свему бити повучен у почастима, звању, у суду и свима пословима. То промисли, ако желиш та добра заменити са неосетљивошћу, слободом и душевним миром; ако не, немој наваљивати, да не би био као деца час филозоф, час царинар, после беседник, после царски прокуратор. Те се ствари не слажу. Јединствен ваља да је човек, или добар или рђав. Треба или најбољи део самога себе усавршити, или спољашњу страну; или уметнички израдити унутрашњу или спољашњу, бити или филозоф или обичан човек.

с. 30. Дужности се равнају према нашим појединим околностима. Оца треба слушати, брижно пазити, у свему му попустити, подносити га кад грди, туче. Рећи ћеш: „Али је отац рђав човек.“ Је ли те природа доброме оцу присвојила? Не, него оцу. (Велиш): „Брат је неправедан.“ Та посматрај твој однос према њему, не гледај шта он ради, него каквим поступком ти радиш разумно. Теби нико не може нашкодити ако ти нећеш. Онда ћеш бити увређен ако сматраш себе увређеним. Исто ћеш тако наћи дужност према твоме комшији, према твоме суграђанину, према твојим вођима, ако се навикнеш промишљати о свом држању.²⁾

с. 31. Знај, што се тиче дужности према боговима, да је најбитније имати правилне појмове о њима, на име: да они постоје, да они

¹⁾ Пентатлон (πένταθλος, пет игара: мачевање, трчање, скакање, бацање и рвање.

²⁾ Овде је у ствари стоички изражена хришћанска мисао о праштању увреда и о трпеливом снашању њиховом.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

добро и праведно управљају свемиром, да си ти сам за то одређен да се њима покороваш; да свима њиховим наређењима следиш, и да им се повинујеш као наређењима највишега ума. Тада нећеш никад богове вређати, нити их оптуживати као да си заборављен (од њих). Друкче пак то није могуће да буде, него ако се не обзиреш на ствари које нису у нашој власти и само у оне које су у нашој власти стављаш и добро и зло. Кад ти, наиме, једну ствар сматраш за добро или зло, мораш безуветно, чим не постигнеш оно што си желео и западнеш у оно што ниси желео, оптуживати и мрзити узрочнике. Јер бежи свако живо биће од свега што му штетно изгледа, и узрочнике његове избегава и од њих се одвраћа; а што је корисно, и узрочнике његове потражује и диви им се. Немогуће је, дакле, да се неко, у уверењу да га је неко оштетио, радује ономе који му изгледа да га је оштетио, као што је радовати се и самој штети немогуће. Због тога бива и отац изгрђен од сина, ако не да сину ствари које изгледају да су добре. То је учинило међусобним непријатељима Полиника и Етеокла, што сматраху самовладу за добро.¹⁾ Због тога и земљорадник гунђа против богова, због тога и лађар, због тога и трговац, због тога и они који су изгубили жене или децу, јер (код њих) где је корист, тамо је и побожност. Само ко се брине како треба за жеље и за зазоре, у тога је брига и за правду и побожност. Али приносити жртве љеванице, тамјана и првине, приличи свакоме на домаћи начин чисто, не рђаво, не немарљиво, не оскудно, и не преко способности.²⁾

с. 32. Кад пророку одлазиш, имај на уму да ти не знаш шта ће се свршити, него долазиш да од њега то сазнаш. Али каква је ствар, пре него што одеш знадеш, ако си доиста филозоф. Јер ако је ствар која је изван наше власти, онда нужно излази да је нити добра нити зла. Не носи дакле пророку ни жеље ни зазора, нити му иди са зебњом, него у убеђењу да је све што ће се догодити ирелевантно, и ништа те се не тиче како год било, нико ти не може забранити да и то на добро употребиш. Поуздано дакле иди боговима као саветодавцима. И при том, када ти се нешто саветује, промисли које си саветодавце призвао и коме ћеш бити непослушан ако не следујеш. — Иди пророчишту увек по правилу Сократову, само у стварима где

¹⁾ Полиник и Етеокле, синови несретнога краља Едипа, у једној међусобици због владавине падоше од мача као жртве.

²⁾ Како у овом, тако и у идућем члану види се јасно Епиктетов однос према религији, који није за њега ни мало ласкав. И ако као човек веома развијена ума и строго консеквентне логике тражи пре свега јасне појмове о божанству и сасвим коректно унутрашње богопоштовање, ипак захтева и сакраментално спољашње богопоштовање тадашњег незнабоштва од свакога, и сам изгледа да верује у пророштва, у извесне добре и рђаве предзнаке којима је жртва пропраћена, итд. Можда је ова наклоност према традиционалној народној религији последица његовог национализма.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

свако размишљање налази тумача у свршетку (т. ј. случају), и где нити разум нити спретност не пружају средства да се случај просуди. Тако, када се будеш морао излагати опасности за пријатеља или за отаџбину, неће ти бити потребно питати пророчиште да ли да се излажеш опасности.¹⁾ Јер ако ти пророк рече да је жртва пропраћена рђавим предзнацима, то онда очевидно значи смрт, или губитак каквог уда твог тела, или изгнанство, али ипак ти налаже разум да се и у тим околностима нађеш пријатељу у помоћ и за домовину излажеш опасности. Зато поштуј највећег пророка, Пителију, који је избацио из светилишта онога који није притекао у помоћ убијеном пријатељу.²⁾

с. 33. Постави од сад себи један карактер или образац по ком би живео, како у приватном тако и јавном животу. — Највише ћути или само најнужније говори, па и то са најмање речи. — Само ретко, у моментима када се од нас захтева да говоримо, проговоримо, али не о дневним новостима, не о двобојима, не о коњским утакмицама, не о атлетима, не о јелу, нити о пићу, што се (говори) на сваком месту, најмање пак о људима оговарајући их или хвалећи или упоређујући. — Него ако можеш, обраћај твој разговор и друштво на честите предмете; ако си пак међу самим странцима, ћути. — Смеј се ретко, не на многе (ствари), нити преко мере. — Заклетву избегавај, ако је то могуће, сасвим; ако не, колико је то могуће. — Гозбе са многима и са лајцима избегавај. Али ако наступи таква прилика коју ти пажња налаже, пази да не паднеш у простаклук. Јер знај да, када је неко упрљан, мораће се безуветно и онај упрљати који је с њиме у друштву, ма колико он чист био. — Телесне ствари као: храну, пиће, одело, стан, послугу, употребљуј по потреби; што је пак сјај и раскош, избегавај сасвим. — Уздржавај се од полне обљубе колико ти је год могуће, иначе се користи њоме на законит начин, али не буди срдит и пун приговора против оних који се њоме служе, и не хвали се тиме да је сам не употребљујеш.³⁾ — Ако ти ко прича како овај или онај о теби рђаво говори, не брани се против онога што се о теби говори, већ реци: Не зна он друге моје рођене мане, иначе не би само ове навео. — Позоришта чешће посећивати није потребно; ако пак околности захтевају да једном одеш, не показуј никаква нарочита интереса (т.ј. не опредељуј се), само оно жели да се догађа, што се догађа, и да онај

1) Питати у случајевима где је ствар јасна, значи тражити начина да се дужност избегне.

2) Један такав рђав друг добио је у Делфиу овакав одговор: „Зликовче, бежи из ове светиње коју си ти обесветио, јер ти, присутан, не пружаш помоћ умирућем другу.“

3) Ово се гледиште прилично слаже са становиштем хришћанства израженим у јеванђељу Матејевом 19, 11 и 12, као и са становиштем Апостола Павла, I, Кор. 7, 7—9, у овој ствари, но не слаже се са званичном установом целибата у католичкој цркви.

победи који побеђују: тако нећеш (ни у позоришту) имати никаквих препрека (т.ј. твојим филозофским назорима). Сасвим се уздржавај да коме довикујеш, да се коме смејеш (пљескаш), или да се заносиш, а по одласку не говори много о ономе што се збило, у колико не доприноси твојој поправци. Иначе би изгледало да си се дивео представи. — На предавања многих људи¹⁾ не иди лакомислено и лаковерно. Али ако одеш, чувај озбиљност и достојанство, и уједно (да никоме) не досађујеш. — Ако хоћеш с киме да се упустиш у разговор, нарочито са онима који изгледају у високом достојанству, представи себи како би се у том (случају) владао Сократ или Зоно,²⁾ те нећеш бити у недоумици како да се владаш у наступелој прилици. — Када се појавиш пред каквом одличном личношћу, претпостави да је не нађеш код куће, да ти одрекну приступ, да ти под носом затворе врата, да не обрати пажњу на тебе. Ако поред свега тога сматраш за дужност да јој одеш, отишав сноси све последице и немој никад рећи: „Не беше вредно отићи“. Тако би говорио и необразован, који на спољашности јако пази. — Чувај се да у друштву често и опширно не говориш о својим делима и опасностима, јер ако је теби пријатно сећати се својих опасности, није другима пријатно слушати то што се теби десило. — Исто тако, далеко нека је (од тебе) да изазиваш смеј, јер је то шкакљива навика што води простоти, и уједно умањује поштовање у твојих ближњих. Опасно је упуштати се и у непристојне разговоре. Када се дакле у своме присуству тако што деси, у колико је згодна прилика и укори онога ко је томе узрок; ако пак не, покажи ћутањем, стидом, љутитом озбиљношћу, твоје неодобравање таквих разговора.

с. 34. Када обузме какво чулно уживање твоју уобразиљу, као и при осталим (чулним уображењима), чувај се да не постанеш пленом њиховим, него нека ствар мало причека, и узми себи мало времена на размишљање. Тада промотри оба времена, оно у ком ћеш ти насладу уживати и оно у ком ћеш се због уживања кајати и самом себи приговарати, и овим (околностима) стави на супрот (представу) како ћеш се радовати и сам себи одобравати ако се уздржиш. Ако ти се ипак чини дозвољеним да се у ствар упустиш, чувај се да те сласт и чар

1) Софиста и ретора.

2) Зенонова уздржљивост, умереност и једноставност ушла је за Епиктетова доба у пословицу. Зенон је живео од 340—260 пре Христа. Отац му, Феничанин, беше трговац на острву Кипру, те се и он у први мах одао трговини. Тек доцније, око 280 године, одао се потпуно филозофији у Атини и беше оснивач стоицизма. Уживао је велики углед код тадашњег македонског краља Антигона, о којем је између осталог забележено да никад није у животу дошао у неприлику, сем једнога случаја када је са Зеноном говорио. Атињанци су због овог његовог односа према краљу имали много користи, те су му из захвалности после смрти подигли и споменик са натписом: „Живот му беше потпуно сагласан његовој науци“.

не занесу и не савладају, него промисли колико је лепша самосвест да си над њима победу извојевао.

с. 35. Ако нешто чиниш по убеђењу да треба учинити, не плаши се да то јавно учиниш, и ако многи о томе и друкче мисле. Јер ако чиниш што је непристојно, избегавај само дело; ако пак (оно што је) праведно, шта се бојиш оних који неправедно грде.¹⁾

с. 36. Као што оно: „дан је“ и „ноћ је“, може се навести као противност, а као спој (никако) не одговара, исто тако на гозби изабрати већи део има доиста за тело важност; за дружевност пак при гозби нема то никакве важности.²⁾ Ако си дакле код кога на гозби, упамти: не треба само пазити на вредност јела за тело, него имати обзира и према домаћину.

с. 37. Ако се латиш каквог задатка преко способности, не само да ћеш се осрамотити због тога, него ћеш занемарити и оно што си способан извршити.

с. 38. Као што у шетњи увек пазиш да не згазиш на иглу или да не ишчашиш своју ногу, тако пази да не оштетиш водећи део самога себе. Ако на то код свакога посла будемо пазили, сигурније би предузимали посао.

с. 39. Мера имања свакоме нека је (потреба) тела, као што је нога мера за обућу. Ако код овога станеш, сачуваћеш меру. Ако то прекорачиш, доспећеш на послетку као у какву провалију. Исто као и са обућом. Ако потребу ноге прекорачиш, доћи ће на ред позлаћена обућа, затим порфирна, везена. Јер све што је једном преко мере, нема никаквих граница.³⁾

с. 40. Женске изнад четрнаест година називају људи дамама. Јер виде да немају никакав други задатак него да се удаду, почињу се одавати украшавању, и све своје наде полагати у спољашњу драж. Било би целисходно да осете да ничим другим не могу стећи поштовања до исправношћу, стидљивошћу и васпитаношћу.⁴⁾

¹⁾ Правило које ће увек бити савремено, како у јавном тако и приватном животу. Ништа толико снажно не одржава рђав друштвен и политички режим колико та половност доброћудних људи, који у поверљиву кругу умеју критиковати и осуђивати, а немају смелости да то јавно кажу. Деспотизам, олигархија, миноритет господари тако милионима људи.

²⁾ Смисао је ово: „дан је“ и „ноћ је“ могу се само ставити у противност: „дан је“, дакле „није ноћ“; али везати: „дан је, дакле ноћ је“, никако. Исто тако на гозби може се рећи: „Узећу себи веће парче, то ће бити добро моме стомаку“; али никако: „Узећу себи веће парче, то ће допринети дружевности“. Чудновато да Епиктет овако једноставну мисао са овако опширним филозофским силогизмом разлаже.

³⁾ Психолошки тачно уочен извор свакога луксуза, који појединце и читаве народе морално поткопава и упропашћује.

⁴⁾ Слично, само не тако грубо, изражава се и св. писмо о женама. „Женска лепота, да не буде споља у плетењу косе и у ударању злата или облачењу хаљина, него у тајноме човеку срца, у непокварености кроткога и тихога духа, што је пред Богом многоцено. (I, Петр., 3, 3—4).

с. 41. Знак је недаровитости, много се бавити око телесних ствари, на пр. превише гимнастисати,¹⁾ превише јести, превише пити, преко мере уживати, јакати. Све те ствари треба сматрати као узгредне: на дух нека је (управљена) сва брига.

с. 42. Ако ти ко зло чини или зло говори, сети се да он тако чини и говори јер мисли да му је дужност. Он не следи твојим појмовима, него својим; дакле, ако су они криви, он ће претрпети штете, јер се он и вара.²⁾ Јер ако неко истинит закључак сматра за лажан, неће закључак претрпети штету, него онај ко се вара. Ако то будеш стално имао у виду, увек ћеш се благо понашати према ономе који те оговара. Кликни при сваком таквом случају: „Тако му се учинило“.

с. 43. Свака ствар има две стране, сношљиву и несношљиву. (На пр.) Брат ти чини неправду, не узимај то тада да те он вређа [— јер то је његова слаба страна, (за тебе) недохватљива], него пре с друге стране, да је он твој брат и садруг: тако ћеш узети ствар са сношљиве стране.

с. 44. Ово су рђави закључци: „Ја сам богатији него ти, ја сам дакле бољи.“ „Ја сам речитији, дакле ја сам бољи од тебе.“ Оно се само овако може закључивати: „Ја сам богатији него ти, дакле моје економно стање боље је од твога.“ „Ја сам речитији од тебе, дакле мој начин говора бољи је од твога.“ Ти сам пак нити си иметак нити си начин говора.

с. 45. Купа се неко раније: не реци да он зло (ради), него да се раније (купа). Пије неко много вина: не реци да рђаво, него да много. Јер пре но што сазнаш за узрок, од куд знаш да рђаво (ради)? Тако ћеш избећи да неке појмове свесно прихватиш, а неке пак занемариш.³⁾

с. 46. Никад не називај себе филозофом, нити говори много пред лаицима и принципима, него ради по принципима. На пример: При ручку не говори како треба јести, него једи како треба. Јер сети се да се и сам Сократ свуд тако уздржавао од хвалисавости. Када му дођоше они који хтедоше да од њега буду упућени у филозофију, он их је упутио, а сам остаде незапажен. Кад дакле буде разговор о каквом принципу пред лаицима, највише ћути. Јер је велика опасност да нешто изађе из тебе што ниси прокувао. И ако ти тада рече

¹⁾ Епиктет овде по нашем укусу нешто претерује. Гимнастика је и у старо грчко доба стајала у службу дисциплине духа и развоју тела, као што то спорт и данас код нас смера.

²⁾ Ако нас ближњи вређа, онда су могућа три случаја, и то: или он има потпуно право, или само делимице, или пак никако није у праву. У првом и другом случају немамо разлога на њега се љутити, а у трећем случају треба га сажаљевати.

³⁾ Т. ј. да судиш без потребе о стварима о којима немаш јасне слике и довољно тачна знања. Христос исто то захтева: „Не судите, да вам се не суди.“

ко да ти ништа не разумеш, и ти то не одбијеш, онда знај да си на правом путу. И као што овца траву не повраћа, да пастиру покаже како је пасла, него храну прокувава и ствара млеко, (тако) и ти не показују лајицима твоје принципе, него дела која из њих произлазе.

с. 47. Када си се навикао на један прост начин живота, не буди горд на то. Пијеш ли само воду, не говори сваком приликом: „Ја пијем само воду.“ Кад хоћеш да се вежбаш у послу и уздрживљости, чини то за себе а не за људе. Не грли мале кипове,¹⁾ него ако те мори страшна жеђ, узми уста хладне воде и избаци напоље, а ником не говори.

с. 48. Начин и карактер лајика (нефилозофа) је да никад не очекује од себе самог користи или штете, него од спољашњих ствари. Становиште и карактер филозофа је, да очекује сваку корист и штету од себе самога. Знаци напретка (у мудрости) су: да никог не куди, никог не хвали, никог не оптужује, ни с ким се не свађа, никад о себи не говори као неком који нешто јесте, нешто зна. Ако осети какву препреку или отпор, види узрок у самоме себи. Ако га неко хвали, смеје се у себи ономе који га хвали. Ако га неко куди, он се не брани. Понаша се као они реконвалесценти, бојећи се да не покрене што од (онога) што је мало час залечено пре него што ојача. Одбацио је све жеље од себе, а задржао само мржњу према стварима које су противне онима које су у нашој власти. Покрети његове воље су увек одмерени. Да ли он изгледа као луда или незналица, не тиче га се. Једном речју, контролише самог себе као непријатеља и издајника.

с. 49. Ако се ко хвали да може да разуме и тумачи Хрисипове²⁾ књиге, реци сам себи: „да Хрисип није тако тамно писао, не би овај имао ничег чиме би се хвалио.“ Ја пак шта хоћу? Упознати природу и следити јој. Дакле питам: Ко је тај који ће ми је разјаснити, и чувши да је Хрисип, идем к њему. Али не разумем његове списе. Тражим дакле тумача. Довде нема нигде ничег охолога. Кад нађем тумача, ваља ми се користити његовим тумачењима. Једино то је достојно поштовања. Ако се ја пак самом тумачењу дивим, шта сам ја друго до граматичар у место филозофа? Једино што место Омира тумачим Хрисипа. Пре ћу се дакле застидети, кад ми ко рече: „Прочитај ми Хрисипа“, те кад не будем могао показати слична и речима сагласна дела.

¹⁾ Неки стоички фарисеји, да би показали пред светом како могу да издрже хладноћу, често су грлили у сред зиме хладан камен или метал од кипова.

²⁾ Хрисип (* 289 † 209 пре Хр.), прави репрезентант стоичке филозофије, написао је наводно неких 705 списа, од којих се до данас веома мало сачувало. Ученик Зенонов и Клеантов, али је са својим учитељима доцније дошао у опреку, јер је учио да је и дух човеков и божанство у ствари само материја. Јер материја може само на материју деловати. Један мало теже разумљив писац.

с. 50. Код изложенога као код закона устрај, и као да си безбожно згрешио, када од тога што прекршиш. Не осврћи се на то шта ко због тога о теби говори, јер те се то већ више не тиче.

с. 51. До којег ћеш времена одлагати да себе сматраш достојним највиших добара и да ни у чему не вређаш здраву свест која разликује (т. ј. тиме што неразумно радиш)? Чуо си за принципе којима треба да се саображаваш и које си усвојио. Каквог дакле учитеља чекаш да на њега одбацујеш поправку самога себе? Ти ниси више младић, већ пунолетан човек. Ако сада себе занемарујеш и даље безбрижно живиш, и намеру за намером гомилаш, и дан за даном одређујеш од којег ћеш поштовати себе неопажено, нећеш достићи никаква напретка, него ћеш као незналица и живети и умрети. — С тога сматрај самог себе достојним да живиш као савршен и човек који напредује. И све оно што ти се чини најбољим, нека ти је неумитни закон. Ако те какав напор или уживање или срам или слава чека, сети се да је сада време борбе, и да су олимпијаде већ ту, и да већ нема никаква одлагања, и да један дан у послу успех и упропашћује и спасава. Тако се и Сократ усавршио, држећи се у свима пословима ничег другог, само разума. Ти пак, и ако ниси Сократ, мораш живети као онај који хоће Сократ да буде.

с. 52. Први и најпотребнији део филозофије је онај који садржи принципе живота. На пр.: Не лажи. Други је који садржи доказе, на пр.: Зашто се не сме лагати. Трећи је који оба потврђује и разјашњава. На пр.: Шта је то доказ, шта је то закључак, шта противречност, шта истина, шта лаж. Зато је трећи део ради другога, а други ради првога; а најнужнији и почивалиште целога је први. Ми пак противно радимо. Ми се задржавамо на трећем делу и сву нашу вредноћу на њега обраћамо, док први потпуно занемарујемо. Зато ми и лажемо, док доказе за то да лагати не треба, имамо увек при руци.¹⁾

с. 53. Врх свега морамо имати при руци ове мисли: Води ме, о Зевсе, и ти Судбино, куда сам од вас наређен. Ја сам вољан да следим; ако пак не бих хтео, био бих рђав, а ипак бих морао следити. Ко се закону драговољно покорава, мудар је међу нама и сазнаје божанства. Али, о Критоне, ако је тако боговима драго, тако ће бити. Могу ме Анит и Мелит убити, али нашкодити не.

* * *

Основни етички принципи филозофа Епиктета после свега овога једва да требају каквих разјашњења. Сви се они базирају на једном

¹⁾ Дивна и врло тачна мисао. И модерна филозофија пати од исте болести, због чега је она и досадна и неплодна, и у животу прилично terra incognita. Исто то вреди за правне науке и за теологију, због чега је истинскога права, правде, и истинске религиозности, поред свег напретка ових наука, веома мало.

постулату, да човек у свом најбољем делу самога себе има једну силу, ум ($\delta\nu\nu\omicron\theta\varsigma$), који га сигурно води. Он влада над свима нагонима и афектима. Ако се човек у животу по њему влада, онда испуњава своје опредељење, стиче врлину, апатију, т. ј. слободу од свију страсти; а у њој је права срећа човечја. Људски ум господари и над вољом и над срцем човечјим. Здравље, богаство, част и слава нису у ствари никаква блага, нити су болест, сиромаштво, незнатан положај, какво зло. То су ствари равнодушне ($\acute{\alpha}\delta\iota\acute{\alpha}\phi\omicron\rho\alpha$). Ова потпуна владавина ума, коју је у осталом још Сократ објавио, чини човека независним од мишљења других људи (морална аутономија) и довољним самом себи, т.ј. независним од судбине (морална аутаркија). И једно и друго, без сумње, доказ су веома високе моралне свести код стоика.

Но ова морална свест има и својих слабих страна. Пре свега: веома мален број људи осећа се способним да спасава себе сопственом снагом, а стоицизам претпоставља ту силу у свакоме човеку. По његову учењу ум у свакога човека је раван уму божанском; он је кадар у своју вољу примити божанство и постати раван боговима. Лепа ствар! Само, људи са тако развијеним умом веома су ретки. Стога до среће и блаженства путем стоицизма може доћи само једна незнатна елита. Даље: претпоставља се још у свакоме човеку јака воља и силна енергија, која ће свима неприликама у животу моћи трајно пркосити и сву снагу увек сама из себе црпсти. Стоик постизава врлину на тај начин што се стално узвисује над свима појавама. Но то узвишење често веома наличи на гордост, којој је и иначе наклоњена душа човечја. Па онда, то узвишење систематски угушује, отупљује, често и потпуно умртвљује осећање, ту ваљда најважнију способност наше психе. Последница обеју ових околности је да човек врло лако пада у један ружан екстрем, у цинизам, како према самом себи, тако и према ближњему.

Свега тога и хришћанству није потребно, а постизавају се *in ultima analisi* исти резултати. Стара јеврејска етика, на чијем је тлу хришћанство и поникло, није интелектуалистичка него теолошка, и уз то није индивидуалистичка него социална, а у хришћанству развила се у универсализам. Хришћанство ни из далека не сматра ум човечји довољном гаранцијом људске среће и блаженства: та живот је пун ирационалних елемената. Стога оно споља обећава човеку једну већу силу и јачу гаранцију простом вером у извесне чињенице (читава историја економије спасења). Па и ту веру не црпе човек чисто из самога себе, већ се и она даје, свакоме без разлике, који је год тражи, био учен или прост, филозоф или лаик, праведан (релативно) или грешан. Метод којим се у хришћанству долази до циља је: послушност вољи Божјој, али не спољашња већ унутрашња: свом мишљу, свим срцем и свом снагом својом. Под утицајем живе вере и челик-воље човек се препорађа, „свлачи са себе старога и облачи у новoga“ духовнога човека.

У таквом стању, и најтежи подвизи врше се лако. Обавијен ореолом божанства, он се збиља диже изнад свих неприлика у животу, али то већ није гордост у односу према ближњима. Исто тако, хришћанин не убија осећајну страну своје душе, већ је само префињује и усавршава. Битност човечје природе остаје и у новом стању стварно иста, на пр., може остати егоистичка и даље, а ипак да се систематски приближује оном идеалу: „Будите свети, јер сам ја свет, Господ Бог ваш“ (3. књ. Мојс., 19, 2). Нема сумње, тражи се и овде много моралне снаге и издржљивости, али се slabим способностима много излази на сусрет и споља. И што је најглавније, хришћанство је једини идеал који има у виду читав народ, без обзира на степен културе, и шта више, читаво човечанство, а не само један сразмерно мален број људи.

Заједничка је особина и једнога и другога правца да велику важност полажу на вољу човечју, као и да тврдо верују у један морални поредак света, од кога, у интересу своје добро схваћене среће, никако одступати не сме. Воља је извршни орган моралног поретка, те јој као таквој у осигурању среће човечје припада, и по једном и по другом правцу, најважнији, управо лавовски део. Она треба да оствари читав идеал, да савлада све страсти и нагоне, и уклони све препреке људској срећи и блаженству. Подвлачимо ову важну улогу и јуначки став воље наше и у стоицизму и у хришћанству. Многим појединцима је стоицизам ваљда много ближи, јер се оснива на здравом човечјем разуму, него хришћанска религија, чија организација, може бити, скрива и извесне опасности, али је за свакога јасно да нема среће и блаженства без оне челик-воље коју претпоставља и један и други правац. Право вели хор анђела при крају *Фаусџа* :

Gerettet ist das edle Glied
Der Geisterwelt vom Bösen.
Wer immer strebend sich bemüht,
Den können wir erlösen.

Д-Р КОСТА ЂУРИЋ

ЈЕДНА НОВА ПСИХОЛОГИЈА ПУБЕРТЕТА

(II)

Сад ауторка подробно испитује услове под којима се развија, за младићску еволуцију корисна, чежња која је карактеристичан емоционалан доживљај младићске душе. Она сматра да би илустрација многоструких облика младићске чежње на великом материјалу био један од најпримамљивијих задатака, помоћу чијег решења би се могло продрети у центар младићске психе. Она нам износи песме и одломке из дневника из доба пубертета, који изражавају самоћу младог бића, његову пажњу, његово незадовољство са садашњошћу, чежњу за створењем

које помаже и разуме, које добро о њему мисли и даје му љубав и мир у бегству појава, не узнемирује ново стечено ја у његовој само-сталности.

Чезња је претежно сложено осећање које садржи две компоненте: наду и очајање, задовољство и бол. Прва чезња је без садржаја, чисто осећање. Младић се пита за чим чезне, тражи предмет своје чезње, збуњен је. Његова чезња је у почетку изражај јада због нове усамљености, незадовољства са свим што постоји. Негде се чезња цени као нешто лепо. У том смислу је слави и омладински покрет. Често младић покушава да тачније одреди садржај своје чезње, ма да са недовољним средствима. Покашто се наслућује предмет чезње: људи, човек који разуме, пријатељ. То је први свесни циљ младићске чезње. На тај начин прва потреба за зближењем изводи младића из самоће, и то девојчицу раније (у 13. и 14. год.) но дечка (просечно у 16. години). При том младић често кокетира са својом слабошћу, коју у другим временима озбиљно осећа, ужива у својој властитој слабости, и то зато да би на себе привукао пажњу каквог одраслог који би му помагао, волео и водио као какво дете. Те карактеристичне везе осећања, које имају свој корен пола у еротичној, пола у детињој потреби за заштитом, захтевају код васпитача психолошко разумевање. Васпитач би био себичан, неправедан према младићу када би му, због те еротичне ноте, одбио молбу за помоћ као лажну, као средство за какву „нечисту“ сврху и тиме скинуо са себе терет одговорности. У пркос претеривања, младић се налази стварно у невољи и треба заиста једног човека који ће га разумети. То налазимо у свим дневницима. У извесним периодима понавља се жалба на неразумеваче, усамљеност, нарочито на неразумеваче родитеља, што је један од главних извора све младићске патње. Али, и поред најсрећнијег породичног живота, младић може бити лишен пријатеља.

Сваки младић је одвећ заузет самим собом, да би могао чути другог. Ретки су младићи који су мање заузети својом личношћу, који су више за друге, те им пружају могућност за исповест и олакшање. Отуда младић често налази прибежиште код старијих, оних који су надмоћнији, који могу разумети, који несебично слушају и могу да дају савет. Али у пркос тога увек чезне за пријатељем истих година „који исто мисли, који плаче са мном“ (из једног дневника). Од свог пријатеља он очекује донекле оправдање своје индивидуалности која се развија. У том VI дневнику видимо везу између жаљења на самоћу и чезње за пријатељством: младић је у неизвесности у погледу правца и циља развијања; пријатељ који верује младићу даје му веру у самог себе, храброст и самопоуздање. У дневнику IV су спојене све струје чезње: чезња за „оним који разуме“, за пријатељством, најзад за љубављу у разноличитим облицима који одговарају промењеном стању

сазревања. Љубав коју младић у почетку жели није никако еротична, сексуална, она није диференцирана, то је чежња за скривеношћу, за љубљењем и миловањем, за љубављу која је тако дубока да све опрашта, да остаје, и поред свих недостатака, вера и непоколебљиво поуздање, — за свим тим, без обзира на род, чезне младић.

Али ни онда кад је нашао човека кога воли, кад је остварио свој идеал, младић не престаје да чезне све дотле док не достигне потпуну допуну свог бића. Прво испуњење јавља се тек онда кад се има жива свест о томе да су се нашао два бића која се допуњују. Оно полази за руком младићу тек у адолесцентном периоду, кад се чулни принцип сједињује са душевним. Чежња код њега не стишава се ако му се не одговори љубављу на љубав, која је нечулна, па ипак врела и пуна страсти. Зрела личност коју младић, одн. девојка, воли, никад није способна за њу.

Љубавна чежња оног који стоји пред зрелошћу безоблична је, несвесна. Стриндберг каже за своју прву љубав да је била нејасно осећање да је он само у пола човек, који није хтео да живи, а да се не допуни другом, „бољом“, половином.

Прва ствар за којом младић чезне, јесте човек кога он може волети. Ако га има, онда чезне за одговарајућом љубављу, која никад није, и не може бити, онаква какву је он замишља.

У младићству чежња потпуно одступа од чежње у пубертету. Обе стране живота, телесна и духовна, које су се одвојено развијале у доба сазревања, сад се слажу и дају потпуно други облик чежњи. У дневницима младића игра тада љубавна чежња велику улогу. Занимљиво је пратити код младића борбу његовог сексуалног нагона са вишом чежњом за савршеном духовном и телесном заједницом. Та борба, као и остали душевни покрети, изражава се у дневницима. Не јавља се само чежња за допуном код младића, него и друге тенденције; у свима областима он је у трајној припреми. Али, у пркос тих мучних и ближих стања, прикупљање снаге, вазда за стварање спремна потенција и чежњиво тражење и питање, садрже толико среће да је омладински покрет с поносом исписао чежњу на својој застави, и славио је, на супрот задовољству одраслих, као специфичну особину омладине, као нешто што доводи до идеала.

Из чежње и нејасног тражења, из доживљавања свога ја и обраћања унутрашњем животу, могу произилазити расположења у пубертету. Расположења имају тада своју негативну и позитивну страну: могу бити сентименталност и меланхолија, нарочито у првом периоду пуном немира и бола, и могу у другим временима бити радосно, фино понирање у природу и уметност и њихову лепоту.

Доживљај свога ја јесте више или мање свесно схватање властите индивидуалности. До управљања пажње на свој субјект може

се доћи и чисто емоционалним путем. Најчешћи облик доживљавања младићског ја јесте емоционално искуство властитог унутрашњег света, доживљај субјекта у осећању самозадовољста, а не у акту сазнања. Пошто је расположење трајно емоционално стање коме се човек предаје, које свесно доживљује, то га ретко налазимо код деце чији је дух поглавито заузет спољним стварима. Тиме се расположење разликује од просте ђуди која управља човеком без његовог знања и коју примећујемо већ код детета. Као већина афеката, избија она еруптивно, утиче само на рад, немајући вредности као доживљај. У првим расположењима, међутим, млад човек почиње да доживљује себе, предаје се осећању и сазнаје доживљај као такав. Тај доживљај имала је ауторка у 13. години. Она га овде занимљиво описује.

На тај начин од детета, чија се активност састоји у игри, постаје изненада сањалица, често пасивно и разборито створење. Унутрашња доживљавања постају сад објекти његове пажње; оно се упознаје на тај начин што аналише себе, или критички рашчлањава друге. Многобројних проба у том правцу има у свим дневницима. Но мора се у опште рећи да се у тим дневницима очитује тежња за објективношћу, за истином, и само у једном пролазном периоду бави се младић украшавањем свога ја. Младићска тежња за самопознањем је искрена. Прави нагон за сазнањем се ту показује. Исто тако и трудба да се себи нађе одговарајуће место у друштву. Кад се у томе не успе, и одвећ лако самохвалисање младића наљути одраслог, онда овај последњи већином сувише мало мисли на то како је необично тешко оценити правилно самог себе, пошто школа и дом дају само врло једностране основе.

Прва последица новог стања је двоструки живот који од сад води младић. Он се одваја од околине и конструише себи свет поред оног који већ постоји. У озбиљној, непријатној и суровој околини, то новооткривено царство је благо које нећемо одузети младићу. То самоиспитивање има велику вредност, али и велике опасности. Са тим опасностима морамо упознати младића, и морамо се борити против њих. Страх од рада и беспосленост, оскудица у енергији, што се младом бићу замера, блиске су последице које се дају отклонити. Већа је опасност када пробуђена чулност пусти фантазији на вољу, или кад оштар ум у трајном размишљању аналише унутрашњи живот, или сујета или честољубље фантастично украшавају и мењају слику стварног и достигнуг. Ту се може постепено јавити кобна интервенција пубертетних инстинката које је поменуо Грос: изражавање себе, које допушта сујети и рефлексiji да отрују унутрашњи живот; борбени нагони који се управљају агресивно против спољнег света; стид који спречава лековит разговор са људима који су у стању да укажу помоћ. Затворена књига отвара се каткад само пријатељу или човеку који се поштује. Тај човек треба да уме да пробуди самодисциплину код мла-

дића, да отклони хаос који у њему бесни, да негује код њега племенице клице, да потпомаже здраво размишљање, да задобије расположење за уметност и да га од бесциљних жеља и чежња уздигне до смишљене воље и високих сврха.

Као што смо већ казали, у пубертету је нормално основно расположење чежња; младић онда мора, услед нових доживљаја, непрестано да тражи и очекује. Из његове беспредметне чежње може произилазити богат живот расположења. Меланхолична расположења и сентиментална узбуђеност су, као и сама чежња, пола задовољство, пола бол. Чежња и меланхолија иду заједно, и јесу специфично нова осећања оног који је у доба пубертета. Узбудљивост је, пак, доживљај који је заједнички извесној епоси пубертета и одређеном времену у детињству (у 3. години). Ту опет налазимо паралелу. — Задовољство и бол јављају се у узбуђењу, као и чежњи, сукцесивно. У пубертету су промене у расположењима правило. Оне одговарају делом специфичној потреби младићског осећајног живота, делом прате и следе, исто тако омиљеној, промени представа у сновима на јави у којима нема краја зидању кула у ваздуху, стварању слатких и оплакивању трагичних ситуација, при чему се младић подједнако добро осећа. Сличну предилекцију за брзу промену у представама и осећањима показује и трогодишње дете, које у причама и бајкама налази драгоцену храну за ту своју потребу. Код њега се вежба представни живот и целокупни механизам духовног живота. Код младића јака потреба за сталном променом доживљаја извире извесно из његовог пубертетног немира, и налази обично у биоскопу и сенсационалиом ниском роману штетну храну. Тиме се пуни осећајност која би се културним утицањима могла учинити дубљом и префинити.

У пубертету дечко не разуме немир и допушта да га он носи. Има при том два пута: спољни и унутрашњи. На првом путу младо биће се потпуно предаје немиру, не повлачећи се никад у себе. На другоме, на против, има један тренутак кад какав срећни утисак (природе, уметности или љубави) сузбија немир и управља, можда контрастом, пажњу на властито стање, властито ја. У том срећном моменту се рађају сасма нове животне могућности: расположење, доживљавање ја. Задржавања, савлађивање себе бивају опет могући. Али и тај пут има опасности. Он не сме водити до изрођавања двоструког живота, до, данас тако често, болесног раздвајања субјекта. Оба типа су наиван и свестан човек. Наиван човек ће надвладати свој пубертет и успоставити склад у унутрашњем животу само онда ако су његови инстинкти потпуно чисти и јасни. А где постоји опасност да ће задобити превагу слободно изживљавање и издавање себе, ту мора васпитач покушати да код васпитаника развије свест; ту мора доћи доживљај ја да извојује задржавање на властитом унутарњем животу, и ту се

морају пружити прилике за свесно самоваспитање. У првом проживљавању расположења млади човек се осећа први пут свесним, као што у доживљају свога ја први пут зна за себе.

Шта је доживљавање? То је свесно и дубоко искуство о душевним процесима. Оно што је најпре било несвесно задржава се и интензивно исцрпљује у свом значењу и дубини. У томе баш и лежи супротност брзом импресионистичком схватању и, с њим спојеном, брзом интелектуализирању утисака, противност обичају да се на сваки утисак што је могуће брже реагује, брзо утврди у чему је ствар и исто тако брзо пресуди, уреди, искористи, као што је то случај у журном животу посвећеном позиву и раду. Исто тако и дете има обичај да у игри прелази с утиска на утисак, не задржавајући се ни на једном од њих. Та снага предавања утисцима, њиховог задржавања, присвајања, која лежи у доживљавању, открила је многе квалитете који измичу површном погледу. Али такво доживљавање је дало и снагу да се утицаји поново оживе у осећању. То је доживљавање значило и учешће целокупног унутрашњег живота, свих иначе растурених функција. Дакле, и при доживљају човек постаје свестан самог себе, а не само при развијању свести о своме ја и предавању расположењима. То су све прилике за прикупљање и удубљивање, развијање и проширивање унутрашњег света — одвећ важне у сваком пубертету. — Новина утисака је особито повољна за доживљавање. Тако је адолесценција у којој се први пут спајају свесност, снага и радост због рецепције, период првог срећног доживљавања. Прва љубав је само један, најзначајнији од тих доживљаја. Испуњење у првом љубавном доживљају јесте супротан пол појави неуморне чежње у пубертету.

Али младић у адолесцентном периоду доживљује и природу, књигу, уметност. То су тако дубоки и трајни утисци да доцније утиске често преживе. Срећу са којом омладина доживљује лирику разуме доцније само још онај који је нарочито за то обдарен. Али су људи најјачи доживљај. Младић је упућен на људе и из потребе за допуном и из потребе да сазна оно што је човечанско, душевне могућности, хиљаду физиономија психичког живота. Доживљаји ту произлазе из дубоких сусрета. Специфични емоционални карактер тог доживљавања јесте у овоме. Доживљај је процес испуњења у животу осећања, те је осећање пуноће живота, срећа при којој може бити и бола. То осећање је један од доживљаја јединства који се морају сматрати као потпуни и централни.

Чежња и доживљавање могу постати осећања која се односе на објект. Из доживљавања расположења може резултирати објективно одношење на властито ја, у коме се може доћи до задовољства, ласкања самом себи, до издвајања и двоструког живота који потпомажу

бављење субјектом као објектом. При свим тим емоционалним доживљајима могу се на нов начин наћи објекти осећања за које дете пре пубертета не зна. Прва страст, љубав и мржња које дете доживљује само једанпут у трећој години, избијају такође потпуно тек у пубертету. Та страст може садржавати огромну љубав према претпостављеној личности једновремено са успламтелом мржњом према заједници, непријатељском одбраном од других или заједнице. После тог „првог пубертета,“ дете бива мирније у својим социалним осећањима. Годинама оно зна само за једну страст, страст за игру. У њој се могу налазити ревност, али и лакомот, страст за скупљање, али и честољубље и грамжљивост. Ту могу бити скривене клице будућих страсти и порока. Али већина страсти се буди тек у пубертету. Прве љубавне страсти још нема, али страсно пријатељство, ентузијазам и поштовање могу јој узети сву снагу унапред. Пубертетна страст расипа снагу, она је идеална, сексуално још недиференцирана, док страст у адолесценцији обузима целог човека. Флиртовање замењује дубљу страст у пубертету и адолесценцији, али зауставља духовно и душевно развијање.

Несумњиво је да осећање у својим пробуженим богатим могућностима чини полазну тачку душевног преображаја; оно управља вољом и интелектом код младића. Нема тежње која би се остварила без симпатије према ономе који ту тежњу захтева. Свако интелектуално напредовање потиче из сујете, или љубави и ентузијазма, зависти или честољубља. Тако, савршено осредње, интелектуално троме, ученице може љубав подстаћи на радове који превазилазе границу нормалне способности за рад. Али и поред тога, младићски емоционалан живот не предствавља снагу која сједињује све доживљаје и упућује их у једном правцу, као што то може да учини велика страст код одраслог. Зато је младићски живот осећања сувише хаотичан. Јављају се поједини импулси; час сујета, час опет скрушена понизност и оданост пред вољеном особом. Дух пожртвовања се измењује са неотесаним егоизмом, пркос са послушношћу, ревност са умором. Љубав и ентузијазам (швермерај) оног који је у процесу сазревања незадовољни су, немирни, више чежња но испуњење, и отуда је воља управљена на бесциљну даљину, на оно што је стално неодређено.

Уз то долази још и неравномерно растење свих телесних и душевних функција које је својствено добу развијања. Готово увек болује младић од једнострасности, и те дисхармоније иду само на руку његовом растројству и раздражљивости. Ауторка сматра да ни у једној еволуционој фази није одвојено третирање појединих функција толико оправдано као у пубертиту. Само развијање није онда органско и равномерно. Млада особа у пубертету осећа да јој недостаје јединство, осећа се растргнутом, осећа две и више душа у својим грудима.

с) *Развиће воље*

Шарлота Билер одбацује као апсурдно мишљење да дете живи чисто нагонским животом, и да тек у пубертетној фази разум почиње да регулише хтење, у фази када се опет јавља слабост воље. Она налази значајне паралеле у развоју малог детета и младића. Код свог синчића и ћерчице она је констатовала сасвим одређен ритам у развићу воље. За нагонском жудњом одојчета периодично се јавља код двогодишњег детета неко време чиста вољна функција, да се тек постепено споји са вољним циљевима, па да се онда мало по мало управи на оно што се цени, што се изабрало, на властите идеале. Воља се код младића паралелно развија. У васпитању малог детета тежи се за јачањем воље на супрот нагонима, и то ауторитетом и сугестијом, узором и убеђењем. Само је нужно искористити нове могућности за планско потпомагање везе воље са представама о циљу на супрот нагонским жељама, за слободно самосавлађивање и рано формирање идеала, итд. Ако је поступак разуман, онда се природа не противи развијању које се жели за време детињства све дотле док се од једном не изведе прекид, и онда је продужење праве линије развића принципелно искључено.

Ауторка разматра у појединостима прво развиће воље код детета, па после у пубертету.

Воља код детета постаје из нижих инстинктивних и нагонских форми. У првој и другој години нема правих вољних радњи, али се инстинктивна жеља тела потпомаже мањом или већом душевном енергијом већ у овој раној стадији. Ту не зависи циљ од какве одлуке или жеље, телесни нагон се управља ка циљу, и душевна енергија се улаже у то. Али ауторка је запазила код детета у 2. год. једну стадију кад се јавља воља ослобођења инстинкта, кад дете хоће, а не зна шта треба да хоће, кад хоће без циља. Воља има дете, а не обрнуто; воља се ослободила инстинкта, али се изгубила сигурност у циљ нагонске жеље. — У тој стадији је Шарлота Билер констатовала прве доживљаје вредности. За прву врсту се може формулисати став: дете сматра да треба желети оно што желе одрасли; за другу: по детету, ваља желети оно што је забрањено. — Драж забрањеног не важи неограничено. Јер вешт васпитач може тада код детета учинити доживљајем и друго гледиште на вредност: вредност за велике људе и мале. — Али вредност оног што је забрањено за мало дете је у многим случајевима само пролазна. Јер дете се креће у правцу предмета који је изазвао његову пажњу. С тога ништа није глупље но будити у малом детету жељу управљајући његову пажњу, прераним забрањивањем, на ствари које би можда остале незапажене. У оцењивању вредности мало дете је несигурно и колебљиво, — у колико није руковођено нагонима који се не могу отклонити; у већини случајева

на њега се може утицати сугестијом. — Али у то време се буди и свесна задатка самовоља у форми која је као прва стадија пркоса позната, али мало схваћена. Међутим, ништа није важније за васпитача но да сазна узроке тог првог упорства. Дете изненада учи да детерминира своје хотење, да му само постави циљеве. Оно се чврсто држи једне представе о циљу. Тек постепено се навикава оно на могућност спречавања његових планова од стране других. — Само ту није прво постављање циља везано за прве доживљаје вредности које смо пре тога нашли. При првим оцењивањима дете се држи само оног што га моментано највише интересује. Ту се какав акт навике чини циљем, тежи се ма за каквим, по себи безначајним, стварима које су једино погодне за вежбање функција. — Утисак формиране, „разумне“ воље има се тек онда кад сви ти елементи функционишу заједно. А то може бити случај код детета од $2\frac{1}{2}$ —3 године. Тада се дете може упорно држати циља, и слабо могу на њега утицати други.

Анализом крајне компликоване конструкције вољног акта налазимо, према томе, три стадије: 1) нагонску жељу; 2) хтење са представљеним циљем; 3) оцењивање вредности. Вољни акт, представа о циљу и доживљај вредности нису само три потпуно ризличите ствари, већ и три феномена који се јављају један за другим. Услед слабе везе вољних елемената васпитање воље је тешко. Ни познавање виших вредности, ни увиђање оног што заиста вреди, ни одлуке у том правцу не гарантују вољни акт, стварно ефикасну представу циља. Отуда опет тешкоћа заменити код детета нагонску жељу хотењем вредности. У колико, пак, дете бива старије, у толико је та тешкоћа незнатнија. Али у пубертету нови нагони изненада надјачају вољу, која се стално развија као и пре, и остаје иста која је и била. Ти нагони који потичу од физичких промена јесу само претече сексуалних нагона: јако растење, услед кога нове снаге разуздано и дивље бесне; сујета као претеча сексуалне кокетерије, убојство и дрскост у борбеним играма; кићење и сексуална пожуда.

Говорити о слабости воље у том периоду значи не знати какво је напрезање снага потребно за савлађивање целокупног нагонског живота који тада избија.

Како дете долази до вредности које као мотиви могу одређивати његову вољу? Већи део својих оцењивања вредности дете прима од своје околине; само мали део тих оцењивања тежи да се самостално развије и оствари без одраслих или на супрот одраслима. То су, пре свега, чулна задовољства. Али се каткад јављају и виша схватања вредности. Дете има инстинкт за добре и искрене људе, код њега се јављају рано и судови естетичког укуса. Фарбе и тонови могу код њега створити прво чулно задовољство; затим дете има предилекцију за одело, слику, песму и т. сл. При оцењивању вредности игре меро-

давно је функционално задовољство. Тек доцније се показује лако-
мост и т. сл.

Врло важно гледиште на вредност које се може искористити за
васпитање јесте да дете сматра да ваља желети оно што одрасли
држе да вреди желети. Најпре оно што сâм зрео човек изгледа да
жели, па затим оно што он сматра да има вредност и да треба те-
жити за тим. На том путу се стичу прва морална правила. С обзиром
на пубертет овде нас нарочито занима развијање самоуправљања и
формирања идеала код детета. Штерн је доказао да је дете способно
за савлађивање себе, али то самосавлађивање има друге основе но у
осталим животним фазама. Посматрањем своје деце Шарлота Билер
утврђује да се дете може васпитати да се савлађује у необично ви-
соком степену. — И баш код оне деце која су се са пуританском
строгошћу вежбала у самодисциплини опажа се често у пубертету
изненадно кидање свих веза, нечувена разузданост. Ту већ сазнајемо
основе дечјег самосавлађивања: у несрећном случају слепа послуш-
ност, у срећном љубав, поверење у васпитача. Неколики ретки случа-
јеви већ указују на морално осећање и осећање права код детета, као
што је и његово естетичко суђење већ самостално покаткад.

Степен самосталности дечјег оцењивања показује се најјасније
при изборним радњама, као што је избор пријатеља који бива већином
у школи, али не тако поуздано, свесно и од трајног значаја као у пу-
бертету. Састављање група мање деце која се играју остављено је
више мање случају. Али већ код деце од 7 год. има поверљивијих
односа но што се то мисли. — Гледишта на правично и неправично,
добро и зло, највећим делом се примају од старијих поуком или уосе-
ћавањем. Али се и код детета мора претпоставити извесно спонтано
разумевање тога. Већ трогодишње дете зна нешто о идеалима. Тако
се код њега могу спонтано јавити дивљење и дубоко поштовање. Шта
више, може доживети тако дивљење и пре него што је способно за
право оцењивање и избор. Практична делатност почиње обично нега-
тивним идеалима. Тако се већ на врло раном ступњу види принци-
пиелно све оно што показују функционално сложени вољни процеси
код одраслог.

Садржаји се идеала, разуме се, стално развијају: у доба бајке
дете је далеко од стварности, док у робинзонском добу, од 8—10 го-
дина, има већ реалистичке и практичне погледе на свет, његов је идеал
ваљани Робинзон или лукави Индијанац, оно цени практичне врлине,
и махом му практични позиви лебде пред очима као идеали.

Као што је нагонски живот код детета везан за развијање ње-
гових чула, тако је код младог бића у пубертету нова инстинктивна
пожуда везана за развиће сексуалног нагона. Виша култура успорава
полно развијање. Елементи који одстрањују и коче сексуални нагон

на начин користан за културу, јесу: пријатељство и занесењаштво, природа, уметност и духовни интереси. Први и други елеменат су најнепосреднији, који се прво рађају из потребе за допуном и чежње, а остали се јављају са унутрашњом самоћом, која се, све дужа, дубље преживљава. Ти интереси се често јављају тек у адолесценцији, ако је прави пут инстинкта, прави циљ чежње већ наслућен или јасно упознат, и ако се душа у самоваспитању спрема за даље чекање и процес, те при том открива радости, помоћ и нове вредности. Општа је опаска да се баш оне девојчице и дечаци који много обећавају одстрањују од игре у пубертету. Али та чињеница не треба да служи као доказ против коедукације. Где је од почетка заједничко васпитање са другарским саобраћајем, ту ће се оно одржати и у пубертету. Тек се у адолесцентном периоду сваки пол опредељује.

Може се поставити општи став да у колико се јасније и сигурније развијају инстинкти од почетка, у толико има мање прилика за васпитање. Инстинкти су изоловани, имају одређени циљ, те се не могу васпитати, само воља се може образовати.

Младићско расипање енергије и немир имају свој основ у обиљу нове енергије која се најпре јавља без циља. Опет почиње бесциљно одрицање чисто формалног хотења, као код двогодишњег детета, али негирање из принципа и природног нагона оног који је у пубертету, који мора и треба да изађе из своје околине. Све што околина тражи од њега, он негира, одбија, и чежња се отвара новим утицајима. И као што прво доба пркоса код детета почиње са првим циљем који је оно само нашло, тако и друго доба пркоса оног који је у пубертету. Досад се мало бринуло о томе да се баш у том моменту припреме погодни утицаји. Један тренутак је ослобођена енергија младог човека бесциљна и празна; ускоро он тежи новој сврси, новом узору, новом ауторитету, разлика је само у томе што је нов ауторитет он сам слободно изабрао. Промена пријатељства у почетку пубертета је правило, мењања и излажења из школе обична. Многи младићи мењају онда занимање, цео животни ток, долазе у другу околину и животне односе. Ауторка се пита: која је школа, који су родитељи до сад ценили важност тог тренутка? Која школа држи у приправности своје најбоље учитеље у то доба, који родитељи размишљају детаљно о утицајима нове околине, новог занимања и нових облика забаве оног који се више не игра? Ми смо далеко од стања коме треба да тежимо, и то зато што не познајемо стварно стање.

Док се рад васпитача мале деце састоји и у буђењу идеалних представа о циљу и о ослобођавању дечје воље од господарства инстинкта и игре и вежбању у правцу вредности, дотле та комбинација, у колико је била постигнута, отпада у почетку пубертета.

Разликујемо две форме стварања идеала код младића: естетичко и етичко. Основно обележје естетичког је дивљење, љубав или инте-

лектуално признање. Младић се диви, признаје и као идеално осећа какво савршенство, снагу лепоту, моћ другог. Подражавање које је овде спољашње прелази при формирању етичког идеала у неку врсту страсног идења за идеалом.

Из тог се списа види да је основна карактеристика младићског формирања идеала та што је младићски идеал везан за личност: нови свет вредности који се отвара младићу, то је свет вредности лица. Та карактеристична чињеница даје важно педагошко упуство за целокупно васпитање у пубертету. Никад неће младић тежити апстрактних циљева ради, врлине ради. Онде где се стварно задобије за самоваспитање, ту је покретач дубља љубав према човеку који му је постао узор. Тим слободним избором младићска љубав се потпуно разликује од дечје нежности. На љубави коју одрасли указују детету, оно им захваљује љубављу. Младић, међутим, поклања своје срце често оним људима који га никад нису видели, који га не познају или се хладно држе према њему. Један пријатељски поглед, једна реч, један стисак руке, довољни су често да потпуно усреће младића. Личност и лични пример га распаљују. При том је сексуални контакт потпуно искључен. Кад у животу или литератури младић сретне какву личност која му изгледа идеална, он се брзо њоме одушеви и одабере себи један циљ. Отуда је психолошки разумљиво што многобројни младићи потпадају под утицај сензације, биоскопа, детективног романа, кад им тако мало знатне личности лебде пред очима као примери, кад им тако мало стоји на расположењу лектира која одговара њиховим потребама. У последњем погледу је срећом отпочела важна реформа.

Први задатак би имала школа. Она би имала да стави своје најзнатније учитеље у разреде девојчица од 12—13 год., а дечака од 14—15 год. Јер, као што смо већ поменули, младић тражи међу учитељима идеални узор, ако му тај узор не пружају родитељи. Он тежи за великим херојским стварима; отуда он покушава да идеализује свакидашњи живот, и прима без критике крајњу меру као циљ. Учитељ омладине мора сам имати животни циљ, мора имати смисла за херојске ствари, да би могао разумети младића и да би му могао указивати пут којим треба да иде; сам мора тежити одушевљено идеалу, јер ће младић у почетку обратити пажњу на тај идеал учитељу за љубав. Одатле почиње изграђивање младићске воље. Ако је она почела стварно да се одређује идеалном сврхом, узором, онда се вољне радње почињу одвајати од инстинкта који је постао сигуран у циљ, и нагони добијају своје место у новоизграђеном вољном животу. Почиње друга стадија доба сазревања, афирмација.

Негативно и афирмативно држање према животу јесу основни ставови на које пролазно јако утиче пубертет. Незадовољство првог периода управља вољу против живота, људског друштва и његових

организација; радост, снага и храброст другог периода буде вољу за рад у животу. Негативно држање са којим почиње пубертет може имати разне форме. Може се јавити као слаба резигнација и сентименталност; затим — онде где се одрицање везује за борбено расположење фазе пре пубертета — као ругање и пркос, исмевање, борба против свих ауторитета и порочних уређења људског друштва. Из тог времена имамо многобројне песме младих људи у којима се опевају незадовољство, пркос, презирање. Доказа за то налазимо врло много у Гизеовој збирци. У песмама младићи и девојке изражавају исти карактер у хиљаду нианса, почев од пасивне меланхолије, па до пркосне химне снази, бури, патњи; и у већини случајева су доказ значајне снаге самосавлађивања која је од васпитне вредности. Ауторка се и ту пита: Колико одраслих знају за патње оног који је у процесу сазревања? Колико њих који то знају, узимају то за озбиљно? Ма колико да је можда важно да се младо биће само бори и само пробије од негације ка афирмацији, ипак се мора потпуно одбацити сваки негативан процес старијих.

Најдубљем одрицању живота, чежњи за смрћу и незадовољству животом у почетку пубертета, стоји на супрот радосна афирмација живота на крају адолесценције са релативном завршеном зрелошћу двадесетогодишњег младића. На основу Гизеовог материјала, који је ауторка статистички обрадила, и дневника који описују прелаз из пубертетног у адолесцентни период, она тврди да се преокрет у развићу код дечака јавља у 17. години, која се карактерише постављањем идеалних захтева, а код девојчица у 14. и 16. години. Преокрет од негације на афирмацији показује се у свим областима. Избија чежња за животом, за људима, радост због живота који предстоји, чежња за њим. У тој стадији, коју треба строго разликовати од времена флирта и играња младића са њему равним, треба помоћи омладини у најживљем саобраћају са њом. Тада је за њено васпитање од значаја каква утицајна старија особа. Млади човек почиње да сазрева на тај начин што се после трајног бављења властитом унутрашњошћу, обраћа свету и животу, чији пулс хоће да осећа, који хоће да схвати у свим облицима и упије. Та чежња за светом и животом је оправдана, и највећа је погрешка затворити онда младића у домаћи круг. Али слобода кретања је корисна тек у адолесцентној стадији кад је игра у саобраћају полова уступила место више озбиљној жељи да се узајамно упознају.

Тај преокрет од негације ка афирмацији живота има особиту важност за васпитање и самоваспитање младог човека. У доба кад он заузима непријатељски став према животу, он се може подстаћи херојским елементима. Борба и патња у то доба бивају проба снаге и задовољства. У првој епоси младић има идеале који су непријатељски према животу, моралност против грађанских врлина, као и

борбу против лажи друштва и дружевности. Ако се та снага за пажњу и одрицање придобије за борбу против тих властитих мана, онда се негативна тенденција претвара у позитивну добит. Јер је младић и са самим собом, као и са светом, незадовољан. У сваком дневнику се могу наћи безбројни докази за то. Нарочиту улогу играју тешке борбе дечка са његовом пробуђеном чулношћу, што доводи до жестоких самооптужби и ружења Бога, света и властитих мана. Ако младић овлада својом вољом која тежи супротном правцу, онда ствара срећан основ за духовну ведрину у адолесцентном периоду.

Из свега тога се види природан ритам еволуционог тока воље, низ разних стадија које су делом повољне, делом сасма неповољне за васпитне интервенције. Оно што привлачи дете од 3 год. изазива гнев код детета од 8—10 год., а херојски идеали дечка од 12—14 год. измичу пред животу ближим идеалима које има младић од 17 год. Васпитач се може тешити тиме што је све периодично. Насилничко поступање или ругање утичу само разорно. Младић сâм од себе иде правцем који ми желимо; идеал снаге и упорства уступа место, после патње, идеалу савлађивања. Ту васпитач може племенито интервенисати. Он је добио игру ако успе да младић проживи оно што је херојско у самодисциплини. Постоје степени развића у управљању вољом: од дечје послушности до самосавлађивања из љубави према оном који заповеда или из страха; од самоуправљања из пркоса у раном пубертету до самоконтроле из љубави и увиђања вредности идеала. Од тог идеала се може формирати младићска воља, од тада се може задобити потпуно млад човек. Понос и воља младог човека су полуге које се могу узети за управљање теоријске снаге на унутрашњи свет, за спиритуализацију обима енергије, и то у вези са каквим узором који мора дати лектира, ако недостаје личност у околини. Особа за којом се иде и која се поштује, лек је од свих болести у првом пубертетном периоду. Она је и у другом још важан елеменат, али још већи значај добијају постепено вршњаци, духовни подстреци и, пре свега, увођење у творачки рад.

Ауторка завршава овај важан одељак васпитном консеквенцом да је сем планског рада, здравог одмора, доброг опхођења и добре лектире, најважније дати омладини прилике за слободно изражавање са великодушним васпитачем о невољи и борбама, понајпре о циљу за који је вредно живети. Потреба за психолошким посматрањем и филозофским размишљањем код даровитих младих људи је у ово доба необично жива. Колико је опасно потпомагање преране интелектуалности, толико би за омладину била важна васпитна помоћ у мисленом и вољном раду коме ово доба тражи циљеве. Али о томе школе службено нису ништа забележиле.

(Свршиће се)

СЛОБОДАН ПОПОВИЋ

ВИША НАСТАВА У ЧЕХО-СЛОВАЧКОЈ

Једна од најзначајнијих последица, с интелектуалног гледишта, исхода рата за средњу класу нове Чехо-словачке Републике, изгледа да је била, после националне независности, обнова наставе у сагласности с постулатима расе.

Одмах после слома аустро-угарске монархије, док су Чеси с једне, Словаци с друге стране, заједнички радили на васпостављању једног унитарног политичког устава, буђење нове свести у земљи захтевало је потпуну обнову наставних програма и метода. Било је природно да та воља нађе свој најенергичнији израз у области виших студија, где се аустријска тиранија најјаче осећала, и да тежи пре свега другога да васкрсне прашки *Karolinum*, око кога су се некад били запалили најчистији пламенови чешке културе за време њеног некадањег сјаја.

Али, да би се добро оценио значај такве обнове, потребно је бацити поглед у назад и изазвати укратко дуг низ борби које су имали да издрже Каролиnum и други главни наставни институти Чешке под јармом Хабсбурга. Име које носи Прашки Универзитет долази му од његова оснивача, Карла IV (1346—1378), који га је основао 1348, да, рекао је он, верни становници његове краљевине, незаситно жељни плодова књижевности и уметности, не би били приморани да просе туђу милостињу, но да имају код своје куће сто изобилно постављен.

Тако се родило ово старо огњиште културе, које је ускоро постало један од најбољих центара знања у Централној Европи. Наставни језик је био на њему, разуме се, латински, али су се факултети делили на четири нације: Чехе, Баварце, Пољаци и Саксонци. Очигледно је да је таква подела шкодила морално Чесима, и, да би то поправио, Венцеслав IV (1378—1410) објавио је декрет којим је прогнао из Прага немачке студенте и професоре.

Религиозне борбе које су се водиле око Јана Хуса биле су разлог да је Сабор у Констанци, 1414, сматрао да треба привремено да укине Универзитет, чији су се сви факултети, сем теолошкога, били изјаснили за претечу Реформације, кога је тај исти Сабор жива спалио, у пркос спроводнице коју му је био дао цар Сигисмунд. Али тек што је прешла опасност од хусита родила се опасност од језуита који су се, око средине XVI века, настанили у Прагу — познато је да оснивање тога реда пада у годину 1534 — и отворили у њему супарнички Универзитет, Клементинум.

Узалуд су ови жандарми борбеног католицизма били прогнани из Чешке. После чувене битке на Белој Гори повратили су се они у њу као триумфатори, да би јуришали, јаче него икад, на Каролиnum, који су они иронично звали „крлетком за јеретике“. Тако је, 1637, Ферди-

нанд II, да би отклонио потпуну пропаст Университета, предао његову сопственост и приходе калуђерима из тог реда, и створио ону мелеску ствар која је названа Universitas Carolo-Fernandinea. Такво је стање остало све до укидања реда од папе Клемента XIV 1673, и у место да са поправи, још је се погоршало, кад је Марија Терезија заменила латински као наставни језик немачким јазиком.

Из тог доба датира енергична кампања Чеха у корист њиховог језика. Она је трајала пола века. Она им је донела најпре увођење једне катедре за чешки језик, једне једите, пошто су Немци исповедали догму да Чешка нема право на независан Университет, пошто — нема научне књижевности. Било би и сувише дуго задржавати се на појединостима. Споменимо само да је 1880 министарство Тафово, као да чини тиме Чесима велику милост, установило два одвојена Университета: један чешки и други немачки, од којих је први, због ситничарских мера, био у практичној немогућности да нормално функционише, док су за други били резервисани сви кредити, сви службени дарови, подразумевајући ту и колекције и библиотеке. Такво је било стање ствари кад је рат букнуо.

Један од првих аката републиканске владе, чим је Револуција триумфовала, био је да прими закон који су били предложили професори Мареш, Силаба и Кјерчи, о установи Чешког Университета Карла IV, јер је било потребно да се укине за свагда назив „Фернандински“, који је мирисао на Хабсбурге. Разуме се само по себи да је тај нови институт наследио *ipso facto* све сопствености које је аустријска влада неправедно била доделила немачком Университету: архиве, књиге, наставни материјал, итд. Како би се осећао стешњеним у старим локалима, додељени су му нови, у хармонији с његовим функцијама центра чешке културе. А како је Чехо-Словачка наследила и Моравску, која се такође дуго борила за стару университетску установу у Олмуцу, пренету доцније у Брно, Народна Скупштина младе Републике изгласала је, јануара 1919, и установу Университета у Брну, који је назван именом Председника Масарика. Осим тога, задовољене су и тежње Словака установом једног трећег Университета у Братислави, Университета Коменски, чији су наставни језици словачки и чешки. Сачуван је, уз то, у Олмуцу, и стари аутономни теолошки факултет Св. Ђирила и Методија. Разуме се да је одлична Политехничка Школа у Прагу — најстарија те врсте у Аустрији — задржана. Тако да данас Чехо-Словачка има четири Университета: два у Прагу (један немачки и један чешки), један у Брну и један у Братислави; два теолошка факултета: један протестантски у Прагу и један католички у Олмуцу; четири политехничке школе (две чешке и две немачке) у Прагу и Брну; једну рударску школу у Прибаму; вишу трговачку школу у Прагу; једну ветеринарску школу у Брну; једну ангроомску школу у истом месту;

две пољопривредне школе, једну чешку у Табору и другу немачку у Децин-Либверди; једну вишу уметничку школу у Прагу и један народни конзерваториум у истом месту.

Најважнија чињеница, међутим, у овом реду идеја, јесте обнова Каролинума. Он броји четири факултета: право, медицину, филозофију и теологију. На правном факултету предаје 26 професора, и курсеви, који трају четири године, деле се у три групе: историја права, судски поступак и политичке науке. Испити се врше пред једном специалном државном комисијом, састављеном од професора и практичара. Медицински факултет има многобројне институте: анатомије (са две секције: топографска анатомија и хирургија); етиологије и ембриологије; патолошке анатомије; бактериологије и сиерологије; физиологије; медицинске хемије; експерименталне патологије; хигиене; фармакологије и медицалних материја. Факултет је одлучио да оснује, у Лабертову, фармаколошки институт у засебној згради. Постепено ће се придружити и институти судске медицине, опште биологије и експерименталне морфологије који, у осталом, већ функционишу. Факултет има уз то две медицинске клинике, једну хируршку клинику — где се врши свакога дана близу 2000 великих операција и 6 до 7000 малих, — клинике етиолошку, очну, порођајну, гинеколошку, кожних и венеричних болести, једну за дојиље и новорођенчад, једну медицинску поликлинику, једну клинику за психиатрију, један институт ларингологије, један зубни диспансер и једну клинику за нервне болести. Што се тиче филозофског и теолошког факултета, они обухватају курсеве из филозофских и теолошких наука, педагогије, математике, физике и хемије, природне историје, географије, грађанске историје и филологије.

За време школске године 1919—1920, Прашки Универзитет је имао укупно 234 професора, који су били овако подељени: 26 за права, 62 за медицину, 134 за филозофију и 12 за теологију. Број његових студената за исти период био је 7.308. 1922 г. било је на чешком Универзитету у Прагу 253 наставника и 8.755 студената, од којих 1.562 женских. За време школске године 1919/20, Немачки Универзитет у истом граду имао је 167 професора и 3.700 студената. Библиотека Каролинума, која је наследила делом богати научни материјал Клементинума, има од прилике 420.000 свезака. Сви студенти Чехо-Словачке образују једно једито друштво, чији је центар и академско седиште Праг. Та веза је као пакт верности између младих енергија рођених из Револуције, чија је заједница све потребнија да би се осигурала солидност ново-створене националне грађевине.

(Превод с француског)

КАМИЛ ПИТОЛЕ

ПРИЛОЗИ

ЈЕДАН ТУРСКИ ДОКУМЕНАТ О ПРЕДАЈИ ГРАДОВА У СРБИЈИ КНЕЗУ МИХАИЛУ ОБРЕНОВИЋУ III

Седма деценија децетнаестог века испуњена је у Србији борбом за ослобођење градова у којима је било још турске посаде. Историја овог одсудног периода у еманципацији Кнежевине Србије од Турске Империје позната је у својим ширим потезима, у толико пре што је један од најглавнијих сарадника кнеза Михаила, Јован Ристић, описао сав тај рад у своје значајном делу *Стољашњи одношаји Србије новијег времена*, књига друга, 1860—1868 (у Београду, штампарија Краљевине Србије, 1887).

Овде саопштавамо један аутентичан докуменат о самој предаји градова, а то је одлука Отоманског Министарског Савета, на основу које су и градови предати кнезу Михаилу Обреновићу III. Њега је објавио турски историчар Ариф у *Историјској Ревији Друштва за изучавање турске историје*, бр. 31, од 1/14 априла 1915 год. (стр. 385—399). Он се састоји из рапорта (мазбате) који је поднела турска влада султану, и из царске ираде са специалном царском објављеном тескером. Као основа му је узет примерак нађен у књигама пок. Али Седад бега, сина познатог турског историчара и државника Џевдет паше, писан скорописним писмом (рика) и руком самог Џевдет паше, а написан на пет и по страна врло великог формата. Овај примерак је откупило за своју библиотеку „Друштво за проучавање турске историје“.

Овај докуменат је важан не само за познавање прилика у Турској и ван ње кад су се градови предали, него и за проучавање дипломатских метода које су биле у употреби у то доба у Турској. Јован Ристић зна да је овај рапорт поднет (види стр. 555 пом. књиге), али му, из свега се види, није знао тачне садржине. Објављивањем ове одлуке отоманске владе допуниће се у многome до сада познате чињенице, а нарочито писање Јов. Ристића, а у исто време добиће се јаснија слика и о дипломатским заслугама тадашњих политичких људи у Србији у овом тешком и деликатном питању. Репутација дипломате и државника коју ужива бивши кнежевски и краљевски намесник Ристић, чини нам се, добиће врло много кад се буде видело из овог рапорта шта су све Турци мислили да траже од кнеза Михаила, и како се, најзад, добила „битка готово без жртава“. Интересантно је још упоредити меморандум који је Јован Мариновић поднео британској влади 7 марта 1866 год., и који је саопштио у нашем преводу у поменутој својој књизи Јован Ристић (ст. 409—412).

ОДЛУКА ОТОМАНСКОГ МИНИСТАРСКОГ САВЕТА О ПРЕДАЈИ ГРАДОВА КНЕЗУ
МИХАИЛУ ОБРЕНОВИЋУ III (3 ФЕБРУАРА 1867)

Прочитали смо у преводу писмо ¹⁾ које је недавно приспело од српског кнеза. ²⁾ Смисао му је у главном овај :

Царски градови који се налазе у Србији, ако и надаље остану у садашњем стању, изазивају код српског народа неповерење, и стална су сметња миру и препона његову напретку, те због тога српски кнез моли да се ти градови или поруше или њему и његову народу предаду. У писму се даље наглашава да, ако се учини по молби српскога кнеза, Висока Porta ће учинити једно тако добро дело које ни кнез ни српски народ неће моћи никад заборавити, а оданост и верност коју гаји српски кнез према Отоманској Империји биће већа но што можемо замислити.

Расмотрили смо ово питање и проучили га озбиљно и свестрано, као што сама природа ствари изискује, и поставили смо себи следећа питања: Треба ли овај захтев кнеза Михаила у целости усвојити или га у целости одбити, или, пак, треба ипак нешто од тог захтева уважити, а нешто одбити.

Водећи рачуна о садањим приликама и расположењу европских сила према овом питању, испитали смо колико је могућна и остварљива она прва комбинација: да се захтев кнеза Михаила у целини одбије. Ако би Срби покушали да и остваре замишљене, а можда и коначно одлучене своје зле умишљаје против споменутих градова, да ли би европске силе допустиле Отоманској Империји да их казни за такав њихов поступак? У том случају, какве опасности и тешкоће ваља имати пред очима?

Ако бисмо се одлучили на овај корак, без обзира на то шта ће рећи Европа, имали бисмо се борити са више тешкоћа. Исто тако хладно је процењена и стварна корист за Турско Царство од поседовања ових градова, па је узето у рачун и колико би жртава било потребно поднети за њихову одбрану, ако се царевина одлучи да кнежев захтев одбије. Апстрахујући, затим, све опасности којима би се наша земља у томе случају изложила, узели смо у процену и какве бисмо користи од таквог поступка имали. Претпостављајући да су ти градови корисни царевини, узели смо у обзир и све тешкоће које бисмо неминовно због тога питања имали, па смо користи и штету ставили на теразије и испитали која страна претеже.

Размишљали смо с друге стране и од двама решењима која у свом писму предлаже српски кнез, на име: да градове предамо или

¹⁾ Тиче се писма које је кнез Михаило Обреновић III послао великом везиру у Цариград 17 окт. 1866 год. В. поменуто дело Јов. Ристића, стр. 558.

²⁾ У турском тексту употребљена реч *bei*,

да их разоримо. Мерили смо и испитивали и ту комбинацију да бисмо видели шта би од тога двога за нашу државу било корисније: дати их или их разорити.

Пре но што би била донесена коначна одлука о овом питању, царска влада је мишљења да би требало најпре испитати садање стање Европе и расположење и политику великих сила.

Као што је познато, од пре неколико година, а нарочито после аустро-пруског рата, политичка ситуација је врло замршена.

У Енглеској су забављени око доношења извесних закона и извођења унутарњих рефорама. Уз то се она још устеже због Америке и јако избегава да се меша у ствари које се ње непосредно не тичу.

Што се тиче Француске, она није имала никакве користи од политичког правца и метода кога се држала у односу према Италији, Немачкој и Мексици. Све што је у том правцу у тим земљама предузимала, ништа јој није испало онако како је она ствари замишљала и претпостављала. Због тога, Француска се бори са тешкоћама како у унутрашњој тако и спољашњој својој политици.

Аустројска царевина, због големог пораза који је претрпела, неспособна је да ишта предузима у спољној политици.

Пруска и Италија добиле су у релативно врло мало времена тако велике користи да све то изненађује свакога. У овом тренутку забављене су оне око сређивања и асимилације онога што су задобиле.

Руска Империја, и ако се у погледу унутарње и финансијске политике не може похвалити неким нарочитим благостањем, ипак је — то се мора нагласити — пребринула бригу пољског и черкеског питања. Ради тога Русија је сад уверена да јој са те стране, као ни иначе са стране европских великих сила, нико не може сметати помоћу разних тумачења појединих тачака из уговора, те с тога је она сада сву своју пажњу, све своје појудне погледе, као што је то од давнина радила, управила на Источно Питање, против Турске, у намери да тамо накнади онај број житеља и углед и достојанство које је изгубила у потоњем рату. Са удвојеном снагом сад је настојала да ма на који начин нанесе Турској штету. Поводом овог питања о градовима упиње се да, помоћу разних интрига, изазове на побуну Србе, и Грке, због Крита, Трикале и Јањине. Исто тако она не престаје свакојаким софизмима да подбада и друге отоманске поданике хришћанске вере, говорећи им како су ти хришћани турско робље и како је крајње време да се тога ропства ослободе, а тиме само драже јавно мњење.

Ето тако се укратко може окарактерисати данашња ситуација европских држава, а да је у истини то тако, ми свакога дана посматрамо прилике и догађаје који нас у томе уверењу утврђују, те због тога сматрамо за излишно да се дуже на овоме питању задржавамо.

А што се тиче мишљења великих сила односно ове молбе коју су поднели Срби, Француска од поодавна стоји на гледишту да градови о којима је овде реч Турској заправо нису ни потребни. У том низу мисли она наставља и тврди, ако ово питање остане и надаље у овом стању у коме се сада налази, биће узрок да Србе одбије, да их уплаши и још упути Бог зна каквим побунама. С тога би за Турску било корисније да преда Србима те градове. И задњи пут је посланик Француске, по нарочитом налогу своје владе, у овом смислу препоручивао да ово питање решимо, напомињући нам да је питање сада добило већи значај него раније. Они који Турској Царевини не желе добра у својим непријатељским умишљајима, отишли су врло далеко, и због тога је он за будућност песимистички расположен. Даље је напоменуо, ако се ране које зјапе ма на који начин брзо не затворе, затроваће организам и прети опасност да се заразе и други делови, па у том случају, од чега сачувај нас, Боже, неће се опасности моћи стати на пут. Француском посланику се чини да је стање ствари овако, а да би се избегле ове опасности, и да би се интегритет царевине сачувао, потребно би било да се Енглеска и Француска сагласе да поново отворе један велики рат у коме би нам непосредно и стварно обе те велике силе притекле у помоћ. А то, међутим, у овом тренутку није могуће, додао је он својим саветима.

Ми смо му изнели читав ред убедљивих доказа: да ти градови имају очигледну моралну и материалну важност за Турску Царевину, да је захтев Срба неоснован и неправдан, и да се они не могу ни предати, јер се томе противи Париски Уговор о миру. Француски посланик нашу аргументацију није у целини одбио; на против, многе је од разлога које смо навели уважаио, али, при свем томе, изјавио нам је ово: „По сили садањих прилика у свету, Отоманска Империја у овом тренутку личи на брод који је бура захватила; да би могао брод да стигне у тихо пристаниште спасења, морају се сећи по неки диреци и бацати товари. Тако исто, ако се и Срби ухвате за реч, ако им се учини по молби, покидаћете им успостављену нит савеза са Грцима, а тиме би опет руска подбадања остала без успеха“.

И Енглеска и њен овдашњи посланик истог су мишљења и готово истим речима правдају своје мишљење. Шта више, у том погледу још одлучније наваљују: садање прилике су врло опасне, с тога је преко потребно да се ово питање што брже оконча.

Аустрија је раније заступала гледиште да Отоманска Империја има да држи и непосредно управља овим градовима, и била је противна да се они Србима уступе. Сад је, међутим, и она променила мишљење, па истичући да је она и сад добронамерно расположена према Турској Држави, као што је и раније била, и да је она за одржање Турске Царевине, сматрала је за дужност да нас упозори на низ нез-

года на које би се наишло према садањим политичким приликама, ако би се Србима дао негативан одговор. Према томе је преко потребно да се у овом тренутку прогута ова, ма како се узело, ипак мала непријатност. По себи се разуме, Пруска и Италија само одобравају речи других. Русија је раније најенергичније потпомагала овај захтев српскога кнеза, ако ово питање није она и створила, а сада међутим, како неки мисле, будући је за њен рачун износније да се садање стање у Турској Царевини продужи, и знајући при томе да ће, ако Срби буду овога пута задовољени, изгубити једно важно оруђе за извођење својих умишљаја, она је последњих дана у том питању потпуно заћутала.

Из ових изјава и објашњења излази да Турска Царевина, у случају да донесе одлуку којом би у целини одбила молбу Срба, неће моћи рачунати ни на какву помоћ у речима или на делу ни од једне од поменутих држава.

Сад да расмотримо питање: ако Турска одбије захтев Срба, па ови покушају да изведу своје зле умишљаје против градова, хоће ли она имати слободу да их сама за тај њихов поступак казни?

Срби су се од пре више година озбиљно спремали, и данас су у стању да изведу до близу 100.000 момака регуларне и резервне војске. Узмимо још, ако би се одлучили на какву акцију противу наше царевине, моћи ће да у савезу имају: Грке, Црногорце, хришћанско становништво Босне, па, може бити, и хришћане многих места у Бугарској. На супрот томе било би неопходно потребно да и Турска предузме припреме широких размера.

Ма да је Њ. В. Султан, наш Падишах, као пророков заступник на земљи, а уз помоћ Божју и муслимана, увек кадар, истина са извесним тешкоћама, да све те силе савлада и натера на покорност, ипак највећа незгода лежи у томе што би, ако Срби покушају насилно да заузму градове, Турска морала послати војску у Србију. И тада би им све државе једногласно рекле: Ми смо вам благовремено и више пута давали посредним путем на знање да ово питање расправите на добар начин и мирним путем. Том приликом вам је наговештавано да Срби неће моћи чекати, ако га ви не будете решили. Ви наше савете не послушасте, и Срби су били принуђени да овако поступе и градове да заузму. Ми ни у ком случају не можемо одобрити да ви сада шаљете војску у Србију и тамо да проливате хришћанску крв.“ Да ће нам тако нешто рећи, у то не можемо ни за тренутак посумњати. Не само то, него би у том случају врло вероватно Русија извела према Анатолији неку врсту војне демонстрације, и тиме би питање још више било замршено. У том случају, кад би на овај начин градови прешли — сачувај, Боже — у непријатељске руке, ако их наша царевина не би била у стању да поврати, не само што би због тога све поданичке везе Србије биле покидане, него би тада Отоманска Империја осла-

била у целој Румелији, а поред тога то би дало повода да се сазове конференција за решавање Источног Питања. Судећи по неким знацима, као и по неким речима које се чују са извесних страна, могло би се том приликом да догоди да се територије Србије и Грчке прошире, а Србији да се да потпуна независност.

Прошле године неке државе налазиле су да треба у румунске кнежевине да пошаљемо војску, друге су пак државе биле противне тој експедицији. И тад се није могла, према ондашњем стицају политичких прилика, остварити одлука да се војска пошаље. Кад се дакле лане није могла послати војска у румунске кнежевине, и ако су неке државе то захтевале, свакога би сада у чудо бацила једна наша војна експедиција на Србију у овом врло деликатном времену и насупрот мишљењу и расположењу свију европских сила.

Кад је свестрано испитано шта ти градови представљају за одбрану територије отоманске империје, и колику они стварну вредност представљају за нас, утврђено је да те градове сачињавају утврђења: Београда, Фетх-ислама, Бугјуртлена (Шабац) и Смедерева. Међу њима на тврђаву личи само утврђење Београда, остали пак градови не би били у стању да ни најслабијем непријатељу даду ни пет дана отпора. Па ни утврђење Београда није начињено према прописима модерне фортификације. И као год што споља има положаја који су у рукама Срба и који могу београдски град сатрти топовском ђулади, исто тако он је слаб и са дунавске стране. Због тога он није кадар да се како ваља брани нити од непријатеља који би долазио с поља, нити пак од непријатеља који би се појавио из средине Срба. А у случају кад би нам Срби били непријатељи, град се налази тако одсечен да није у стању да буде ни у колико користан за одбрану других наших области. Једном речи, војска која би се наша у поменутиим градовима била би на неки начин као ухапшена. О томе су поуздана и стручна лица дала писмено тако мишљење. Према свему овде изложеном несумњиво је утврђено да се од тих градова нема никаква материална корист, те да се, према томе, не вреди ради њих излагати напред споменутиим опасностима.

Сад да видимо какав би био утицај на нашу унутарњу политику ако би се изашло на сусрет Србима, па им се, по њиховој молби, или предали градови или порушили. Усвајајући један од та два предлога можемо ли се ипак надати каквој било користи?

И ако ови градови сада немају никакве вредности, доиста бисмо имали за њима дубоко да зажалимо, јер раније, док је цела Србија била под непосредном управом царства, толика се мука видела ради њих, ради њих је толика крв проливена, више пута су били губљени и освајани, па сад их испустити из шака, и то нарочито на молбу кнеза Михаила, који, од како је ступио на престо кнежевине, није ниједан пут учинио ни један потез који би уливао Турској поверење или

би јој причињавао радост. Осим тога, тај акт би имао за последицу и то што би у народу углед Срба порастао. Укратко речено, ако Турска буде принуђена и ову жртву да учини, она то не чини из страха од некаквих незнатних тешкоћа, или због не знамо каквих фантастичких и лудих тумачења, — наш разум и патриотизам никад не би диктовали тако штогод да предложимо, — али ипак, кад тако нешто предложимо, ми то чинимо бирајући од два зла мање. Не треба заборавити да је Аустрија, имајући 7-800.000 војника, ушла с Италијом у рат, победила је, па је ипак била принуђена да напусти Млетачку област са четири тврђаве, за чије је грађење потрошила толике милионе, и који се градови у свету сматрају утврђењима првога реда. Према оваквом једном губитку, наш ће бити много незнатнији и лакши. Кад све то узмемо у обзир, од овог нашег пожртвовања једина корист може бити у томе што ћемо Србе тиме задовољити и што ће нам бити благодарни. Баш и кад их ово наше добротинство не би побудило да искрено и истински пођу путем лојалности према нама, у сваком случају, слично стању које је сад васпостављено у кнежевинама румунским, тако би и, макар само за извесно време, у Србији настало једно затишје и мир, те после тога не би имали разлога да се сваки час обраћају силама заштитницама, жалиће се на своје унутарње незгоде. Ако би се и после тога усудили да предузму какве сличне корак за напад, царевина не би имала никаквих тешкоћа за сузбијање њихове агресивности, јер не би остало места за спрему и интервенцију, пошто би у таквом случају Срби изишли ван граница својих привилегија. С тим заједно би спласла и осиноост Грка, којима су баш, за ту осиноост, главни ослонац Срби. Одвајањем Срба из тога друштва, исто онако као што су недавно издвојене румунске кнежевине, Грцима би било избијено једно моћно оруђе из руку и они би били усамљени. Тиме би, пак, као што је напред објашњено било, претрпела и руска политика велики неуспех, пошто би на овај начин изгубила најмоћнију силу. А уз то би овим путем биле очуване поданичке везе Србије према Турској Царевини.

Ако се узму у обзир све прилике и околности које смо од почетка овог акта доведе изложили, једногласно смо дошли до сагласности да нисмо могли наћи пута и начина за категоричко и у целини одбијање захтева Срба. По нашем скромном мишљењу, према томе, при решавању овог српског питања принуђени смо поћи путем по коме бисмо имали да претрпимо што мање штете. У том смислу, а у замену за гаранције које ће се имати да обезбеде, предлагемо следећих пет начина решења овога питања:

1. Да у градовима царска војска остане, а турски барјак да се вије као што је; али пошто се Србија од њихова присуства плаши, команда над градским трупама и заповедништво над градовима да се

повери њеном кнезу, који је и онако поданик Њ. Ц. Величанства Султана. У том случају допустило би се српском кнезу да ону страну београдске тврђаве која је окренута вароши доведе у стање које ће њима (Србима) уливати поверење.

2. Команда и управа града да буде поверена кнезу, градска посада да буде састављена од турске и српске војске, т.ј. од Срба и Муслимана. У том случају чување оне стране београдског града према Дунаву да се преда одељењима посаде састављеним од војника муслиманске вере, а она страна према вароши да буде поверена Србима. На бедемима градова да се вију заставе турска и српска.

3. Да градови остају као што су и били, царски. Команда над посадом и управа над градовима да се повери српском кнезу, који је поданик Отоманске Империје. Застава турска да се вије, напоредо са оном другом (српском).

4. Да се поруше градови, а земљиште њихово да се напусти.

5. Да се опрема и оружје из градова изнесе, па утврђења онаква каква су да се предаду у баштину Србима.

Срби, ван сваке сумње, неће пристати на прва два предлога, али кад бисмо претпоставили баш и случај да се задовоље и таквим решењем, то би било само привремено, пошто би они употребили прву zgodnu прилику да своју парницу обнове. При свем том, ове предлоге ваља учинити, да се види са колико ће упорности и постојаности бранити свој захтев. Није само због те користи што би требало учинити им два прва предлога, а нарочито други, по коме би градска посада имала да буде мешовита: муслиманска и српска. На тај начин би нам се пружила прилика да свакоме покажемо да није утопија, него могућа заједница Срба и Муслимана. Пошто ми у царевини имамо на милионе хришћана, а погледи целе Европе су на њима сконцентрисани, нама је потребно да њихово удаљавање и туђење од муслимана и ових последњих од хришћана мало по мало избришемо. Од овога било би нам корисно то што бисмо у онима јавности успели да добијемо поверење: доказ да нисмо тако сурови и дивљи како нас често у Европи представљају. За оповргавање тога кривог мишљења ово би било једно од најбољих средстава и начина. Горе поменуте форме решења овог питања ваља предлагати поступно једну за другом, па ако се не успе да се протуре, онда прећи и изабрати онај који је најзгоднији од три последња предлога, водећи рачуна о користима или штети која из њега може проizaћи, као и о важности коју може то решење да има са териториалног, државног и политичког гледишта.

Узев у обзир молбу Срба, и начин на који су у њој изражене њихове жеље, за њих би било све једно или да им се градови предаду, или, пак, да се они поруше, а земља њима да уступи. Било једно или друго решење за њих је, као што се из њихове молбе види, све једно.

И за турску државу, оба начина решења овог питања своде се на једно и исто: наше право распојатања тиме се ништи. Само ако бисмо пристали на предлог да се градови попуше, а њихово земљиште Србима уступи, на тај бисмо начин некако јаче испозили своју слабост. А ако бисмо њима градове предали овако како сад стоје, пошто из њих извучемо оружје и сирему, све и кад смо власни да их порушимо, показали бисмо им више поверења и били бисмо им више у вољи. Да у оба горња случаја ми градове званично и потпуно губимо, о томе не треба имати никакве илузје, због тога је природно да ваља потражити најлакше и најмање по нас штетно решење.

Улазећи у дискусију трећег по реду предложеног решења (градови о којима је реч остају царски као што су били, државна турска застава остаје као што је, заповедништво над посадом њиховом по-верева се личности српскога кнеза), а после свестраног претресања и те комбинације са гледишта напуштања градова, она се једва разликује од комбинације да се потпуно и безусловно градови предају. Стога се узела у претрес комбинација која одмах човеку долази на памет: да ли не би било корисније порушити градове него им их у руке предати и тиме Србе ипак на неки начин ојачати. Међутим, у питањима овакве важности, као што човек мора ићи правим путем, тако исто, по оном општем правили у границама могућности остварења, треба наћи оно што је најлакше, и примити оно што је релативно најмање штетно. Као што је у овој мазбати (представци) напред изложено, прилике и време у коме живимо не допуштају да се у целини захтев Срба одбије, него смо принуђени да нађемо начина да се споразумемо. Тај споразум има да настојимо учинити на бази прва два решења, која су за нас најповољнија. Но ако их, као што се може претпоставити, не можемо прогутати да их Срби прихвате, ми, с обзиром на тешкоће са којима бисмо морали да рачунамо, не смеемо се зауставити, не можемо прогутати да их Срби прихвате, ми, с обзиром на тај начин одговорност за евентуалне компликације које би због тога настале, бацити на другу страну; ма да бисмо у том случају и пред пријатељима и пред непријатељима могли рећи да смо ми са своје стране учинили све што се могло да се кофиникт изберне.

Ако се јави потреба да пристанемо на трећу комбинацију, узвемо једно од она друга три решења која су напред изложена, и како би оно решење где се предвиђа разорне утврђења у великој мери испозило нашу слабост према иностранству, а Срби би тај наш по-ступак схватили да је врло душмански и такав какав је допуштено чинити само кад су у питању туђини, то смо мишљења да би ту ком-бинацију требало сасвим напустити. Предати градове овако како стоје, без икаквих услова, имало би разноврсних незгода. Међутим, кад би се предали личности кнежевој:

1. Ти царски градови званично не би припадали у териториалном погледу повлашћеној српској земљи. И ако се засада не бисмо могли користити да тамо поново уведемо исламску војску, добра је страна овога решења у томе што, док год ово право будемо имали, можемо временом понова воспоставити пређашње стање у њима кад наступи згодна прилика, те је добро да још од сада оставимо за то отворена врата.

2. Између комбинација: да се царски градови поруше, па да се њихово земљиште или градови у стању у коме су сада предаду Србима, или да се ти градови сматрају као царска својина, па да се заповедништво над њима, оваквим какви су, повери сад српском кнезу, који је подложен турском царству, а задржавши турски барјак на њима — између ових двеју комбинација, дакле, ова друга пружа велику разлику.

3. И ако Отоманска Империја зна за ровења и задње мисли Срба и њима сличних, и ако се она стара да њихово штетно настојање парира, ипак јавно, и у безначајним питањима, она ваља према њима да показује до извесне мере поверење, и на њих ваља да не гледа као на странце. На Србију вазда је нужно гледати као на део царства, а на њене грађане као на житеље једне повлашћене провинције турске. Предајом заповедништва над градовима српском кнезу, Порта би Србима дала један врло видан доказ свога поверења. А кад би се претпоставило да српски кнез не буде ни с тим задовољан, Порта би могла рећи силама које помажу српски захтев: Срби су се највише жалили да нарочито стрепе због присуства муслиманске војске по градовима. Да бисмо им ту бригу скинули, да бисмо Србима показали нашу добру вољу, ми сада команду над тим градовима поверавамо њиховом кнезу, те према томе све њихове жалбе сад постају беспредметне по том питању. И тако, кад би у тим градовима посада била састављена од српске војске, а команду над тим градовима имао српски кнез, да ли би имало места да се претпостави каква било задња намера од наше стране? И могу ли Срби очекивати од нас нешто више? Турска Царевина је овим отишла до краја у пожртвовању.

Оваквим нашим поступком обеснажили бисмо све жалбе Срба које су макар по изгледу биле оправдане. И они би морали престати, па ма то било макар за неко време, да моле и изволевају. И ако би се, и после овог нашег поступка, десило да нешто ишту, ми бисмо им захтеве могли да дочекамо и јаким разлозима одбијемо, јер тада би свакоме било јасно да Срби нити знају меру, нити правду, нити поданичке дужности, нити пак воде рачуна о интегритету турске царевине. нити би ти њихови нови захтеви били у истини Србији стварно потребни и оправдани. И мимо све то, из оваквог решења могле би проистити још многе користи.

Али, рећи ће се, ако се поменути градови, и под овим условом, Србима уступе, кнежевина ће се ојачати, те следствено, може нашој царевини бити опасна. Као што је напред истакнуто, утврђено је да два од ових градова немају никакву вредност тврђаве, те нити као утврђења, нити пак као положаји, могу икада и ма за шта вредети. Од њих само београдско утврђење личи на тврђаву. Кад би отоманска царевина имала поседа с оне стране Дунава, или да је ова тврђава негде на средини, или да је на граници према Нишу, Срби би га, у случају потребе, као царски непријатељи могли против нас употребити, те би и на ту евентуалност ваљало помислити. Међутим, такав случај није. Поменути градови нити су од какве користи Србима за случај напада на нашу страну, нити пак могу бити каква озбиљна сметња да Турска, кад то за умесно нађе, своју војску уведе у Србију.

Ови градови, према положајима на којима се налазе, кад би били поседнути јаким посадама, могли би Србији да послуже за одбијање евентуалног напада Аустрије на Србију. Према томе, јасно је зашто би Аустрија у души највише волела да се ови градови поруше. Међутим, будући је Србија само један део наше царевине, то би напад Аустрије на Србију значио објаву рата нама, Отоманској Империји. У таквом случају би Срби, природно, заузели своје место уз нас, и у том случају би ови градови били употребљени у служби за одбрану интегритета царства. Овај закључак је за потписане ти слуге најдубље уверење и непобитна истина.

Да поновимо још једном у кратко оно што смо горе изложили: Предложити прва два решења: посада од турске војске да остане у градовима, команду над том војском и градовима поверити српскоме кнезу. Ако се у томе не успе, предложити друго решење: посада градова да буде састављена од турске и српске војске. На бедемима да се вију турска и српска застава. Пошто се предложи ова два решења, ако се не буду могла протурити, онда предложити и треће решење: тј. градови ће остати царски као што су. На бедемима њиховим ће се лепршати застава поред турске и српске. Чување и заповедништво над градовима ће се поверити личности српскога кнеза, а наша посада ће се повући. Ово последње решење свима нам се учинило као најподесније, и зато смо о њему одлуку донели једногласно.

Ако се ово наше мишљење уважи и добије високу царску потврду, остаје у овом питању још једна ствар о којој се мора водити рачуна. Изишавши на овај начин жељама српскога кнеза на сусрет, од њега се имају тражити извесне јаке гаранције, за сигурност у будућности. Те гаранције би биле на пример: да се некако уреди питање тако да кнежевина Србија не троши велики део својих прихода за опрему 80—100.000 војника и за њихово наоружање; поред тога, Србија да се обавезе да неће допустити прелазак у Турску једној гомили бун-

товника из Бугарске и Босне који су нашли склониште у Београду. — Српска журналистика износи посведневно у својим ступцима низ свакојаким лажи и клевета против Турске Царевине. У будуће да се такво писање сасвим забрани.

У том смислу захтевати од српског кнеза да он те гаранције да у званичној форми и написмено.

А да би своју поданичку покорност поново посведочио, пре свега ће српски кнез доћи Њ. Ц. В. на подворење у Цариград. Кад му се на његову молбу буде одговорило, у одговору ће се подесним путем и начином позвати. И ако је све ово решено од свију чланова владе једногласно, ипак коначна одлука припада господару, Њ. В. Султану.

3 фебр. 1867 (8 Шевал 1283) године

*Ес-сеид Мухамед Емил А'ли,
Мехмед Н'им-ер Рефих,
Ес-сеид Мехмед Али,
Мехмед,
Мехмед Рушди,
Мехмед Фуад,
Јусуф Кјамил,
Риза,
Ес-сеид Мехмед Рушди,
Халил,
Мехмед Кјазим.*

Горња одлука (мазбата) министарског савета спроведена је дворској канцеларији, овим пропратним писмом:

Ваше њреवासходство,

Поводом писмене представке Кнежевине Србије односно четири тврђаве које се и сада налазе у Србији, част ми је доставити Вам одлуку специалног већа, донесену после више заседања, а потписану од свију чланова његових, с молбом да је изволите поднети Њ. Ц. В. Султану на увиђај. У исто време молим да се уз решење о поменута четири града обухвати и тврђава Кастил, која се тако исто налази у Србији, преко пута од Ака Кале, и у којој се налазе 5—10 војника као посада. Ова би се тврђава имала да поруши приликом предаје градова.

9 шевала 1283 (4 фебруара 1867) године.

На горње писмо в. везиру је из дворске канцеларије одговорено следећим писмом:

Част ми је извести да је акт великог везира са приложеном мазбатом поднет Њ. Ц. Величанству Султану, и по свестраном про-

учавању питања о коме је реч у поменутој мазбати, Њ. В. Султан изволео је одобрити да се српски кнез извести у смислу трећег модуса решења овог питања, који су сви чланови владе једногласно донели и потписали, а да се два прва предлога, с обзиром на садање спољне политичке прилике, а и још неке нарочите важне околности, коначно и сасвим апстрахују. У том смислу нека се српском кнезу пише и обавести. Уважено је исто тако да се и онај мали градић поруши и све остало изведе и поступи како је у мазбати од вас изнесено. У том смислу је издат и високи царски ферман, који вам је достављен.

10 шевала 1284 (Без сумње ће бити штампарска погрешка место 1283) (5 фебруара 1867 год.).

ГЛИША ЕЛЕЗОВИЋ

ОЦЕНЕ И ПРИКАЗИ

Из најновије руске историјске и педагошке књижевности: *Коло Историје*, од проф. Д-ра Р. Випера.¹⁾

Човек који прегледа библиографијску грађу руских новина (ван Русије) и часописа (у Русији и ван ње), по некад остаје пренеражен: поред нечувених моралних, материјалних и политичких тешкоћа, руски научници и књижевници не само неуморно раде, него и успевају да известан део својих радова и предаду јавности, и то у земљи и ван ње.

Ево где је сад и један од најмаркантнијих руских модерних историчара — доскорашњи (сада пре кратког времена отпуштени) универзитетски професор за општу историју у Москви — Д-р Р. Ј. Випер издао поред неколико других публикација, у исто време у Москви и Берлину, збирку својих јавних предавања и саопштења одржаних у Москви, једно г. 1917, а осталих шест г. 1920.

Теме које је аутор обрадио у њему својственом пуном нервозе и духовитих досетака и аналогија стилу, доста су разноврсне, и саме те теме и начин којим су оне обрађене, чине књигу занимљивом за много шири, и то не само руски круг интелектуалног света. Саме идеје водиле, које везују сва ова предавања, значајне су и заслужују највећу пажњу чак и од стране оних који не деле погледе ауторове. Мислим да је књига занимљива и за наше читаоце. Ево, дакле, наслова свију седам чланака: „Крај индустријалног система“, „Вечитост рата“, „Националност и култура“, „Васпитни значај изучавања античности“, „Цех

¹⁾ Проф. Р. Випер, *Круговоротъ историји*. — 1923, изд. „Возрождение“, Москва—Берлин, 202 стр.

(еснаф) умног рада и приватна висока школа“, „Грађански ратови у Риму“ и „Трагедија женског ослобођења“.

Као што читаоци виде, све су теме веома актуелне и спадају у оквир најакутнијих проблема историје, политике и педагогике.

„Прегледајући, вели аутор у своме предговору (стр. 6—7), своје чланке и предавања као једну целину, аутор осећа да, ма колика била специална тема којој је сваки од њих посвећен, он се увек враћао на критику система живота и мисли XIX века. Том приликом његова се пажња највише заустављала на следећим цртама:

„1. На брзини развитка, на нервозној журби, жудности и неумерености друштвених тежњи, на појавама које су довеле до неочекиване пропасти културе. У историји нема примера толико преког распадања једва створене цивилизације.

„2. На загрејаности најновијег доба питањима технике, машинских проналазака, развитком деструктивних средстава, убрзавањем саобраћаја, скопчаним са стезањем сригиналног личног живота.

„3. На демократизацији појмова, нарави, установа, и на крајњем јачању нетолерантности и мржње између друштвених сталежа и група, везаних са неспособношћу за праведно решење проблема социалног уређења.

„4. На самопоуздању, бескрајној тежњи критиком, сталним противречностима идеја, лицемерству пацифизма и егалитаризма, везаних са свирепашћу, ратоборношћу, завидљивошћу, набуситом жељом добити за себе повлашћен положај.“

Аутор је толико јако и прецизно формулисао своје расположење и своје главне идеје, да сам сматрао за најбоље да му дам реч и да наведем већи одломак из његовог предговора.

Као што читаоци виде, проф. Випер је несумњиво песимиста у оцени садашњости и ближе прошлости. Он чак наглашује потпуну пропаст и распадање модерне цивилизације, у чему он можда претерује под утисцима московске садашњости, страхоте руског грађанског рата и дивље руске кризе. Али и на Западу има доста пророка скоре пропасти европско-америчке цивилизације, од којих су гроф Кајзерлинг и Освалд Шпенглер, поред многих других, најистакнутији.

За њих, као и за проф. Випера, светски рат је природна последица претходне индустријализације друштва и империјализма, али овим ратом и револуцијом у Русији није завршено доба катастрофа: нове и нове несреће долазе, и ми се налазимо пред помрачењем богова јучерашњег и данашњег дана; „*der Untergang des Abendlandes*“ је на дневном реду.

Расположење есхатолошко, апокалиптичко, обухвата шире кругове и Руса у Русији и у емиграцији, и западњака. Можда код нас на Словенскоме Југу ово расположење није још јако, пошто земља није

још дорасла до индустријализације и није прошла кроз национално политичку катастрофу једне Немачке или социалну и политичку катастрофу једне Русије, али и код нас ће се наћи присталица овог и оваквог расположења, јер то је једна од најважнијих и најкарактеристичнијих струја савременог идеолошког покрета.

Проф. Випер презире машинску технику; успеси егзактних наука и индустрије не дају му нимало задовољства; империјализам је непосредно везан уз њих, исто тако као и социалне болести, моралне и психолошке кризе и беде. Рат је вечит, пацифизам је лаж (ово, пак, није толико рђаво по мишљењу нашег аутора, само је данашњи рат и сувише машински и свиреп). Дивљаштво се враћа стално. У основи историја готово не зна за напренак. Она нема циља.

Некада су људи знали за тајну дугог, здравог, срећног и лепог живота. Али у току векова изгубили су то знање. Ово што је било, можда ће се вратити; али више се понављају тужни призори и ружне појаве; наука, нарочито техника, нове (тобож) политичке и социалне идеје су често пута без користи, више пута и штетне.

Доба грађанских ратова у Риму и доба пропасти Римске Царевине понављају се сада.

Заиста су тужна ова посматрања!

Али човек не може да буде само песимиста. Тако и проф. Випер. Он тражи утехе не само у сећањима на изгубљени рај, на некадашње златно доба легенда и машта, које добија новог оригиналног заступника и тумача у нашем аутору. Он покушава да предложи неки програм рада, да да одушке извесним надама и тежњама.

Као педагог и научник, он се, разуме се, најрадије зауставља на неким проблемима школа и васпитања. А у чланку „Васпитни значај изучавања античности“ аутор даје мајсторску слику напретка (ипак напретка!) у изучавању и разумевању Старог Истока³, Грка и Римљана. Ту налазимо низ одличних карактеристика расположења XVIII века (култ грађанских врлина, читање Плутарха), археолошких истраживања XIX века (одјек индустријализације друштва и култа машинске технике), економског правца проучавања и веће пажње према социалним борбама и идејама (у вези са модерним социјализмом и комунизмом), најзад јачег интересовања за проблеме пропасти елинистичког Рима и стварања нечег новог на основи великих верских борби и творевина првих векова Хришћанства.

Зато и изучавање античности има огроман значај, и њему треба дати најзнатније место у систему наше школе и васпитања (тако баш мисли проф. Випер). „Ја бих метнуо, вели он, као лозинку античне књижевности речи Тукидида, који говори у уводу својег рада да он пише „не за пролазно уживање слуха, него зато да створи вечито благо за идућа поколења.“ У нашем веку, који је толико поцепан, пресит

и бесплодан, јавља се жеља доћи овоме извору чисте воде и пити његову провидну спасоносну течност, у нади да ћемо наћи опет изгубљено здравље.“

Дакле, изучавање античности, као темељ моралног препорода и душевне хигиене. Ево једног, тако рећи, предлога нашег аутора. Затим он предлаже јаче, чвршће уједињење интелектуалних снага, створење једног, као што он каже, „цеха“ умног рада. Тај „цех“ ће прво штитити прво професионалне, сталешке интересе интелектуалаца (без класне мржње према другим сталезима и без жудње за повластицама), па, савладавши овај проблем, прећи ће на ширење здраве културе и на обнову старих изгубљених извора среће. Наука мора да буде чиста, несебична и непристрасна. Треба створити подесне услове за напоран, али миран и идеалан рад на научном пољу на високим школама; зато треба њих одвојити од државе. (Тај је предлог очигледно потекао од руских прилика и бесмисленог експериментисања са школама, о чему налазимо драстичних података код проф. Випера). Умни радници и жене — ево ко ће можда извући модерно друштво из несреће и болести.

Али то су само извесна нагађања; у најцрњој ноћи, сред буре и бола, човек не може да не сања о руменој зори и тишини мирнога и роснога јутра. Зато се и из темеља песимистичних посматрања проф. Випера јављају неки мотиви наде и очекивања бољег, мотиви у главном педагошког карактера, и који су на нешто чудноват начин везани са његовом осудом модерне науке и одушевљењем за примитивизам. Изгледа да би аутор хтео прецртати доба индустријализације и империјализма, укинути класне борбе, али не ратове, наћи пут ка простом уживању, срећи и здрављу, вери предака и простоти њиховог духа, не жртвујући пак ни велике тековине научног истраживања.

Али књига његова није систем, него збирка сјајних карактеристика историчара велике културе и одличне спреме, духовито опажање и претрес мучних питања, од којих ће многа за увек остати проблемима без могућног адекватног решења.

АЛЕКСИЈЕ ЈЕЛАЧИЋ

Б Е Л Е Ш К Е

Метода Далтон. — У француском педагошком часопису *Васпишању* (L'Education) Роже Кузине излаже укратко методу према плану Далтон, коју је први пут потпуно експериментисала мис Хелен Панхурст, у вишој основној школи у Далтону, држава Масачузет, у Здруженим Америчким Државама.

У једној великој школи са више разреда — каже Р. Кузине — сваки наставник, уместо да предаје све предмете у своме разреду, као

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

што је то сад случај у Здруженим Државима, као и у Француској и свуда, постаје специјалист и предаје у своје разреде, који добија тада име лабораторије, предмет у коме се специјалисао. Тако специјализовани наставници држе се у сталном контакту, с једне стране да би се избегло да специјалност не обујми много, с друге стране да би се покушало да се удруже разне наставе и да се уклони она исцепканост која је велика сметња правом раду. Мис Панхурст цитира тим поводом ову тако тачну напомену једне друге американке васпитачице, и о којој би толико требало размислити код нас: „Потребно је да се инсистира на једном факту који није довољно познат: то је да је лакше научити у исти мах два предмета који имају природне везе један с другим него научити један предмет који је представљен као усамљен факт који нема никакве везе ни с чим. Чист рад меморије је тежак, и то је терет за дух. Кад се сврше испити, ми заборављамо та спорадична факта којима смо набили наше младе мозгове. Али кад је установљена веза између једног предмета и једног другог, та два предмета, као живи, то јест држећи се једно за друго, учвршћују се у духу не може бити лакше.

Што се тиче ученика, они су у исти мах *слободни* да изврше по својој вољи, кад хоће и како хоће, посао који им је одређен, и *одговорни* за извршење тога посла. Учитељи им одређују извесну количину рада (*assignment*) у сваком предмету, а деца дају обавезу (*contact*) да ће у року од месец дана свршити тај рад. Посао је тачно описан и изложен, и обухвата дакле програм у сваком наставном предмету. Дете потписује своју обавезу: оно почиње свој рад чиме год хоће, и посвећује сваком предмету колико хоће времена, поклањајући, разуме се, више времена предметима у којима је најслабије. Обавештења, помоћ која му је потребна налази оно у свакој лабораторији, код наставника, у књигама, код оних од својих другова који раде исти предмет који и оно, и с којима је оно овлашћено и постављено да ради. На једној листи која је његова својина бележи оно графички своје свакодневно напредовање у сваком предмету; на једној другој листи, наставник сваке лабораторије бележи графички свакодневне прогресе својих ученика. Тако деца могу из близа да прате и да контролишу свој напредак; наставници исто тако.

Универзитет на води. — Американци су организовали један велики прекоокеански брод, „Кнегињу Алису“, у универзитет на води. Он носи собом пет стотина студената с њиховим професорима и прави пут око света. Сваке године ће наново полазити на пут.

Један француски школски лист, саопштавајући ово, додаје:

Зар неће доћи дан када ће сваки васпитач, пре но што почне настављати, морати да учини пут око света? И може ли се сањати боља припрема за наставу мира?

Јавна предавања Филозофског Факултета у Скопљу у зимском семестру 1924/25 школске године. — 9 новембра, Д-р Сима Тројановић, *Стара шривина*; 16 новембра, Д-р Душан Недељковић, *О немачком филозофском конструктивизму и Ернсту Маху*; 23 новембра, Д-р Петар Булат, *Поглед у словенску бошаничку митологију*; 30 новембра, Д-р Бранко Гранић, *Јелинизам, с особитим обзиром на унутрашњу политику и културу у јелинисичким државама*; 14 децембра, Д-р Радо-

слав Грујић, *Средњовековна уметност у Јужној Србији*. (С пројекцијама); 21 децембра, Д-р Никола Банашевић, *Ронсар и француска Ренесанса*. (Поводом четиристогодишњице од рођења песника); 23 децембра, Д-р Бранко Гранић, *Цар Константин Велики и његово доба*; 4 јануара, Д-р Душан Недељковић, *О правом значењу сократовске дијалектике*; 11 јануара, Д-р Петар С. Јовановић, *Географски положај и значај Скопља*; 18 јануара, Д-р Првош Сланкаменац, *Прве хришћанске легенде о светицама*; 27 јануара, Д-р Мита Костић, *Најсјајније странице из историје Скопља*; 15 фебруара, Д-р Душан Недељковић, *Зашто је прагматистичко схватање историје неосновано?*

БИБЛИОГРАФИЈА

Књиге послане Уредништву:

Виљем Џемс, *Психолошке поуке учитељима*. Превео Милорад Ванлић. („Педагошки класици“, уређује Милан Шевић, књига 3.) — Београд, издавачка књижара Рајковића и Ђуковића, 1924. С. 159, цена?

Никола Завишић, *О примењеној психологији*, с нарочитим обзиром на даровитост и на избор позива. („Педагогијска књижница“, уређује Милан Шевић, свеска XXIII.) — Београд, издање књижарнице Рајковића и Ђуковића, 1924. С. 32, цена?

Priv. doc. Aleksije Jelačić, *Seljački pokret u Hrvatskoj i Slavoniji godine 1848.—9. i ukidanje kmetske zavisnosti seljaka*. — Zagreb, 1925, С. 148, цена?

Alois Studnička, *Crtanje glave i skiciranje čovječjeg lika*. — Sarajevo, knjižara J. Studnička i drug, 1924. С. 42, цена 10 дин.

Osnove perspektive kao priprava za crtanje po prirodi. Napisao Alois Studnička, direktor u miru. — Sarajevo, knjižara J. Studnička i drug, 1924. С. 40, цена 10 дин.

Latinica, ćirilica i kružno pismo, napisao Al. Studnička, direktor u miru. — Sarajevo, knjižara J. Studnička i drug, 1924. С. 46, цена 10 д.

Уредник,
СВETИСЛАВ ПЕТРОВИЋ
Душанова улица бр. 5, Београд.

Државна Штампарија
Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца
Београд.